Tidningen
Balans
NUMMER 1
2019

Fördjupning

13 år med IFRS 3

Björn Gauffin och Sven-Arne Nilsson har studerat hur bolagen på Stockholmsbörsen identifierar immateriella tillgångar

s. 35

S. 4
Ändrade skattesatser påverkar redovisningen av uppskjuten skatt

S. 32
Associationsrättsliga konsekvenser av en hård brexit

S. 59
Utökad extern rapportering – vad är det?

Från brexit till rörelse-förvärv enligt IFRS 3

Det här är ett extratjockt nummer av Balans Fördjupning. Och artiklarna spänner över ett brett spektrum av ämnen – från brexiteffekter för revisorer och företag till klassificering av finansiella instrument och ändrade skatteregler som påverkar redovisningen av uppskjuten skatt. Och, missa inte Sven-Arne Nilssons och Björn Gauffins årliga granskning av de närmare 300 noterade bolagen på Stockholmsbörsen och hur de identifierar immateriella tillgångar.

Pssst, du vet väl att samtliga fördjupningsartiklar publiceras löpande på *tidningenbalans.se*. Smidigt, snabbt, enkelt!

Trevlig läsning!

Pernilla Halling
Chefredaktör

pernilla.halling@far.se
08-506 112 41

Funderar du på att skriva en fördjupnings-artikel?
Hör av dig till mig på pernilla.halling@far.se

Balans Fördjupning • Nummer 1/2019

Chefredaktör och ansvarig utgivare
Pernilla Halling
08-506 112 41

Redaktion
Charlotta Marténg
08-506 112 49
Mats Rimér
08-506 112 56

Annonser
Alex Simonsson,
Swartling & Bergström Media AB
08-545 160 63, 070-798 84 23
alex@sb-media.se

Layout
Oh My

Webb
tidningenbalans.se

Balans Fördjupning ges ut av FAR AB

Medlem av Sveriges Tidskrifter.
TS-kontrollerad fackpressupplaga
11 500 (2017/2018)

Adress
Box 6417
113 82 Stockholm

E-post
fornamn.efternamn@far.se

FAR
SVERIGES TIDSKRIFTER
SVANENMÄRKET Tryckssak 1234 5678

Innehåll

NUMMER 1 2019

4 Ändrade skattesatser påverkar redovisningen av uppskjuten skatt
Therese Hagström, Jörgen Nilsson

10 Luckor och andra brister i mervärdes-skattelagen på fastighetsområdet
Björn Forssén

17 Aktiebolagsrätt och aktiemarknadsrätt på kollisionskurs
Carl Svernlöv, Julia Hirschberg

23 Klassificering av finansiella instrument – skuld eller eget kapital, del 2
Per Falkman, Åsa Klasson

28 Momsfråga om byggnadsentreprenader i samband med byggnadsentreprenör i konkurs
Björn Forssén

32 Associationsrättsliga konsekvenser av en hård brexit
Carl Svernlöv

35 Rörelseförvärv enligt IFRS 3, trettonde året – spänningen stiger, IASB överväger förändringar
Björn Gauffin, Sven-Arne Nilsson

46 Aktivering av ränta och andra låneutgifter i anskaffningsvärdet för tillgångar i en förändrad skattevärld
Eva Törning, Peter Nilsson

54 Klassificering av finansiella instrument – skuld eller eget kapital, del 3
Per Falkman, Åsa Klasson

59 Utökad extern rapportering – vad är det?
Mats Olsson

Ändrade skatte-satser

påverkar redovisningen av uppskjuten skatt

Nya skatteregler för företagssektorn innebär bland annat sänkt bolagsskatt. Skattesatsen sänks successivt i två steg, med start för beskattningsår som börjar 1 januari 2019 eller senare. I denna artikel belyser författarna några värderingsfrågor som kan uppkomma till följd av omvärdering av uppskjutna skatter vid upprättande av årsredovisning enligt K3 för räkenskapsåret 2018.

text: **Therese Hagström, Jörgen Nilsson**

FRÅN OCH MED 1 januari 2019 gäller nya skatteregler för företagssektorn. En av förändringarna innebär att bolagsskattesatsen successivt sänks i två steg. Skattesatsen uppgår till 21,4 % för beskattningsår som börjar 1 januari 2019 eller senare, och därefter sänks till 20,6 % för beskattningsår som börjar 1 januari 2021 eller senare.

Företag som tillämpar K3 ska värdera uppskjutna skattefordringar och uppskjutna skatteskulder till det sannolika beloppet enligt de skattesatser och skatteregler som är beslutade före balansdagen[1]. Det innebär således att uppskjutna skatter ska värderas till de nya skattesatserna om 21,4 % respektive 20,6 %. Denna artikel behandlar några värderingsfrågor som kan uppkomma till följd av omvärdering av uppskjutna skatter vid upprättande av årsredovisning enligt K3 för räkenskapsåret 2018.

Notera att redovisning av aktuell skatt likt tidigare för räkenskapsåret 2018 baseras på en skattesats om 22 %. Det är enbart den uppskjutna skatten som redan 2018 påverkas av den nya skattesatsen.

De exempel som finns i denna artikel syftar till att illustrera redovisningsmässig hantering av en antagen skattesituation. Artikeln behandlar således inte *hur* skattereglerna ska tillämpas i beskattningen. Exemplen är baserade på att företagets räkenskapsår och beskattningsår är kalenderår. Samtliga belopp anges i tkr. Exemplen avser både juridisk person och koncernredovisningen om inte annat anges.

Regelverken

Redovisning och värdering

Värderingen av en uppskjuten skatteskuld och uppskjuten skattefordran baseras på hur företaget, per balansdagen, förväntar sig att återvinna det redovisade värdet för motsvarande tillgång eller reglera det redovisade värdet för motsvarande skuld[2]. Företaget behöver således göra en bedömning för när i tiden återvinning respektive reglering av det redovisade värdet kommer att ske. Det avgör nämligen till vilken skattesats den temporära skillnaden eller underskottsavdragen ska värderas till.

Förändringar i en uppskjuten skatteskuld eller uppskjuten skattefordran ska redovisas i resultaträkningen om inte förändringen är hänförlig till en post som redovisas i eget kapital[3]. Det innebär exempelvis att omvärdering av uppskjuten skatt hänförlig till uppskrivningsfond redovisas i eget kapital. Själva upplösningen av uppskrivningsfonden resulterar dock i att uppskjuten skatt redovisas i resultaträkningen på samma sätt som tidigare.

Upplysningar

Större företag ska lämna upplysningar som gör det möjligt för användare av den finansiella rapporten att utvärdera karaktären på och den finansiella effekten av aktuell skatt och uppskjuten skatt till följd av redovisade transaktioner och andra händelser[4]. Företagets bedömningar relaterade till värdering av uppskjutna skatter samt effekten av dessa bedömningar är exempel på upplysning av detta slag.

Större företag ska även presentera en avstämning av hur väsentliga poster påverkat sambandet mellan räkenskapsårets skattekostnad eller skatteintäkt och redovisat resultat före skatt[5], det vill säga en avstämning av effektiv skatt. Omvärdering av uppskjuten skatt till följd av nya skattesatser innebär en avstämningspost i avstämningen av effektiv skatt.

Särskilt om K2

K2 tillåter inte redovisning av uppskjutna skatter. Det innebär att företag som tillämpar K2 inte beaktar de sänkta skattesatserna vid upprättande av årsredovisningen för 2018. Den sänkta skattesatsen påverkar dock skatteberäkningen från och med 2019.

Redovisning och värdering

Underskottsavdrag

Skatteeffekten på skattemässiga underskott ska om vissa förutsättningar är uppfyllda redovisas som en uppskjuten skattefordran. Dock kan förekomsten av underskottsavdrag vara en indikation på att skattepliktiga överskott eventuellt inte kommer att genereras i framtiden, varför aktivering kan ske endast då det finns faktorer som övertygande talar för att skattepliktiga överskott kommer att finnas[6].

EXEMPEL: Vid upprättande av årsredovisningen för 2017 hade företaget skattemässiga underskott om 1 000. Företaget gjorde bedömningen att dessa var aktiverbara och redovisade därmed en uppskjuten skattefordran om 220. Det skattemässiga överskottet uppgick under 2018 till 200, vilket innebär att kvarvarande underskott uppgår till 800 per 31 december 2018. Företaget har gjort en prognos över framtida skattemässa överskott, där nya skatteregler beaktats, och bedömt att underskotten är aktiverbara. Utnyttjande av underskott väntas ske med 200 under 2019, 250 under 2020 och 350 under 2021[7].

De underskott som bedöms nyttjas under 2019-2020 värderas till 21,4 % och resterande till 20,6 %, vilket ger en uppskjuten skattefordran om 168,4. Det är 7,6 lägre än den tidigare värderingen om 176. Under året har således den uppskjutna skattefordran minskat med 51,6, varav 44 hänför sig till årets nyttjande av underskott och 7,6 hänför sig till omvärdering av kvarvarande underskottsavdrag.

Utnyttjande av underskott, år	Belopp	Skattesats	Värdering ny skattesats	Värdering tidigare skattesats 22 %
2019	200	21,4%	42,8	44
2020	250	21,4%	53,5	55
2021	350	20,6%	72,1	77
	800		**168,4**	**176,0**

IB uppskjuten skattefordran	220
Årets nyttjande av underskott	–44[8]
Årets omvärdering av underskott – ändrad skattesats	–7,6
UB uppskjuten skattefordran	**168,4**

Vid avstämning av den effektiva skatten kommer 7,6 i tabellen ovan att utgöra en förklaringspost.

Vid upprättande av årsredovisningen 2018 ska företaget dels göra en ny bedömning av om skattemässiga underskottsavdrag uppfyller villkoren för att redovisas som en uppskjuten skattefordran, dels bedöma när i tiden dessa väntas kunna bli utnyttjade. I arbetet med denna bedömning behöver företaget göra en prognos för framtida skattemässiga överskott för vilka underskotten kan utnyttjas mot. Prognosen baseras på de nya skattereglerna som gäller från 1 januari 2019.

Hur, och i vilken omfattning, ett företag berörs av de nya skattereglerna beror bland annat på vilken bransch som företaget är verksamt i. Ett exempel på en av dessa nya skatteregler, och som således beaktas vid prognostisering av framtida skattemässiga överskott, är de nya generella ränteavdragsbegränsningarna[9]. Om det skattemässiga avdraget för räntekostnader minskar enligt de nya reglerna, kan ett företag, allt annat lika, därmed komma att prognostisera högre skattemässiga överskott vilka ligger till grund för bedömningen om skattemässiga underskottsavdrag är aktiverbara.

Pension

När en redovisningsmässig avsättning för pensionen inte är skattemässigt avdragsgill förrän utbetalning av pension sker, finns en avdragsgill temporär skillnad för vilken en uppskjuten skattefordran redovisas[10]. Ett exempel på när den redovisningsmässiga kostnaden uppstår i tidigare perioder än när skattemässigt avdrag erhålls är då företaget har en direktpension som tryggats av en kapitalförsäkring.

EXEMPEL: I årsredovisningen för 2017 har företaget redovisat en pensionsavsättning om 900 (exklusive särskild löneskatt). Den redovisningsmässiga kostnaden har uppgått till samma belopp. Utbetalning väntas ske med 100 under 2019 samt 2020 samt resterande belopp om 700 under 2021 och senare. Det skattemässiga värdet är 0 per 31 december 2017 vilket innebär att en uppskjuten skattefordran var redovisad om 198[11] i årsredovisningen per 2017. Under 2018 har inga ytterligare pensionsavsättningar skett och avsättningen uppgår till 900 per 31 december 2018.

Utbetalning år	Belopp	Skatte-sats	Värdering
2019	100	21,4%	21,4
2020	100	21,4%	21,4
2021 och senare	700	20,6%	144,2
	900		**187,0**

I årsredovisningen för 2018 värderas den uppskjutna skattefordran utifrån vilken tidpunkt pensionsåtaganden regleras. Det innebär att utbetalningarna som väntas ske under 2019 samt 2020 värderas till 21,4 % och resterande utbetalningar värderas till 20,6 %. Den uppskjutna skattefordran som redovisas i årsredovisningen 2018 uppgår till 187 och framgår av ovan tabell. Under 2018 har således den uppskjutna skattefordran minskat med 11[12] vilket redovisas i resultaträkningen. Minskningen är i sin helhet hänförlig till omvärdering av den temporära skillnaden.

IB uppskjuten skattefordran	198
Årets omvärdering av underskott – ändrad skattesats	–11
UB uppskjuten skattefordran	**187**

Vid avstämning av den effektiva skatten kommer 11 i tabellen ovan att utgöra en förklaringspost.

”Från och med 1 januari 2019 gäller nya skatteregler för företagssektorn. En av förändringarna innebär att bolagsskattesatsen successivt sänks i två steg.”

Derivat

Derivat beskattas i regel när det realiseras, vilket ger upphov till temporära skillnader för vilken uppskjuten skatt redovisas[13]. Oavsett om ett företag tillämpar Kapitel 11 eller Kapitel 12 för redovisning av finansiella instrument kan det vara svårt att bedöma när i tiden återföring av uppskjuten skatt kommer att ske.[14]

EXEMPEL: För att säkra framtida räntebetalningar på sitt lån med rörlig ränta har företaget ingått en ränteswap. Företaget tillämpar K3 Kapitel 11 för redovisning av finansiella instrument men tillämpar inte säkringsredovisning. Ränteswapen förfaller 1 mars 2021 och har ett negativt värde om 500 per 31 december 2018 vilket redovisas som en skuld. Det skattemässiga värdet är 0 vilket ger en skattepliktig temporär skillnad om 500. Företaget ställer sig frågan när i tiden den temporära skillnaden väntas återföras.

Ränteswapens verkliga värde påverkas bland annat av tidsfaktorn och marknadsräntan. På förfallodagen 1 mars 2021 kommer dess verkliga värde dock att vara 0.

Eftersom derivatet förfaller två månader efter utgången av 2020 bedömer företaget att den del av den temporära skillnaden som återstår på derivatet per 31 december 2020 utgör en mindre del i förhållande till den del som återförs under 2019 och 2020. Den temporära skillnaden väntas således i all väsentlighet att återföras under 2019 och 2020. Företaget värderar därför den uppskjutna skatten till 21,4 %.

Bedömningen torde dock bli mer komplex om företaget innehar derivat som förfaller exempelvis vid utgången av 2024. Till skillnad från ovan exempel kan det i detta fall vara troligt att en större del av den temporära skillnaden återförs 2021 och senare. Men, det är en svår bedömning och utöver tidsfaktorn behöver beaktande ske av marknadsräntan.

Företag som innehar derivat med kort löptid, exempelvis för att säkra inköp och försäljning i utländsk valuta, och som förfaller senast 31 december 2020 behöver dock inte bedöma när i tiden återföring sker. Hela den uppskjutna skatten värderas till 21,4 %.

Ovan resonemang kan även tillämpas för företag som tillämpar K3 Kapitel 12 för redovisning av finansiella instrument.

Obeskattade reserver

I juridisk person redovisas obeskattade reserver ”öppet” i balansräkningen på grund av sambandet mellan redovisning och beskattning[15]. En obeskattad reserv består således både av uppskjuten skatteskuld och eget kapital. Redovisningen av den obeskattade reserven i juridisk person påverkas således inte av skattesänkningen. Endast när den obeskattade reserven återförs till beskattning kommer redovisningen att påverkas eftersom skattesänkningen innebär att den skatt som faller ut då kommer att bli lägre på grund av skattesänkningen.

I koncernredovisningen fördelas de obeskattade reserverna på en eget kapitaldel och en uppskjuten skattedel. Härvidlag påverkas den uppskjutna skatteskulden på grund av skattesänkningen. Nedan behandlas två kategorier av obeskattade reserver och hur dessa redovisas i koncernredovisningen.

Ackumulerade överavskrivningar hänförliga till räkenskapsenlig avskrivning

Vid tillämpning av räkenskapsenlig avskrivning används den så kallade ”20-regeln” eller ”30-regeln”. Båda metoderna är ett sätt att fastställa det lägsta tillåtna skattemässiga värdet för *kollektivet* av en tillgångsmassa. Detta kan jämföras med att för andra tillgångar, exempelvis en byggnad, fastställs det skattemässiga värdet för varje enskild byggnad. Att det skattemässiga värdet fastställs kollektivt innebär i praktiken ett annat sätt att tänka när bedömning ska ske om när i tiden återföring sker.

Till vilket belopp som uppskjutna skatteskulder hänförliga till ackumulerade överavskrivningar ska redovisas beror i likhet med övriga uppskjutna skatteskulder vid vilken tidpunkt de väntas återföras till beskattning eftersom det påverkar till vilken skattesats värderingen sker till.

EXEMPEL: En koncern som per 31 december 2018

har skattemässiga ackumulerade överavskrivningar om 100 behöver ställa sig frågan när i tiden dessa 100 kommer att återföras, det vill säga när i tiden kommer skattemässiga överavskrivningar uppgå till ett lägre belopp än 100. Denna bedömning kan emellertid vara praktisk svår att göra. Företaget behöver göra antaganden bland annat avseende huruvida ”20-regeln” eller ”30-regeln” kommer tillämpas framgent, vilka investeringar, försäljningar och utrangeringar som väntas ske, samt om maximala skattemässiga avskrivningar kommer göras i kommande deklarationer. Beräknas de ackumulerade skattemässiga avskrivningarna att minska under 2019 eller 2020 värderas uppskjuten skatt för den delen till 21,4 % medan resterande del värderas till 20,6 %.

Om företaget bedömer att de skattemässiga ackumulerade överavskrivningarna kommer att uppgå till minst 100 både vid utgången av 2020 och 2021 värderas den uppskjutna skatten i sin helhet till 20,6 %.

Periodiseringsfond

För återföring av periodiseringsfonder gäller särskilda regler. En återföring av periodiseringsfonder som görs under år med lägre bolagsskatt ska räknas upp för att balansera den lägre skatten. Det innebär att en återföring av periodiseringsfonden efter 2018 görs till en skattesats som ligger mycket nära 22 % och huruvida en omvärdering av uppskjuten skatteskuld hänförlig till periodiseringsfonden görs torde bero på om detta uppgår till ett väsentligt belopp eller ej. Väsentlighetsprincipen enligt årsredovisningslagen innebär att ett företag kan avvika från bestämmelserna om bland annat värdering om följden av avvikelsen inte är väsentlig.[16] Vad som är väsentligt och inte fastställs av varje enskilt företag.

EXEMPEL: Antag att en avsättning om 100 till periodiseringsfond har gjorts 2017. En uppskjuten skatteskuld om 22 redovisades i årsredovisningen 2017. Ingen ytterligare avsättning till periodiseringsfond har skett under 2018. Om periodiseringsfonden återförs till beskattning 2019 eller 2020 återförs den med 103 %, det vill säga 21,4 *1,03 = 22,04. I det fall den återförs 2021 eller senare återförs den med 106 %, det vill säga 20,6 * 1,06, det vill säga 21,84. Antag att företaget bedömer att återföring till beskattning kommer att ske 2021. Företaget värderar därmed den uppskjutna skatten till 21,84 vilket innebär en omvärdering om 0,16[17]. Huruvida detta är väsentligt att redovisa eller ej avgör företaget utifrån väsentlighetsprincipen.

Områden där samband mellan redovisning och beskattning inte föreligger (frikopplade områden)

Vissa skattemässiga avskrivningar ger upphov till temporära skillnader som även i juridisk person fördelas på en eget kapitaldel och en uppskjuten skattedel. Det rör exempelvis skattemässiga avskrivningar på fastighet samt skattemässiga avskrivningar som uppkommer vid tillämpning av restvärdemetoden. Frågan om värdering av den uppskjutna skatteskulden med beaktande av skattesänkningen blir då aktuell även i den juridiska personen.

Restvärdemetoden

Vid tillämpning av restvärdemetoden uppkommer motsvarande problemställning som vid tillämpning av räkenskapsenlig avskrivning (se avsnitt ovan rörande koncernredovisningen). Företaget gör en bedömning om när i tiden den temporära skillnaden bedöms återföras till beskattning.

Byggnader

EXEMPEL[18]: Per 31 december 2018 uppgår byggnadens redovisade värde till 500 och det skattemässiga värdet till 0. Företaget bedömer att den skatteplikti-ga temporära skillnaden väntas minska med 100 per år enligt nedanstående tabell. I årsredovisningen värderas den uppskjutna skatteskulden till 104,6.

Återförs, år	Belopp	Skatte-sats	Värdering ny skattesats
2019	100	21,4%	21,4
2020	100	21,4%	21,4
2021	100	20,6%	20,6
2022	100	20,6%	20,6
2023	100	20,6%	20,6
			104,6

För en byggnad där den temporära skillnaden inte väntas minska förrän 2021 eller senare, exempelvis för en fastighet som ännu inte är fullt avskriven skattemässigt, värderas således hela den uppskjutna skatten till 20,6 %.

Inför 2019

Under 2019 beräknas den aktuella skatten på en skattesats om 21,4 %. Vad gäller uppskjuten skatt behöver motsvarande bedömningar göras som vid upprättande av årsredovisningen 2018 eftersom sänkningen till den lägre skattesatsen om 20,6 % sker först 2021.

En ytterligare förändring i skattereglerna, utöver de som är beaktade ovan, som gäller från och med 2019 avser ett nytt slag av framtida skattemässiga avdrag som utgörs av negativa räntenetton. Den del av ett företags negativa räntenetto som inte är skattemässigt avdragsgillt under det aktuella

Läs alla fördjupningsartiklar på vår webb:
tidningenbalans.se

beskattningsåret får sparas i maximalt sex år. På liknande sätt som skatteeffekten av underskottsavdrag aktiveras under vissa förutsättningar, kommer även bedömning behöva ske huruvida dessa så kallade negativa räntenetton kan aktiveras som en uppskjuten skattefordran.

Avslutande kommentarer

De nya skattereglerna kommer att få effekt i redovisningen. Den aktuella skatten påverkas först 2019, men den redovisningsmässiga uppskjutna skatten påverkas redan 2018. Det är därför hög tid att påbörja arbetet med att fastställa den positiva eller negativa effekt som uppstår vid omvärdering av uppskjutna skatter.

Omfattningen av att analysera och fastställa den redovisningsmässiga effekten av uppskjuten skatt påverkas av bland annat huruvida det rör juridisk person eller koncernredovisning, förekomsten och antalet temporära skillnader, förekomsten av skattemässiga underskottsavdrag samt vilka nya skatteregler som påverkar företaget.

Artikeln har bland annat behandlat att den skattesats temporära skillnader ska värderas till beror på när i tiden den temporära skillnaden återförs. Vi har exemplifierat med pensioner, derivat, obeskattade reserver och byggnader. Samma resonemang och tankesätt gäller dock även andra temporära skillnader som exempelvis immateriella tillgångar. Dessutom har värdering av skatteeffekten hänförlig till skattemässiga underskottsavdrag exemplifierats.

THERESE HAGSTRÖM
Ledamot FAR:s Policygrupp för redovisning, redovisningsspecialist Deloitte

JÖRGEN NILSSON
Ledamot FAR:s Policygrupp för redovisning, redovisningsspecialist KPMG

Fotnoter

1) K3 punkt 29.25

2) K3 punkt 29.24

3) K3 punkt 29.22

4) K3 punkt 29.34

5) K3 punkt 29.36

6) K3 punkterna 29.19, 29.29

7) Exemplet syftar till att illustrera den matematiska beräkningen av värderingen av underskotten. Exemplet behandlar ej huruvida underskottet är aktiverbart eller ej.

8) 200 * 22 % = 44

9) Den generella ränteavdragsbegränsningen innebär i korthet att räntekostnaderna är avdragsgilla till den del de ingår i ett maximalt räntenetto om 30 % av EBITDA. Undantag finns.

10) K3 punkt 29.19 anger när uppskjutna skatter ska redovisas.

11) 900 * 22 % = 198

12) 198-187 = 11

13) K3 punkt 29.19 anger när uppskjutna skatter ska redovisas.

14) Företag väljer att tillämpa K3 Kapitel 11 eller K3 Kapitel 12 vad gäller finansiella instrument. Tillämpning av kapitel 11 innebär att derivat (som inte omfattas av de särskilda reglerna om säkringsredovisning) värderas till det belopp som för företaget är mest förmånligt om förpliktelsen regleras eller överlåts på balansdagen (punkt 11.21). Tillämpning av kapitel 12 innebär att motsvarande derivat redovisas till verkligt värde (punkt 12.20).

15) Vilket också anges i kommentartexten till K3 punkt 29.37.

16) 2 kap. 3 a § ÅRL

17) 22-21,84 = 0,16

18) Exemplet beaktar inte eventuella effekter av tillämpning av regeln med s.k. ”substansrabatter” enligt K3 punkt 29.26.

Luckor och andra brister i mervärdes-skattelagen på fastighets-området

I denna artikel fortsätter Björn Forssén ta upp luckor och andra brister i mervärdesskattelagen, ML. Den här gången behandlar han tre exempel inom fastighetsområdet. Han menar att problemen existerar oberoende av att fastighetsbegreppet enligt ML frikopplades från fastighets-begreppet i jordabalken, JB, 1 januari 2017.

text: **Björn Forssén**

LAGRUMMET 1 KAP. 6 § ML innehåller bestämningen av om skatteobjektet är en vara eller en tjänst, varvid anges i dess första mening att med vara förstås materiella ting, bland dem fastigheter (och gas, samt värme, kyla och elektrisk kraft). I lagrummets andra mening anges att med tjänst förstås allt annat som kan tillhandahållas. I EU:s mervärdesskattedirektiv (2006/112/EG) bestäms objektet för beskattning eller undantag utan någon sådan föregående bestämning av om det är fråga om en vara eller en tjänst. Därför bör 1 kap. 6 § utmönstras, så att ML enbart innehåller regler om skattepliktig omsättning respektive undantag från skatteplikt för vissa omsättningar av varor eller tjänster, när det gäller bestämningen av skatteobjektet. Att begreppet fastighet enligt ML ändrades 1 januari 2017, genom SFS 2016:1208, så att bestämningen av fastighet enligt ML inte längre sker genom en koppling till fastighetsbegreppet i JB, utan till begreppet fast egendom enligt artikel 13b i tillämpningsförordningen, förändrar inte att vissa problem finns kvar beträffande regler i ML på fastighetsområdet och oberoende av om 1 kap. 6 § utmönstras ur ML. I denna artikeln belyser jag tre exempel på den problematiken, nämligen:

- frågan om det, beträffande frivillig skattskyldighet för uthyrning av fastighet enligt 9 kap. 1 och 2 §§ ML, är förenligt med mervärdesskattedirektivet att en vanlig privatperson kan omfattas av sådan skattskyldighet;[1]
- viss fråga angående 8 a kap. ML beträffande investeringsvaror som utgör fastigheter och konkurs;[2] och
- fråga om lucka i 8 kap. 4 § 4 ML angående avdragsrätt vid förvärv av fastighet från skattskyldig motpart som har redovisat eller ska redovisa moms för uttag i byggnadsrörelse.[3]

Beträffande det sistnämnda fallet får till jämförelse nämnas, att jag har berört ämnet momsmässig beskattning, när en byggnadsentreprenör går i konkurs och byggnadsentreprenaden inte fullföljs av konkursboet, i artikeln Momsfråga om byggnadsentreprenader i samband med byggnadsentreprenör i konkurs (i detta nummer av Balans Fördjupning).

Frågan om omfattningen av frivillig skattskyldighet för uthyrning av fastighet enligt 9 kap. 1 och 2 §§ ML, är förenlig med mervärdesskattedirektivet

Reglerna om frivillig skattskyldighet för uthyrning av fastighet förenklades 1 januari 2014, genom SFS 2013:954, så att huvudregeln för sådan skattskyldighet i 9 kap. 1 § ML inte längre kräver ett ansökningsförfarande hos Skatteverket (SKV). Numera är det enligt 9 kap. 1 § första stycket ML tillräckligt för att omfattas av frivillig skattskyldighet att fastighetsägaren etcetera anger utgående moms i en faktura för uthyrningen eller upplåtelsen. I denna artikel berör jag ett problem angående 9 kap. ML som dock ännu inte har behandlats av lagstiftaren, trots att jag har nämnt det särskilt i min doktorsavhandling från 2013, Skatt- och betalningsskyldighet för moms i enkla bolag och partrederier,[4] nämligen följande:

- I doktorsavhandlingen har jag, angående den särskilda bestämmelsen om skattskyldighet i 6 kap. 2 § ML för delägare i enkla bolag och partrederier, anfört att delägarna bör vara beskattningsbara personer i sig för att de ska omfattas av skattskyldighet till mervärdesskatt. Jag har även anfört i avhandlingen, att något undantag inte bör göras i nämnda hänseende angående frivillig skattskyldighet för vissa fastighetsupplåtelser enligt de särskilda bestämmelserna om sådan skattskyldighet i 9 kap. ML. Att en vanlig privatperson (en konsument) skulle kunna anses utgöra skattesubjekt momsmässigt sett betecknar jag också som ett extremt tolkningsresultat. Även det strider mot grunderna för vad som avses med mervärdesskatt enligt EU-rätten. Grundläggande för mervärdesskatten enligt EU-rätten är att en åtskillnad ska ske mellan å ena sidan skattesubjekten, det vill säga beskattningsbara personer (i princip företagare) och å andra sidan konsumenterna, det vill säga de som ska bära skatten (skattebärare).
- Den fakultativa artikel 137.1 d i mervärdesskattedirektivet ger i och för sig en valfrihet för beskattning av transaktioner som utgör utarrendering och uthyrning av fast egendom. Emellertid begränsas den till att gälla för beskattningsbara personer och omfattar således inte vanliga privatpersoner. I den fakultativa artikel 12 i mervärdesskattedirektivet

anges att beskattningsbar person omfattar vissa tillfälliga transaktioner avseende leveranser av byggnader och mark. Det är enligt min uppfattning inte klart uttryckt i artikel 12 att regeln skulle omfatta utarrendering och uthyrning av fast egendom. Då kan det inte heller anses klart uttryckt att bestämningen av skattesubjektet i artikel 12 tar över begränsningen beträffande skatteobjektet i artikel 137.1 d. Eftersom direktivbestämmelsen artikel 137.1 d ska kunna anses genomförd i 9 kap. ML, är det relevant att ställa frågan huruvida EU-konformitet föreligger. I det hänseendet får nämnas att lagstiftaren, i samband med momsreformen 1 juli 2013 (SFS 2013:368), enbart kort uttryckte att specialbestämmelserna om yrkesmässig verksamhet, 4 kap. 2 och 3 §§ ML, slopades.[5] Lagrummet 4 kap. 3 § var den regel som kunde anses innebära en implementering i ML av artikel 12 i mervärdesskattedirektivet angående att medlemsstaterna får anse som beskattningsbar person var och en – det vill säga även en vanlig privatperson – som tillfälligtvis utför vissa angivna transaktioner avseende byggnader och mark. Därför borde lagstiftaren ha lämnat en förklaring eller gjort ett klarläggande särskilt angående 4 kap. 3 § ML.

- Lagrummen 9 kap. 1 och 2 §§ ML innehåller enligt min mening ingenting som begränsar möjligheterna till frivillig skattskyldighet för exempelvis uthyrning av en verksamhetslokal till att enbart omfatta en beskattningsbar person enligt huvudregeln i 4 kap. 1 § ML, det vill säga till att i princip enbart omfatta en företagare som hyresvärd. Både 9 kap. 1 och 2 §§ anger i stället att frivillig skattskyldighet får göras av bland annat en fastighetsägare. Denne kan enligt min uppfattning vara en vanlig privatperson. I 9 kap. 1 § första stycket respektive 9 kap. 2 § första stycket hänvisas till skyldigheten att betala skatt enligt 1 kap. 1 § första stycket 1, det vill säga till huvudregeln om skattskyldighet enligt ML. Således saknas i de båda lagrummen en hänvisning till huvudregeln om vem som är skattskyldig, det vill säga till 1 kap. 2 § första stycket 1 med hänvisningen däri till huvudregeln om skattskyldighet enligt 1 kap. 1 § första stycket 1 ML. Till jämförelse får nämnas, att en sådan hänvisning till 1 kap. 2 § första st. 1 finns i 6 a kap. 1 § andra stycket för bestämningen av skattskyldighet i samband med reglerna i 6 a kap. ML om så kallade mervärdesskattegrupper.

Genom att kretsen av vilka som kan anses som skattskyldiga enligt ML utvidgas enligt 1 kap. 2 § sista stycket till att gälla de särskilda bestämmelserna om vem som i vissa fall är skattskyldig enligt 6 kap., 9 kap. och 9 c kap., kan kretsen av skattskyldiga utvidgas i förhållande till huvudregeln om vem som är beskattningsbar person enligt 4 kap. 1 §. Att ordet fastighetsägare används i 9 kap. 1 och 2 §§ utan uttrycklig begränsning till att avse beskattningsbara personer innebär enligt min uppfattning att frivillig skattskyldighet enligt de båda lagrummen kan omfatta en vanlig privatperson. Det strider mot vad som får anses följa av artikel 137.1 d i mervärdesskattedirektivet, där nämnda begränsning anges uttryckligen. Därmed kvarstår frågan om 9 kap. ML i förevarande hänseende är EU-konformt i förhållande till att artikel 137.1 d i mervärdesskattedirektivet klart stipulerar att valfriheten för beskattning av transaktioner som utgör utarrendering och uthyrning av fast egendom begränsas till att gälla för beskattningsbara personer, och inte för vanliga privatpersoner (konsumenter).

Frågan om 8 a kap. ML beträffande investeringsvaror som utgör fastigheter och konkurs

I denna artikel berör jag också en särskild fråga om jämkning av ingående moms för så kallade investeringsvaror i 8 a kap. ML i samband med konkurs. Reglerna om jämkning av ingående moms kan avse både investeringsvaror som utgör fastigheter och andra investeringsvaror än sådana som utgör fastigheter. Problemet som jag tar upp här gäller investeringsvaror som utgör fastigheter och behandlingen av jämkningsreglerna i 8 a kap. och 9 kap. 9–13 §§ ML i samband med konkurs. Ett konkursbo kan bli skattskyldigt enligt 6 kap. 3 § ML för omsättning som sker i en skattskyldig gäldenärs verksamhet efter konkursbeslutet. Frågan är om konkursboet genom konkursförvaltaren bör uppfylla de formella reglerna i 8 a kap. ML för att vid en försäljning hantera en överföring av konkursgäldenärens rättigheter och skyldigheter avseende jämkning av ingående moms för dennes fastighet som utgör investeringsvara enligt 8 a kap. 2 § ML.

Reglerna i 8 a kap. och 9 kap. 9–13 §§ ML om jämkning av avdrag för ingående moms hänförlig till investeringsvaror som utgör fastigheter innebär att en ökning eller minskning av avdraget ska ske på grund av ändrad användning eller avyttring av

> ”Frågan är då vilka krav staten kan rikta mot den som köper den fastigheten från ett konkursbo, om överlåtaren efter sin överlåtelse har ansökt om att försätta sig i konkurs, innan jämkning skett från dennes sida.”

fastigheten under den så kallade korrigeringstiden. I mervärdesskattedirektivet återfinns regler om investeringsvaror (eng., *capital goods*) i artiklarna 184-192 – vilka motsvarades i sjätte mervärdesskattedirektivet (77/388/EEG) av artikel 20. Med avdrag för ingående moms jämställs för övrigt enligt 8 a kap. 1 § ML återbetalning av moms enligt 10 kap. 9–13 §§ ML.

Oavsett om frågeställningen gäller jämkningsskyldighet i fall enligt 8 a kap. 11 §, där fastigheten (investeringsvaran) inte omfattas av frivillig skattskyldighet (enligt 9 kap.), eller i fall enligt 8 a kap. 12 §, där fastigheten omfattas av frivillig skattskyldighet enligt 9 kap., sker inte någon äganderättsövergång av fastigheten från konkursgäldenären till konkursboet. I dessa båda fall är en föregående överlåtelse av fastigheten förutsättningen för att förvärvaren ska kunna överta konkursgäldenärens rättigheter och skyldigheter angående jämkning av ingående moms. Konkursbeslutet innebär dock inte någon överlåtelse av fastigheten, utan den är alltjämt konkursgäldenärens vid konkursboets försäljning av den – konkursboet blir inte ägare till fastigheten.[6] Om en fastighetsägare etcetera försätts i konkurs, ska denne, enligt 8 a kap. 4 § första stycket 6, jämka ingående moms, förutsatt att han har haft rätt till avdrag för ingående moms som hänför sig till kostnader för investeringsvaror som avses i 8 a kap. 2 § första stycket 2, 3 eller 4 ML, det vill säga till bland annat fastighet som utgör investeringsvara. Statens fordran på grund av sådan jämkning får enligt 8 a kap. 4 § andra stycket ML göras gällande i konkursen, om den har uppkommit på grund av att gäldenären (fastighetsägaren etcetera) har försatts i konkurs.

Enligt 8 a kap. 13 § första stycket första meningen ML *kan* konkursboet *överta* konkursgäldenärens rättighet och skyldighet att jämka avdrag för ingående moms, förutsatt att konkursboet är skattskyldigt enligt 6 kap. 3 §, vilket jag i samband med förevarande frågeställning antar är fallet. *Övertagandet* av nämnda rättighet och skyldighet ska enligt 8 a kap. 13 § första stycket andra meningen ske innan kon*kursboet överlåter fastigheten*, men gäller från det att konkursboet har blivit skattskyldigt för verksamheten i fastigheten. Konkursgäldenären ska enligt 8 a kap. 13 § andra stycket ML alltid jämka för tiden fram till dess att denne försatts i konkurs. Enligt tredje stycket i samma lagrum ska bestämmelserna i 8 a kap. 12 § gälla för konkursboet och förvärvaren, *om en fastighet överlåts av konkursboet*. Däremot finns det ingen bestämning av vilka regler som gäller för hur jämkning ska ske hos konkursboet, om det väljer att överta konkursgäldenärens jämkningsskyldighet för avdragen moms från tiden före konkursutbrottet. Det enda som återstår att beakta därvidlag är 8 a kap. 11 och 12 §§. Dessa regler förutsätter, som nämnts, överlåtelse av fastigheten från konkursgäldenären till konkursboet, vilket, som också nämnts, aldrig sker, utan fastighetsägaren är hela tiden konkursgäldenären. Om 8 a kap. 13 § ML ska kunna anses innebära att konkursboet har övertagit konkursgäldenärens rättighet och skyldighet angående jämkning av ingående moms från fastighetsägaren (konkursgäldenären), borde det anges i 8 a kap. att konkursförvaltaren ska vara skyldig att upprätta sådan handling som ska utfärdas vid överlåtelse av investeringsvaror enligt 8 a kap. 15–17 §§ ML – för att jämkningsskyldighet inte ska uppkomma – både för konkursboet och konkursgäldenären, som själv saknar rådighet på grund av konkursen enligt 3 kap. 1 § konkurslagen (1987:672).

Det särskilda problem som jag tar upp i förevarande hänseende gäller att en överlåtare och en förvärvare av fastigheten, i enlighet med 8 a kap. 12 § första stycket andra meningen ML, kan träffa avtal om att säljaren ska jämka ingående moms i stället för att förvärvaren övertar rättigheter och skyldigheter avseende jämkning. Frågan är då vilka krav staten kan rikta mot den som köper den fastigheten från ett konkursbo, om överlåtaren efter sin överlåtelse har ansökt om att försätta sig i konkurs, innan jämkning skett från dennes sida. Jag antar i frågeställningen att den som ingick avtalet med konkursgäldenären inte har separationsrätt i dennes konkurs, och att konkursförvaltaren således kan sälja fastigheten. Frågan är då om konkursgäldenären – i enlighet med 8 a kap. 12 § första stycket andra meningen ML – kan anses ha avtalat bort SKV:s möjlighet att ålägga den som köper fastigheten från konkursboet jämkningsskyldighet. Att ursprunglige förvärvaren av någon anledning saknar separationsrätt i konkursen, till exempel på grund av att köpebrev skulle upprättas

efter tecknandet av köpekontraktet men köpebrevet inte uppfyllde formkraven för fastighetsöverlåtelse och förvärvarens ansökan om lagfart hos Lantmäteriet därmed avslogs enligt 20 kap. 6 § 2 JB, innan konkursbeslutet fattades, innebär att konkursförvaltaren kan sälja fastigheten. Emellertid behöver inte det innebära att vare sig köpekontraktet eller avtalet om jämkning som förvärvaren ingick med överlåtaren (konkursgäldenären) är ogiltiga. Följande situation skulle kunna föreligga:

- En fastighetsägare (A) ansöker om att försättas i konkurs efter det att försäljning av investeringsvaran – fastigheten – har skett till köparen B. Antag att 9 år kvarstår av den 10-åriga korrigeringstiden vid fastighetsförsäljningen (8 a kap. 6 § andra stycket 1 och 2 ML), och att den ingående moms som kan bli föremål för jämkning är 1 miljon kronor, varvid antas att ny-, till- eller ombyggnation för 5 miljoner kronor inklusive moms om 1 miljon kronor skedde 1 år före konkursen. Antag vidare att A har avtalat med B att A ska betala den momsen till staten. Priset på fastigheten har satts inklusive återstående *jämkningsmoms* som staten har en fordran på gentemot konkursgäldenären, A. Konkursförvaltaren vänder sig till B, som dock inte fullföljer köpet. I stället finns det en spekulant C som vill köpa fastigheten från konkursboet. Frågan är då om staten kan rikta sin fordran på återstående *jämkningsmoms*, det vill säga 900 000 kronor, mot C, om staten inte får utdelning i A:s konkurs motsvarande det beloppet eller om A och B ska anses ha avtalat bort den möjligheten för staten.
- Även om C skulle betala ett pris inklusive återstående *jämkningsmoms* till konkursboet, kan förmånsrättsreglerna i förmånsrättslagen (1970:979) innebära att staten inte får utdelning i A:s konkurs. Om staten inte kan rikta sitt krav mot C, förlorar staten 900 000 kronor. Svårigheter kan dessutom föreligga att bevisa fall av missbruk, och omständigheterna är kanske sådana att konkursförvaltaren bara har en snäv krets av intressenter avseende fastigheten. Det kan till exempel vara fråga om en fastighet på vilken det finns en industribyggnad som enbart passar för ett viss slags verksamhet.
- Om staten inte kan rikta kravet i fråga mot C, återstår för SKV att i sin borgenärsroll inge en stämningsansökan till förvaltningsrätten om personligt betalningsansvar (företrädaransvar), enligt 59 kap. 12-21 §§ skatteförfarandelagen (2011:1244), SFL, mot företrädare för A, om A är en juridisk person, till exempel ett aktiebolag. Mot bakgrund av att SKV – enligt min erfarenhet – inte kan förväntas agera heltäckande i borgenärsrollen om A är en juridisk person, och med hänsyn till att den enda möjligheten för staten att få *jämkningsmomsen* från en A som är fysisk person är utdelning i dennes konkurs, bör det införas en regel i 8 a kap. ML om att staten ska kunna rikta kravet mot konkursboet.

Den regel som sålunda, enligt min uppfattning, är nödvändig att införa i 8 a kap. ML bör innebära att konkursförvaltaren görs skyldig att upprätta en sådan handling som ska utfärdas enligt 8 a kap. 15–17 §§ ML, för att överlåtaren av en investeringsvara inte ska bli skyldig att jämka ingående moms. Konkursförvaltaren ska då i exemplet ovan överlämna handlingen till köparen C, som således blir skyldig att jämka återstående *jämkningsmoms* under återstående korrigeringstiden, om fastigheten säljs av C eller om C förändrar användningen av fastigheten så att avdragsrätten minskar. Då kan SKV ansöka om att konkursboet försätts i konkurs samt öppna företrädaransvarsmål mot konkursförvaltaren med stöd av reglerna i 59 kap. 12-21 §§ SFL, om denne för konkursboet inte uppfyller nämnda dokumentationsskyldighet gentemot C.

Fråga om lucka i 8 kap. 4 § 4 ML angående avdragsrätt vid förvärv av fastighet från skattskyldig motpart som har redovisat eller ska redovisa moms för uttag i byggnadsrörelse

I 8 kap. 4 § ML finns det särskilda regler om avdragsrätt som utvidgar avdragsrätten för ingående moms i förhållande till huvudregeln i 8 kap. 3 § första stycket ML. I denna artikel berör jag slutligen en av dessa särskilda regler om avdragsrätt, 8 kap. 4 § 4 ML.[7] Den regeln gäller avdragsrätt för ingående moms vid köpares förvärv av egenregifastighet från byggnadsrörelse, när säljaren av sådan fastighet har redovisat eller ska redovisa utgående moms för uttag i sin byggnadsrörelse i enlighet med 2 kap. 7 § ML. I förevarande hänseende är det inte i första hand fastighetsbegreppet som är problemet. I stället gäller i grunden den problematik, lucka i lagen, som jag tar upp, att det föreligger en syntaktisk tolkningsfråga i 8 kap. 4 § 4 ML, som lyder:

> *”Den som bedriver en verksamhet som medför skattskyldighet får också göra avdrag om den skattskyldige köper en fastighet, hyresrätt eller en bostadsrätt till en lägenhet och fastigheten eller lägenheten i säljarens byggnadsrörelse har tillförts tjänster, vilkas tillförande utgör skattepliktiga uttag enligt 2 kap. 7 §, utan att fastigheten eller lägenheten därefter har tagits i bruk av säljaren: för den utgående skatt som säljaren har redovisat eller ska redovisa för uttagen.”*

Bestämmelsen i 8 kap. 4 § 4 gäller den situationen att en skattskyldig köper en fastighet etcetera som hos en byggmästare har varit föremål för uttag enligt 2 kap. 7 § ML. Jag beskriver kort luckan i lagen enligt följande:

- När byggmästaren säljer sin fastighet sker det momsfritt, enligt 3 kap. 2 § ML. Byggmästaren ska uttagsbeskattas i sin rörelse för de tjänster som denne har utfört på sin egen fastighet. Enligt 8 kap. 4 § 4 ML får en köpare som är skattskyldig i sin verksamhet dra uttagsmomsen som ingående moms för förvärvet av fastigheten till sin verksamhet, även om byggmästaren ännu inte har redovisat utgående moms till SKV på sitt uttag ännu. Därigenom kan de regler om så kallad omvänd skattskyldighet som infördes inom byggsektorn 1 juli 2007 i 1 kap. 2 § första stycket 4 b och andra stycket ML, genom SFS 2006:1031 (och SFS 2006:1293), för byggtjänster kringgås i ett visst hänseende.
- En byggmästare (byggföretag) har avdragsrätt för ingående moms i hela sin byggnadsrörelse, om denne tillhandahåller både utåtriktade entreprenadtjänster och byggnationer i egen regi. I sistnämnda hänseende är det inte fråga om tillhandahållande av tjänster åt annan, utan om försäljning av en vara, fastigheten, varför ordningen med omvänd skattskyldighet inte gäller. Byggmästaren kan således sälja sin egenregifastighet momsfritt enligt 3 kap. 2 §, och underlåta att till SKV redovisa och betala moms på uttag utan att skattskyldig köpare förlorar sin avdragsrätt, enligt 8 kap. 4 § 4 ML.

Frågeställningen kan enligt min uppfattning inte betecknas som hypotetisk. Det är fråga om en syntaktisk tolkningsfråga angående 8 kap. 4 § 4 såtillvida att de avslutande orden i lagrummet, ”eller ska redovisa för uttagen”, borde utmönstras, så att den ifrågavarande luckan i lagen inte ska kunna föreligga längre.

Luckan i 8 kap. 4 § 4 ML möjliggör enligt min uppfattning ett kringgående av andra strecksatsen i 1 kap. 2 § första stycket 4 b, som ska hindra att tillfälliga aktörer sätts in i entreprenadkedjor för att kringgå ordningen med omvänd skattskyldighet inom byggsektorn. Lagstiftaren har missat detta, trots att jag i två artiklar redan 2007 berörde bland annat ifrågavarande fenomen.[8]

Det syntaktiska tolkningsproblemet avseende 8 kap. 4 § 4 ML är således inte något som borde te sig som nytt för lagstiftaren. Jag anser att lagstiftaren borde ha tagit tag i förevarande lucka i lagen, och det hade varit lämpligt att genomföra en sådan regeländring som jag föreslår åtminstone 1 januari 2016, när ändå de näraliggande reglerna om slussning av ingående moms i 8 kap. 4 § första stycket 5 och andra stycket ML då upphävdes, genom SFS 2015:888. De avslutande orden i 8 kap. 4 § 4 ML, det vill säga uttrycket ”eller ska redovisa för uttagen”, borde således redan ha utmönstrats. Avdragsrätten enligt 8 kap. 4 § 4 för en skattskyldig köpare av en fastighet borde bestämmas genom att lagrummet avslutas så att den rätten gäller ”utgående skatt som säljaren har redovisat för uttagen”, i stället för att det avslutas med uttrycket ”utgående skatt som säljaren har redovisat eller ska redovisa för uttagen”.

Sammanfattning

I denna artikel har jag först berört att möjligheterna till frivillig skattskyldighet för uthyrning av fastighet enligt 9 kap. 1 och 2 §§ ML skulle kunna tillämpas även av en vanlig privatperson (en konsument), trots att artikel 137.1 d i mervärdesskattedirektivet klart stipulerar att valfriheten för beskattning av transaktioner som utgör utarrendering och uthyrning av fast egendom begränsas till att gälla för beskattningsbara personer, och således inte omfattar vanliga privatpersoner. Problemet är att ordet fastighetsägare används i 9 kap. 1 och 2 §§ utan uttrycklig begränsning till att avse beskattningsbara personer. Genom att 1 kap. 2 § sista stycket ML anger att särskilda bestämmelser om vem som i vissa fall är skattskyldig finns i 6 kap., 9 kap. och 9 c kap. utvidgas begreppet skattskyldig i förhållande till huvudregeln i 1 kap. 2 § första stycket 1, och därigenom i förhållande till huvudregeln om vem som är beskattningsbar person enligt 4 kap. 1 §. Lösningen på problemet är enligt min mening att ett sådant särskilt stycke införs i 9 kap. 1 och 2 §§ som återfinns i 6 a kap. 1 § andra stycket ML, för bestämningen av skattskyldighet i samband med reglerna i 6 a kap. ML om så kallade mervärdesskattegrupper, och som hänvisar till 1 kap. 2 § första stycket 1 ML. Eftersom huvudregeln om vem som är skattskyldig (1 kap. 2 § första stycket 1) hänvisar till huvudregeln för skattskyldighet i 1 kap. 1 § första stycket 1, får därigenom omfattningen av frivillig skattskyldighet enligt 9 kap. 1 och 2 §§ ML en bestämning som är förenlig med artikel 137.1 d i mervärdesskattedirektivet, det vill säga en begränsning till att gälla beskattningsbara personer – inte vanliga privatpersoner (konsumenter).

Sedan har jag berört att det bör anges i 8 a kap. ML att skyldigheten att upprätta en sådan handling som ska utfärdas vid överlåtelse av en investeringsvara enligt 8 a kap. 15–17 §§ ML, för att

jämkningsskyldighet inte ska uppkomma, omfattar – beträffande fastigheter som utgör investeringsvaror – konkursbon. En sådan handling bör utfärdas för konkursboet eller för konkursgäldenären, det vill säga fastighetsägaren, som saknar rådighet på grund av konkursbeslutet. Risken är annars att det skulle vara möjligt för konkursgäldenären – i enlighet med 8 a kap. 12 § första stycket andra meningen ML – att vid en överlåtelse före konkursbeslutet avtala bort SKV:s möjlighet att ålägga den som köper fastigheten från konkursboet jämkningsskyldighet. Det leder till en förlust för staten, om konkursgäldenären före konkursbeslutet har avtalat med en köpare att jämka ingående moms och betala den till staten men underlåter att göra så och försätter sig i konkurs. Den köpare som förvärvar fastigheten från konkursboet borde under dessa omständigheter kunna åläggas jämkningsskyldighet av SKV, och då krävs enligt min mening att det anges i 8 a kap. ML att konkursboet ska upprätta nämnda handling och överlämna den till köparen.

Slutligen har jag i denna artikel berört en av de särskilda regler i 8 kap. 4 § ML som utvidgar avdragsrätten för ingående moms i förhållande till huvudregeln i 8 kap. 3 § första stycket ML, nämligen 8 kap. 4 § 4. Den regeln gäller avdragsrätt för ingående moms vid köpares förvärv av egenregifastighet från byggnadsrörelse, när säljaren av sådan fastighet har redovisat eller ska redovisa utgående moms för uttag i sin byggnadsrörelse i enlighet med 2 kap. 7 § ML. Genomgången av 8 kap. 4 § 4 ML visar att det är möjligt att kringgå andra strecksatsen i 1 kap. 2 § första stycket 4 b, som ska hindra att tillfälliga aktörer sätts in i entreprenadkedjor för att kringgå ordningen med omvänd skattskyldighet inom byggsektorn. En byggmästare kan nämligen sälja sin egenregifastighet momsfritt enligt 3 kap. 2 § ML, och underlåta att till SKV redovisa och betala moms på uttag utan att skattskyldig köpare förlorar sin avdragsrätt, enligt 8 kap. 4 § 4 ML. Lagstiftaren har missat detta, trots att jag i två artiklar redan 2007 berörde bland annat ifrågavarande fenomen. Lagstiftaren borde ha tagit tag i den luckan i lagen. Det hade varit lämpligt att införa en regeländring i det hänseendet 1 januari 2016, när ändå de näraliggande reglerna om slussning av ingående moms i 8 kap. 4 § första stycket 5 och andra stycket ML då upphävdes, genom SFS 2015:888. Det kunde ha skett genom att avdragsrätten för skattskyldig köpare i 8 kap. 4 § 4 ML hade ändrats så att lagrummet inte längre avslutas med uttrycket ”eller ska redovisa för uttagen”. Avdragsrätten enligt 8 kap. 4 § 4 för en skattskyldig köpare av en fastighet borde sålunda bestämmas genom att lagrummet avslutas så att den rätten gäller ”utgående skatt som säljaren har redovisat för uttagen”, i stället för att det enligt rådande ordalydelse avslutas med uttrycket ”utgående skatt som säljaren har redovisat eller ska redovisa för uttagen”.

BJÖRN FORSSÉN
är juris doktor och verksam som advokat i egen verksamhet i Stockholm.

Fotnoter

1) Jfr avsnitten 3.11.2 och 3.11.5 i Ord och kontext i EU-skatterätten: En analys av svensk moms i ett law and language-perspektiv Andra upplagan, av Björn Forssén. Melker Förlag 2017 (nedan Forssén 2017).

2) Jfr avsnitten 3.11.4 och 3.11.5 i Forssén 2017.

3) Jfr avsnitten 3.2.3 och 3.2.4 i Forssén 2017.

4) Se avsnitten 1.1.3, 2.8, 6.2.2.4, 6.6 och 7.1.3.3 i Skatt- och betalningsskyldighet för moms i enkla bolag och partrederier, av Björn Forssén. Avhandlingen återfinns i fulltext i databasen DiVA (www.diva-portal.org).

5) Se prop. 2012/13:124 (Begreppet beskattningsbar person – en teknisk anpassning av mervärdesskattelagen) s. 95.

6) Jfr s. 220 i Mervärdesbeskattning vid obestånd Andra upplagan, av Jesper Öberg. Norstedts Juridik AB 2001.

7) Före 1 januari 2016: 8 kap. 4 § första stycket 4 ML. Genom SFS 2015:888 har 8 kap. 4 § enbart ett stycke.

8) Se Omvänd skattskyldighet inom byggsektorn – skapar flera momsproblem än den åtgärdar? Artikel av Björn Forssén i Ny Juridik 1/2007 s. 46–60 och i Svensk skattetidning 2007 s. 195-206.

Nytt från Akademin

Aktiebolagsrätt och aktiemarknadsrätt på kollisionskurs

Rättslig verkan av underlåtelse att iaktta AMN:s beslutskrav för närstående-transaktioner och incitamentsprogram

Aktiemarknadsrätten ställer delvis strängare krav på beslutsfattandet i aktiemarknadsbolag än vad som följer av aktiebolagslagen (ABL), något som till exempel gäller vissa beslut om närståendetransaktioner och incitamentsprogram. Det rör sig dels om stämmobeslut i situationer som enligt ABL placeras inom styrelsens beslutsbehörighet, dels om högre majoritetskrav för stämmobeslut än vad ABL stipulerar. I en nyutkommen uppsats vid Uppsala universitet utreder jur.kand. Julia Hirschberg de rättsliga följderna av att dessa aktiemarknadsrättsliga normer åsidosätts genom att beslutet i ett bolag enbart infriar ABL:s beslutskrav.[1]

text: **Carl Svernlöv, Julia Hirschberg**

Denna artikel ingår i artikelserien Nytt från Akademin där Balans frekvente skribent Carl Svernlöv tillsammans med nyutexaminerade jurister presenterar intressanta rön som framkommit i examensarbeten.

ALLA BOLAG VARS aktier handlas på en börs i Sverige (nedan kallade aktiemarknadsbolag) har åtagit sig att följa bland annat Aktiemarknadsnämndens (AMN) uttalanden om god sed på aktiemarknaden. I AMN:s praxisbildning förekommer mer kvalificerade beslutskrav med avseende på närståendetransaktioner och incitamentsprogram än vad som följer av ABL. Varken ABL eller annan normgivning anger emellertid hierarkin mellan ABL och aktiemarknadsrättslig god sed när dessa två rättskällor uppställer motstridiga föreskrifter. Det uppstår ingen rättslig problematik när de strängare beslutskraven i god sed iakttas – efterlevnaden av dessa krav medför inte att ABL:s regler försummas, eftersom AMN:s krav är just strängare. Däremot är rättskällornas tystnad i frågan mer problematisk när ett beslut enbart uppfyller ABL:s krav medan god sed av någon anledning åsidosätts. Närmare bestämt gäller detta situationer där ett beslut tas av styrelsen i strid med AMN:s krav på stämmobehandling, alltså med överskridande av AMN:s kompetenskrav (nedan kallat typfall I), alternativt av stämman med lägre majoritet än AMN:s kvalificerade majoritetskrav (typfall II). Frågan är om ett giltigt beslut har fattats i dessa fall, samt om några företrädare för bolaget riskerar skadeståndsskyldighet.

Olika beslutskrav enligt ABL och AMN:s praxis

I förhållande till vissa beslut om närståendetransaktioner och incitamentsprogram uppställer AMN följande krav:

1. AMN 2012:05 fordrar stämmobeslut med enkel majoritet för närståendetransaktioner av icke oväsentlig betydelse som inte omfattas av de så kallade Leo-reglerna i 16 kap. ABL.[2]
2. AMN 2002:01 rekommenderar stämmobeslut med enkel majoritet för införanden av incitamentsprogram baserade på personal-, köp- eller syntetiska optioner till andra än styrelseledamöter, beroende på programmets storlek och förväntade betydelse för bolaget.
3. AMN 2003:03 rekommenderar stämmobeslut med enkel majoritet för införanden av incitamentsprogram kombinerade med swap-avtal till andra än styrelseledamöter, beroende på programmets storlek och förväntade betydelse för bolaget.

Enligt ABL är styrelsen behörig att fatta ovanstående beslut, vilket innebär att dessa är att hänföra till typfall I. Styrelsens uppgifter och behörighet anges i 8 kap. 4 § ABL: att ansvara för bolagets organisation och förvaltningen av dess angelägenheter. Denna förvaltningsrätt bestäms negativt i förhållande till stämmans exklusiva kompetens och innefattar beslutsfattande i alla frågor som ABL inte uttryckligen förbehåller stämman. ABL innehåller inga regler som föreskriver stämmobeslut för de närståendetransaktioner som faller utanför Leo-reglernas tillämpningsområde; inte heller regler som föreskriver stämmobeslut för införandet av ett incitamentsprogram (till andra än styrelseledamöter).[3] Därmed är AMN:s ovan stipulerade krav på stämmobehandling mer långtgående än ABL.

Typfall II hänför sig till beslut för vilka god sed uppställer krav på högre majoritet för stämmans beslut än vad ABL kräver. Mer specifikt föreskriver AMN:s praxis så kallad Leo-majoritet om nio tiondelar för vissa beslut om överlåtelser och emissioner i aktiemarknadsbolag som inte omfattas av den direkta ordalydelsen i 16 kap. ABL men som är Leo-lags*liknande*:

4. Flera AMN-avgöranden[4] fordrar Leo-majoritet för överlåtelser och emissioner till så kallade intressebolag[5], beroende på ägarandel, inflytande och andra omständigheter.
5. AMN 2002:01 fordrar Leo-majoritet för vissa överlåtelser och emissioner till styrelseledamot, vd eller anställd som har lämnat eller ska tillträda en sådan position.
6. AMN 2002:01 fordrar Leo-majoritet för beslut om leverans av incitamentsprogram genom emission av aktier, konvertibler eller teckningsoptioner till tredje part eller till ett särskilt tillskapat aktiebolag.
7. AMN 2002:01 fordrar Leo-majoritet för uppenbara kringgåenden av 16 kap. ABL.

ABL:s majoritetskrav för nämnda beslut är däremot lägre än nio tiondelar. I förhållande till överlåtelsebeslut ställer ABL inte något uttryckligt

majoritetskrav, vilket innebär att sådana kan fattas med enkel majoritet. Beträffande beslut om riktade emissioner är ABL:s majoritetskrav två tredjedelar av företrädda aktier och röster.

Frågan är då hur man rättsligen ska betrakta beslut som har fattats i enlighet med ABL men utan att beakta de högre krav som AMN har angivit.

Är besluten giltiga?

Inom aktiemarknadsrätten finns inga bestämmelser om besluts ogiltighet, vilket medför att endast ABL är att beakta i bedömningen om ett styrelse- eller stämmobeslut i strid med AMN:s kvalificerade uttalanden är ogiltigt.

Trots avsaknad av en uttrycklig regel därom är den gällande uppfattningen att styrelsebeslut som strider mot ABL eller bolagsordningen är ogiltiga. Det finns emellertid ingen regel i ABL som förbjuder överträdelse av god sed på aktiemarknaden. Avgörande för styrelsebeslutets eventuella ogiltighet är därmed huruvida någon bestämmelse som inte uttryckligen tar sikte på följsamhet till AMN:s uttalanden likväl förbjuder förfarandet. En central ogiltighetsregel i sammanhanget är generalklausulen i 8 kap. 41 § som förbjuder styrelsebeslut ägnade att ge en otillbörlig fördel åt en aktieägare eller någon annan till nackdel för bolaget eller för annan aktieägare. Ett styrelsebeslut om en närståendetransaktion som innebär överlåtelse till underpris kan exempelvis angripas med stöd av generalklausulen. Likaså är det tänkbart att ett styrelsebeslut om införande av ett incitamentsprogram till ledande befattningshavare på alltför fördelaktiga villkor kan innebära en sådan otillbörlig fördel för programdeltagaren som generalklausulen förbjuder. Det måste emellertid erinras om att frågan är huruvida försummelsen av den aktiemarknadsrättsliga normen strider mot ABL. Nyssnämnda otillbörliga förfaranden vore ogiltiga även i en isolerad aktiebolagsrättslig kontext – det är med andra ord inte AMN:s kvalificerade krav som utgör den nödvändiga premissen för beslutens oförenlighet med ABL. Den avgörande frågeställningen måste snarare vara huruvida generalklausulen överträds även om den av styrelsen beslutade dispositionen vilar på marknadsmässiga villkor. En tänkbar anledning till ett sådant styrelsebeslut kan vara att beslutet är brådskande, såsom vid viktiga nyrekryteringar eller vid transaktioner vars genomförande kräver skyndsamt agerande. En anledning kan även vara önskan om att undvika kostnader för extra bolagsstämma. Vi menar att dylika beslut inte konstituerar överträdelser av generalklausulen. Adressaten i transaktionen eller incitamentsprogrammet har med hänsyn till dispositionens marknadsmässighet inte erhållit någon otillbörlig ekonomisk vinning. Detta gäller även om beslutet inte skulle ha uppnått erforderlig majoritet på en stämma, vilket blir tydligt när man betänker att detta skulle utgöra ett fullt tillbörligt beslut i ett onoterat bolag. Skulle styrelsebeslutet visa sig vara ofördelaktigt vållas aktieägarna dessutom skada i lika stor utsträckning – sålunda likabehandlas samtliga aktieägare.

Ett likartat resonemang kan föras i förhållande till bestämmelsen om vinstsyftet i 3 kap. 3 § ABL. Regeln påkallar att styrelsen agerar vinstmaximerande för aktieägarnas räkning. En överträdelse av regeln måste vara uppenbar för att tillmätas relevans. Förutsatt att dispositionerna är marknadsmässiga, kan typfall I-besluten inte anses vara uppenbart främmande för vinstsyftet. Styrelsebeslut tagna med motivering att beslutet är brådskande eller att det minskar kostnader optimerar snarare bolagets förtjänst. Det kan dock diskuteras vilken betydelse det har att styrelsen riskerar att ådra bolaget vite från Nasdaq Stockholms disciplinnämnd för överträdelse av AMN:s normer. Disciplinnämnden har mandat att ålägga aktiemarknadsbolag vite för åsidosättande av AMN:s uttalanden. I disciplinnämndens praxis påträffas dock enbart ett fall av utdömt vite för överträdelse av AMN:s strängare beslutskrav.[6] Mot bakgrund av detta enda fall av utdömt vite kan vi inte se att ett styrelsebeslut under typfall I skulle kunna anses uppenbart vinststridigt vid tidpunkten för beslutet.

ABL överträds följaktligen inte när AMN:s krav på stämmobeslut åsidosätts. Vi ser därmed ingen möjlighet att ogiltigförklara ett styrelsebeslut uteslutande på den grunden att AMN:s kompetenskrav har överskridits.

Härnäst kan typfall II betraktas, där ett enligt lagen korrekt stämmobeslut har tagits, dock utan att uppfylla det krav som AMN har uppställt om nio tiondelars majoritet för Leo-lagsliknande emissioner och överlåtelser. Precis som vad gäller styrelsebeslut

är ett stämmobeslut som strider mot ABL eller bolagsordning ogiltigt. Ogiltiga stämmobeslut kan angripas med stöd av klanderreglerna i 7 kap. 50–51 §§ ABL. I sammanhanget kan samma argument som beträffande styrelsens beslut i typfall I föras med avseende på vinstsyftet respektive stämmans generalklausul i 7 kap. 47 § ABL. Under förutsättning att dispositionerna i sig är marknadsmässiga, inte har till syfte att otillbörligt gynna någon eller att tillgodose andra syften än vinstmaximering – och således inte överträder dessa eller andra regler i ABL – kan inte heller dessa beslut ogiltigförklaras för att de strider mot god sed på aktiemarknaden.

I den rättsvetenskapliga litteraturen påpekas förvisso att klanderreglernas lydelse inte innebär att stämmans beslut behöver strida mot en uttrycklig regel i ABL för att riskera klander, varför beslut i strid med till exempel associationsrättsliga principer skulle kunna grunda ogiltighet. Motiveringen för detta är att klanderrätten annars vore lätt att kringgå. Det vore emellertid att dra resonemanget för långt att intolka beslut i strid med god sed på aktiemarknaden som en ogiltighetsgrund enligt klanderreglerna. Av rättssäkerhetsskäl bör en ogiltighetsgrund ha uttryckligt lagstöd, och till skillnad från vad beträffar associationsrättsliga principer saknar AMN:s uttalanden om god sed förankring i ABL.

Sammantaget kan således konstateras att såväl styrelsebeslutet i typfall I som stämmobeslutet i typfall II är giltiga oaktat överträdelsen av AMN:s uttalanden om kvalificerade beslutskrav.

Riskerar bolagsorganen skadeståndsskyldighet?

Nästa fråga blir om styrelsen har försummat sina plikter och därigenom riskerar skadeståndsanspråk för att inte ha efterkommit AMN:s krav på stämmobeslut i typfall I.

Styrelsen har en lojalitetsplikt i förhållande till bolaget och därmed en skyldighet att verka i bolagets intresse, det vill säga i samtliga aktieägares gemensamma intresse. Mer precist utgör det gemensamma aktieägarintresset ofta vinstmaximering enligt 3 kap. 3 § ABL, men det kan även manifesteras genom interna beslut och stämmoanvisningar i bolaget. Följaktligen kan lojalitetsplikten sägas kräva att styrelsen utför sitt uppdrag på det sätt som aktieägarna har anledning att förvänta sig. Att bolaget vid notering ingår ett avtal med börsen och därigenom åtar sig att följa god sed, måste i linje med det nyssnämnda rimligen utgöra ett sådant uttryck för bolagets intresse som styrelsen förväntas följa. Som utgångspunkt kan därmed konstateras att styrelsen i typfall I underlåter att iaktta bolagets intresse, och således försummar sina plikter mot bolaget, när den åsidosätter de stämmobeslutskrav som förekommer i AMN:s praxis.

I viss mån ska slutsatsen dock modifieras. Det anses att styrelsen har rätt att begå rationella avtalsbrott och således låta bli att iaktta förpliktelser som bolaget har ingått (här förbindelsen mot börsen att följa god sed) ifall det leder till ett bättre slutresultat för bolaget. Faktorer som kan motivera styrelsebehandling av en närståendetransaktion eller införandet av ett incitamentsprogram är som sagt att styrelsebeslut är att föredra när beslutet är brådskande eller när man vill undvika bolagsstämmokostnader och den publicitet som en bolagsstämma medför. Mot detta måste vägas att brottet mot god sed kan vålla bolaget ekonomisk skada. Exempelvis skulle Nasdaq Stockholm kunna initiera ett disciplinförfarande, vilket som nämnts bland annat kan leda till straffavgift.[7] Vidare skulle en styrelses upprepade åsidosättanden av god sed till förmån för till exempel snabbt fattade beslut kunna leda till marknadens egen sanktion i form av cold-shouldering. Med detta avses att marknadens aktörer, rådgivare med flera generellt är ovilliga att befatta sig med aktiemarknadsbolag som bryter mot tillämpliga regler, något som kan leda till att aktiemarknadsbolagets aktiekurs sjunker och följaktligen att bolaget vållas ekonomisk skada.

De nämnda vinsterna och förlusterna av ett avtalsbrott kan dock vara komplicerade att väga mot varandra, eftersom de i egenskap av hypotetiska händelseförlopp kan vara svåra att bestämma definitivt och i jämförliga kvantiteter. Hur mäter man vinsten av minskad publicitet eller förlusten vid marknadens missnöje? En bedömning får göras i det enskilda fallet. Sammantaget kan konkluderas att

”Det behöver inte vara olämpligt att beslut i strid med god seds kvalificerade krav förblir giltiga.”

en styrelses överträdelse av AMN:s krav på stämmobeslut är förenlig med styrelsens plikt att iaktta bolagets intresse när överträdelsen bedöms utgöra ett rationellt avtalsbrott; i andra fall av överträdelse har styrelsen tvärtom försummat sin plikt att iaktta bolagets intresse av agerande i förenlighet med god sed. I den mån det leder till skada för bolaget kan skadeståndsskyldighet enligt 29 kap. 1 § ABL aktualiseras för ansvariga styrelseledamöter.

Därmed återstår att analysera risken för skadeståndsskyldighet i typfall II. Relevant att utreda är dels om aktieägarna har åsidosatt några plikter med anledning av beslutet i strid med AMN:s höjda majoritetskrav, dels om styrelsen har agerat i strid med sina plikter genom att verkställa beslutet.

Bolagets aktieägare är rättsligt ansvariga enbart för uppsåtliga och grovt vårdslösa överträdelser av ABL eller bolagsordningen som har orsakat bolaget, aktieägare eller någon annan skada. Som konstaterats ovan innebär stämmobeslutet i typfall II inte någon överträdelse av ABL. Det kan därmed fastslås att stämman inte har åsidosatt någon plikt i situationen då AMN:s Leo-majoritetskrav inte uppfylls, varför någon skadeståndsskyldighet för aktieägare i typfall II knappast kan uppstå.

Frågan blir härnäst om en styrelse som verkställer ett sådant beslut skulle kunna ådra sig skadeståndsskyldighet. Enligt 7 kap. 41 § ABL är styrelsen förpliktad att verkställa bolagsstämmans beslut utom när anvisningen om verkställighet inte gäller därför att den strider mot ABL eller bolagsordningen, eller avser en åtgärd inom förvaltningen som enligt styrelsen innebär ett uppenbart åsidosättande av bolagets intressen. Det skulle möjligen kunna diskuteras om verkställandet av ett aktiebolagsrättsligt giltigt beslut som står i strid med AMN:s praxis kan utgöra ett åsidosättande av bolagets intressen, men sannolikt har styrelsen inte rätt att vägra verkställa ett sådant beslut. Det faktum att disciplinnämnden hittills, som nämnts, sällan har utdömt vite för överträdelse av AMN:s strängare beslutskrav torde exempelvis medföra att en överträdelse av AMN:s krav inte utgör ett uppenbart åsidosättande av bolagets intresse. Om styrelsen underlåter att verkställa en giltig stämmoanvisning riskerar ledamöterna skadeståndsanspråk för överträdelse av ABL:s verkställighetsplikt.

Främjar rättsläget förtroendet för aktiemarknaden?

Enligt gällande rätt tycks god sed i relativt liten utsträckning kunna inkorporeras i den aktiebolagsrättsliga systematiken om besluts giltighet och bolagsorganens plikter. Som konstaterats ovan är beslut tagna i strid med AMN:s strängare krav giltiga och god sed har ingen rättslig verkan för bolagsstämmans plikter. Beträffande dess rättsliga verkan för styrelsens plikter framkommer dock en skillnad mellan typfall I och II. I det första typfallet får AMN:s normer större genomslag i aktiebolagsrätten eftersom ett beslut av styrelsen i strid med god seds krav på stämmobeslut innebär ett åsidosättande av styrelsens plikter mot bolaget, såvida det inte kan klassificeras som ett rationellt avtalsbrott. Överträdelsen av god seds beslutsregler får däremot liten inverkan på styrelsens plikt att verkställa ett stämmobeslut som inte uppfyller AMN:s krav på Leo-majoritet.

Är rättsläget tillfredsställande? Det behöver inte vara olämpligt att beslut i strid med god seds kvalificerade krav förblir giltiga – tvärtom kan disciplinnämndens befogenhet att utfärda vite för åsidosättande av AMN:s avgöranden tala emot ändamålsenligheten av en ogiltighetspåföljd. I annat fall vore vitesreglerna nämligen överflödiga. God seds ringa utrymme i aktiebolagsrätten tycks inte heller problematiskt ur ett investerarskyddsperspektiv, eftersom börsen påkallar att aktiemarknadsbolag offentliggör såväl beslut om införande av aktierelaterade incitamentsprogram som beslut om närståendetransaktioner som inte är av mindre betydelse. Därigenom tillgodoses investerares intresse av information. Vidare är det lämpligt att styrelsen i typfall I ska kunna frångå god sed när det föreligger skäl för ett rationellt avtalsbrott, utan att det ska innebära att styrelsen åsidosätter sina plikter mot bolaget. En sådan ordning ger genomslag åt aktieägarnas intresse av vinstmaximering och ligger i linje med styrelsens skyldighet att iaktta bolagets intresse.

Funderar du på att skriva en fördjupningsartikel?

Hör av dig till
pernilla.halling@far.se

Däremot framstår god seds nästintill obefintliga inverkan på styrelsens verkställighetsplikt i typfall II, när ABL:s majoritetskrav tillgodoses men nio tiondelars anslutning inte uppnås, som otillfredsställande. Ordningen rimmar illa med upprätthållandet av förtroendet för aktiemarknaden eftersom det inte ter sig förtroendeingivande att ABL påkallar att styrelsen åsidosätter AMN:s normer för att undgå skadeståndsskyldighet. Konsekvenserna av rättsläget accentueras dessutom när det som här rör sig om överträdelse av beslutskrav för närståendetransaktioner och incitamentsprogram till ledande befattningshavare. De striktare aktiemarknadsrättsliga reglerna för sådana dispositioner, för vilka det föreligger en risk att den närstående eller befattningshavaren utnyttjar informationsasymmetrin för att bereda sig fördelar på aktieägarnas bekostnad, är nämligen uppställda just för att motverka att förtroendet för näringslivet skadas. Det är av stor vikt att marknadsreglerna är ändamålsenliga och efterlevs av marknadens aktörer, men i typfall II blir normerna tandlösa. Förvisso skulle styrelsen i varje enskilt fall kunna föreslå för stämman att beslutet villkoras av att Leo-majoritet uppnås. En sådan ordning förutsätter dock att varje styrelse framlägger ett sådant förslag, och att varje stämma bifaller det. Detta framstår som en tillfällig hantering av problematiken snarare än en tillfredsställande lösning. Sammantaget finns all anledning att rikta lagstiftarens uppmärksamhet på behovet av ett förtydligande i frågan om aktiemarknadsrättens genomslag i den aktiebolagsrättsliga systematiken.

CARL SVERNLÖV
är advokat på Baker McKenzie och adjungerad professor vid Uppsala universitet.

JULIA HIRSCHBERG
är biträdande jurist på Advokatfirman Vinge.

Fotnoter

1) Aktiebolagsrätt och aktiemarknadsrätt på kollisionskurs: Rättslig verkan av rättsområdenas skilda beslutskrav för närståendetransaktioner och incitamentsprogram. Uppsatsen i sin helhet kommer att finnas tillgänglig från våren 2019 som Working Paper 2019:1 i Working Paper-serien utgiven av Juridiska fakulteten vid Uppsala universitet.

2) Leo-reglerna i 16 kap. ABL kräver stämmobeslut (med nio tiondelars majoritet) för vissa till närstående riktade emissioner och överlåtelser, vilka således inte är att hänföra till typfall I. Det strängare kravet i AMN 2012:05 blir i stället främst aktuellt vid transaktioner med stora aktieägare, rörelseöverlåtelser till närstående samt förvärv av närstående. Det kan dock noteras att det för närvarande pågår ett lagstiftningsarbete beträffande genomförandet av Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2017/828 av den 17 maj 2017 om ändring av direktiv 2007/36/EG vad gäller uppmuntrande av aktieägares långsiktiga engagemang, se Ds 2018:15: Direktivet om ett ökat aktieägarengagemang – Förslag till genomförande i svensk rätt; Lagrådsremiss: Nya EU-regler om aktieägares rättigheter (10 januari 2019). Det återstår att se om detta resulterar i att stämmobehandlingskravet upptas i ABL och om AMN 2012:05 därmed utgår, eller om uttalandet modifieras och kvarstår i någon del.

3) En annan sak är att införandebeslutet i praktiken ofta kan fattas simultant med leveransbeslutet, något som fordrar stämmobehandling.

4) AMN 1997:01, AMN 2010:10, AMN 2010:21, AMN 2010:26, AMN 2014:27, AMN 2015:15.

5) När aktiemarknadsbolaget kontrollerar mer än 20 % men mindre än 50 % av rösterna i ett bolag utgör det senare ett intressebolag, se 1 kap. 5 § årsredovisningslagen.

6) DN 2008:8.

7) Se punkt 5 med kommentartext i Nasdaq Stockholms Regelverk för emittenter (1 januari 2019).

Klassificering av finansiella instrument

– skuld eller eget kapital, del 2

IASB har introducerat en modell som syftar till att förbättra och förtydliga IAS 32, Finansiella instrument. I denna beskriver Pär Falkman och Åsa Klasson hanteringen av finansiella derivat utställda på egna eget kapitalinstrument.

text: **Per Falkman, Åsa Klasson**

I

ASB HAR PUBLICERAT ett diskussionsunderlag (DP), Financial Instruments with Characteristics of Equity (FICE) i vilken de introducerar en modell som syftar till att förbättra och förtydliga IAS 32, Finansiella instrument: Klassificering genom att:

- inrätta tydligare principer för klassificering av finansiella instrument som antingen skuldinstrument eller eget kapitalinstrument och
- förbättra upplysningarna som ska lämnas avseende skuld- och eget kapitalinstrument.

IASB:s intention har varit att skapa en enkel modell där så lite som möjligt förändras i jämförelse med dagens situation. I figur 1 framgår tre områden där tillämpningen av föreslagen modell leder till förändring vad gäller klassificering i jämförelse med nuvarande regler i IAS 32.

I *Klassificering av finansiella instrument – skuld eller eget kapital, del 1* publicerad i Balans Fördjupning nr 4/2018 diskuterade vi främst klassificering av så kallade kumulativa preferensaktier i enlighet med den av IASB utvecklade modellen. I denna artikel beskriver vi hanteringen av finansiella derivat utställda på egna eget kapitalinstrument.

Bakgrund

Kritiker till nuvarande regelverk menar att dagens otydlighet har givit upphov till olikheter i praxis. Trots detta menar IASB i sin utredning att syftet är att ändra så lite som möjligt med avseende på tillämpningen av IAS 32. En diskussion förs vidare i DP huruvida en uppdatering av Conceptual Framework och andra standarder är nödvändig att genomföra som en direkt effekt av uppdateringen.

Under alla omständigheter inkluderar IAS 32 i dag inte mycket vägledning vad gäller klassificering av derivat utställda på egna eget kapitalinstrument. Om ett finansiellt instrument innebär att ett fast belopp ska erläggas för att erhålla ett bestämt antal egna eget kapitalinstrument ska instrumentet i enlighet med IAS 32 klassificeras som ett eget kapitalinstrument, så kallad fixed for fixed. Men eftersom IAS 32 inte utvecklar bakgrunden till detta villkors innehåll och betydelse är det svårt att tillämpa i praktiken när ett derivat är mer komplext.

En tvådimensionell klassificeringsmodell

Den presenterade modellen är tvådimensionell till skillnad från dagens ”modell”. Svaret på två separata frågeställningar (dimensioner) ger lösningen på hur ett instrument ska klassificeras.

Vad gäller icke derivativa finansiella instrument finns det en logik i figur 2.

Ett finansiellt instrument kan emellertid bestå av två eller fler delar, det vill säga vad gäller hur det slutligen kan eller kommer att regleras. Vad gäller denna typ av finansiellt instrument så innehåller dagens IAS 32 ingen vägledning alls utöver antagandet om fixed for fixed.

I överensstämmelse med principerna för klassificering av icke-derivatinstrument, förtydligar DP att klassificeringen av ett derivat utställt på egna eget kapitalinstrument ska fastställas genom att använda modellens tids- och beloppskriterier.

IASB:s förslag rörande derivat utställda på egna eget kapitalinstrument är att de ska klassificeras i sin helhet innebärande att hela instrumentet antingen klassificeras som en tillgång, ett skuldinstrument eller ett eget kapitalinstrument. Utgångpunkten är alltså densamma som för icke derivativa finansiella instrument. Ett svar ska ges för hela instrumentet och inte för derivatets olika delar. Komplexiteten vad gäller klassificering av denna typ av finansiella instrument (derivat) ligger i att de har två ben,

Figur 1
Direkta skillnader mellan föreslagen modell och uttolkning av IAS 32 av i dag

	Klassificering IAS 32 i dag	Klassificering IAS 32 i morgon
Kumulativa preferensaktier	Eget kapital	Skuld
Derivat innebärande att ett fast värde betalas ut netto i from av företagets egna aktier	Skuld	Eget kapital
Derivat innebärande att ett fast antal aktier erläggs motsvarande ett fast belopp i utländsk valuta*	Eget kapital	Skuld

Figur 2
IASB:s modell för klassificering av finansiella instrument som skuld- eller eget kapitalinstrument

Amount feature / Timing feature	Obligation for an amount independent of the issuer´s available resources	No obligation for an amount independent of the issuer´s available economic resources
Obligation to transfer of economic resources required at a specified time other than liquidation	Liability	Liability
No obligation to transfer economic resources at a specified time other than at liquidation	Liability	Equity

exempelvis ett ben som representerar förpliktelsen att leverera ett eget kapitalinstrument och ett ben som representerar en tillgång i form av att erhålla likvida medel som ersättning för dessa egna kapitalinstrument. Om de två benen skulle redovisas separat skulle förändringen av värdet av det ena benet (tillgången) redovisas i resultaträkningen och förändringen av det andra benet (eget kapitalinstrument) inte redovisas. Att skapa en modell innebärande att varje enskilt ben hanteras separat är enligt IASB omöjligt att försvara rent kostnadsmässigt. Det finns också en risk för att denna form av bruttoredovisning inte skapar en mer rättvisande bild.

Finansiella derivat utställda på egna eget kapitalinstrument kan i flera fall regleras på följande sätt:

- Bruttoreglering – leverans av egna eget kapitalinstrument (dessa finns inte initialt).
- Nettoreglering – leverans av likvida medel (kassa).
- Nettoreglering – leverans av egna eget kapitalinstrument.

Det finns stora utmaningar vad gäller att klassificera ett finansiellt derivat med hjälp av den föreslagna modellen men det är viktigt att komma ihåg att det handlar om ett försök att skapa enkelhet och enhetlighet.

Utgångspunkten är alltså att finansiella derivat utställda på egna eget kapitalinstrument ska klassificeras i sin helhet, antingen som en tillgång, en skuld eller eget kapital. IASB skiljer på två typer av instrument:

- Kontrakt vilket innebär att vi erhåller likvida medel i utbyte för eget kapitalinstrument (asset/equity instrument).
- Kontrakt som innebär att en skuld utsläcks i utbyte mot eget kapitalinstrument och eller kontrakt som innebär att eget kapitalinstrument utsläcks i utbyte mot att en ny skuld uppstår (liability/equity instrument).

Ett derivat utställt på egna eget kapitalinstrument ska klassificeras som en tillgång eller som ett skuldinstrument om;

- Instrumentet likvidmässigt ska nettoregleras vid annan tidpunkt än vid likvidation, detta innebär i enlighet med modellen att en eget kapital klassificering inte kan komma i fråga.
- Nettovärdet som regleras är beroende av en variabel som i sin tur är oberoende av företagets tillgängliga ekonomiska resurser. Nettovärdet kan på dessa grunder uppgå till ett större belopp än vad som utgör tillgängliga resurser, det finns ingen korrelation i detta fall.

Ett derivat utställt på egna eget kapitalinstrument klassificeras som eget kapital om inget av ovanstående villkor är uppfyllt. IASB:s slutsatser är följande:

- Ett derivat utställt på egna kapitalinstrument som regleras netto likvidmässigt och som kan innebära att likvida medel betalas vid ett annat tillfälle än vid likvidation kommer att klassificeras som ett skuldinstrument.
- Ett derivat utställt på egna kapitalinstrument som regleras netto likvidmässigt och som kan innebära att likvida medel erhålls vid ett annat tillfälle än vid likvidation kommer att klassificeras som en tillgång.
- Om ett derivat är bruttoreglerat (innebärande fysisk leverans) eller nettoreglerat med en leverans av emitterade egna eget kapitalinstrument (ingen betalning) ska modellen användas för att bedöma huruvida värdekriteriet (modellens andra dimension) innebär att det skall klassificeras som eget kapital eller skuld. Om värdet inte är beroende av företagets tillgängliga resurser kommer en skuld att redovisas och om värdet är beroende av företagets tillgängliga resurser så ska ett eget kapitalinstrument redovisas.

”Om ett nettovärde påverkas av variabler såsom valutakurser, ränta eller priset av olika slag kommer analysen att byta innehåll och karaktär.”

Vad gäller de två första två varianterna av derivat så uppfyller båda kriteriet att ett flöde kommer att ske vid en tidpunkt annat än vid likvidation. Ett sådant finansiellt instrument kan således i enlighet med modellen aldrig redovisas som ett eget kapitalinstrument. Om däremot derivatet regleras antingen brutto eller netto i form av egna eget kapitalinstrument kommer inget likvidmässigt flöde att uppstå och det finns således ingen förpliktelse annat än vid likvidation. I enlighet med den presenterade modellen är det därmed enbart värdedimensionen som kommer att avgöra den slutgiltiga klassificeringen av instrumentet. Värdedimensionen handlar om huruvida värdet är beroende eller oberoende av företagets tillgängliga resurser.

Problemet handlar således så här långt om hur ett värde beräknas vad gäller derivaten. Ett derivat kan innehålla flera parametrar som påverkar instrumentets nettovärde. För att det ska vara möjligt att argumentera för att värdet är oberoende av företagets tillgängliga resurser måste samtliga parametrar vara oberoende av tillgängliga resurser. I fallet då det föreligger ett fixed for fixed finansiellt derivat är så fallet. Nettovärdet för denna typ av finansiellt derivat påverkas enbart av företagets tillgängliga resurser i och med att tillgångsbenet är fast och det egna kapitalbenet är direkt beroende av rättigheten till en pro rata andel av tillgängliga nettotillgångar. Detta medför följande klassificering (identisk med nuvarande praxis i enlighet med IAS 32), se figur 3.

Om ett nettovärde påverkas av variabler såsom valutakurser, ränta eller priset av olika slag kommer analysen att byta innehåll och karaktär. Om det rör sig om ett derivat som är både beroende och oberoende av tillgängliga resurser så uppstår ett problem. För dessa typer av derivat så introducerar IASB termen ”partly independent derivatives”. Sådana finansiella instrument ska klassificeras som antingen tillgång eller skuld eftersom en klassificering som eget kapital inte skulle vara rättvisande. Om ett instrument enbart påverkas av beroende variabler så redovisas det som eget kapital och påverkas det bara av oberoende variabler så redovisas det som skuld eller tillgång. Det är enklare då ett finansiellt derivat antingen består av två ben som antingen är beroende eller oberoende av de tillgängliga resurserna.

Utgångspunkten i IASB:s arbete är att det inte borde vara någon skillnad om ett derivat regleras brutto eller om det regleras netto i form av egna eget kapitalinstrument. I enlighet med IAS 32 klassificeras det sistnämnda instrumentet som en skuld enbart för att det inte uppfyller fixed for fixed-kriteriet i

Figur 3
Klassificering av fixed for fixed, net settled delivering own equity instruments

Amount feature / Timing feature	Obligation for an amount independent of the issuer´s available resources	No obligation for an amount independent of the issuer´s available economic resources
Obligation to transfer of economic resources required at a specified time other than liquidation		
No obligation to transfer economic resources at a specified time other than at liquidation		Fixed for fixed and net settled delivering own equity instruments

standarden, något som alltså ändras baserat på innehållet i den introducerade modellen.

Om vi ändrar förutsättningarna något och skapar ett derivat som innebär att det redovisningsskyldiga företaget erhåller ett fast belopp i utländsk valuta för ett fast antal egen kapitalinstrument. Derivatets nettovärde kommer i detta fall att påverkas både baserat på företagets tillgängliga resurser men också av förändringar i den aktuella valutakursen. Under vissa omständigheter (right issue exemption)* har denna typ av derivat klassificerats som ett eget kapitalinstrument i enlighet med nuvarande regler. I enlighet med presenterad modell kommer ett sådant instrument redovisas som en skuld beroende på att valutakursen påverkar och detta är en variabel som är oberoende av företagets tillgängliga resurser.

Modellen ger i detta avseende upphov till en förändring vad avser hur ett finansiellt instrument ska klassificeras, se figur 4.

Avslutning

IAS 32 är begränsad när det gäller klassificeringen av komplexa finansiella instrument såsom derivat utställda på egna eget kapitalinstrument, oavsett hur dessa instrument ska regleras. IAS 32 tar enbart fasta på specifika situationer och reglerar redovisningen i denna specifika situation alternativt så modifierar grundprincipen med olika undantag. Ett exempel på arbetssättet är the right issue* exemption vad avser regeln om fixed for fixed. Modellen, menar IASB, ger upphov till en tydligare logik när det gäller hur finansiell rapportering och klassificering i synnerhet ska fungera. Utgångspunkten är tydlig vad gäller:

- Finansiella derivat ska klassificeras i sin helhet.
- Finansiella derivat som nettoregleras likvidmässigt kan enbart klassificeras som skuld eller tillgång.
- Finansiella derivat vars beräknade nettovärde är oberoende av företagets tillgängliga resurser ska klassificeras som tillgång eller skuld.

Ovanstående utgör en bra utgångspunkt när finansiella derivat utställda på egna eget kapitalinstrument ska klassificeras. I realiteten innebär modellen att få finansiella derivat utställda på egna eget kapitalinstrument kommer att klassificeras som eget kapitalinstrument. De kommer att klassificeras som skuld eller tillgång.

Det finns givetvis ett antal svårigheter/frågeställningar som inte får ett klart svar men ovanstående utgör grunden för klassificering.

*Rättigheter, optioner eller teckningsoptioner att förvärva ett fast antal av ett företags egna kapitalinstrument för ett fast belopp uttryckt i någon valuta utgör eget kapitalinstrument – oavsett i vilken valuta utövningspriset är benämnt – om företaget erbjuder rättigheterna, optionerna eller teckningsoptionerna i proportion till samtliga befintliga ägare av samma klass av egna icke-derivatinstrument.

PÄR FALKMAN
är redovisningsexpert på KPMG.

ÅSA KLASSON
är redovisningsexpert på KPMG.

Figur 4
Klassificering av fixed for fixed, net settled delivering own equity instruments

Amount feature / Timing feature	Obligation for an amount independent of the issuer´s available resources	No obligation for an amount independent of the issuer´s available economic resources
Obligation to transfer of economic resources required at a specified time other than liquidation		
No obligation to transfer economic resources at a specified time other than at liquidation	Fixed for fixed, right issue exemption	

Momsfråga om byggnads-entreprenader

i samband med byggnadsentreprenör i konkurs

I denna artikel fortsätter Björn Forssén att ta upp fall där Skatteverket (SKV) eller förvaltningsrätterna och kammarrätterna genom sin tillämpning på skatteområdet etablerar en faktisk gällande rätt, som bildar en praxis vid sidan av Högsta förvaltningsdomstolens (HFD) rättspraxis. Som exempel tar han upp att SKV:s handledningar om mervärdesskatt (moms) 2005–2009 skapade en sådan faktisk gällande rätt, genom att SKV:s handläggare och konkursförvaltare uppfattade en skrivning i dem som om det vore rättsligt giltigt att konkursförvaltaren i en faktura till beställare av byggnadsentreprenader debiterade dem moms för återstoden av kontraktssumman, trots att konkursförvaltaren inte tillträdde i byggnadsentreprenörens konkurs och fullföljde entreprenaden. Skrivningen försvann när SKV gav ut sin Handledning för mervärdesskatt 2010, men frågan är om denna faktiska gällande rätt existerar än i dag. Enligt Björn Forssén föreligger det en stor rättsosäkerhet, både för beställare av byggnadsentreprenader och för ägare av byggnadsentreprenörsbolag.

text: **Björn Forssén**

I **ARTIKELN FÖRVALTNINGSRÄTTEN** baserar beslut på förväntad utgång i företrädaransvarsärende – hur rättssäkert är det? (publicerad i Balans Fördjupning nr 4/2018) ger jag ett exempel på att det existerar en faktisk gällande rätt hos SKV och Förvaltningsrätten i Stockholm. Där nämner jag också att jag i en bok från 2017, Ord och kontext i EU-skatterätten: En analys av svensk moms i ett law and language-perspektiv Andra upplagan, tar jag upp flera fall av att SKV, förvaltningsrätterna och kammarrätterna etablerar en faktisk gällande rätt vid sidan av HFD:s rättspraxis i skattefrågor, det vill säga vid sidan av vad som anses ge uttryck för gällande rätt i en egentlig mening. Det innebär en stor rättsosäkerhet för den enskilde som inte kan överblicka rättsläget och som kanske missar att gällande rätt i en egentlig mening ändras genom lagstiftning eller avgöranden från HFD eller EU-domstolen. I denna artikel tar jag upp problem med att SKV genom sina handledningar och andra publikationer kan etablera en faktisk gällande rätt utan stöd i gällande rätt i en egentlig mening, såsom i stället är fallet när en prejudikatsvärd fråga prövas av HFD till vägledning vid rättstillämpningen. Jag använder som exempel på fenomenet att SKV i sina handledningar om moms kan anföra en viss ståndpunkt som sedan utmönstras ur handledningen utan någon kommentar.[1]

Problembeskrivning

Det kan uppstå momsproblem med den juridiska figuren konkursboet, när det gäller tillämpningen av den särskilda regeln om konkursbon i 6 kap. 3 § mervärdesskattelagen (1994:200), ML, som lyder:

”Om en skattskyldig har försatts i konkurs, är konkursboet skattskyldigt för omsättning i verksamheten efter konkursboet.”

I denna artikel bortser jag från den subjektsfrågan, och tar här i stället upp att om konkursboet anses skattskyldigt enligt 6 kap. 3 § ML är ändå objektsfrågan och omsättningsbegreppet avgörande för om konkursboet ska kunna anses skattskyldigt och därmed ha att debitera utgående moms i fakturor till konkursgäldenärens kunder. Det problem som jag tar upp i det hänseendet är att det – enligt min erfarenhet – har förekommit att konkursförvaltare utfärdar faktura på återstående entreprenadsumma efter det att en byggnadsentreprenör har försatts i konkurs, trots att konkursförvaltaren inte har tillträtt konkursen så att hela entreprenaden har kunnat färdigställas åt fastighetsägaren genom ytterligare arbeten utöver de som motsvarar erlagda a conton. I sådant fall har fakturering med momsdebitering skett från konkursförvaltarens sida till beställare av olika byggnadsentreprenader, vilka kan ha varit privata beställare eller offentliga beställare såsom kommuner, trots att återstående arbeten inte kommer att utföras. Byggnadsentreprenören har på grund av konkursen ingen rådighet över entreprenaden längre och konkursförvaltaren tillträder inte entreprenaden för konkursboets räkning, men fakturerar beställarna med moms avseende de delar av kontraktssummorna som återstod när byggnationerna upphörde på grund entreprenörens konkurs.

Att mervärdesbeskatta tjänster som inte har utförts, genom fakturering med momsdebitering av ”arbete” utöver det arbete som har genomförts före konkursbeslutet utan att arbete faktiskt kommer att genomföras därefter, strider mot att en omsättning är en nödvändig förutsättning för skattskyldighet enligt huvudregeln 1 kap. 1 § första stycket 1 ML. Enligt min mening är det inte heller möjligt att mervärdesbeskatta på det sättet enligt 6 kap. 3 § ML, om konkursförvaltaren inte tillträder entreprenaden och ser till att den faktiskt slutförs, eftersom konkursboet därmed inte bedriver någon verksamhet efter konkursbeslutet. Det beskrivna fenomenet bör utredas av lagstiftaren särskilt som SKV – återigen enligt min erfarenhet – inte rutinmässigt har stämt en byggnadsentreprenör, som har använt

”Problemet i dag är att det är oklart om en faktisk gällande rätt ännu tillämpas av SKV och konkursförvaltare.”

aktiebolagsformen för sin verksamhet, till personligt betalningsansvar inför förvaltningsrätten, det vill säga för företrädaransvar enligt 59 kap. 12–21 §§ skatteförfarandelagen (2011:1244), SFL, avseende den utgående moms som har fakturerats på fiktiva omsättningar av konkursförvaltaren. Om nu någon beställare, till exempel en kommun, betalar en sådan faktura från konkursförvaltaren, kan kommunen inte göra avdrag eftersom det är en felaktigt debiterad moms, vilket inte utgör ingående moms enligt 8 kap. 2§ ML. Emellertid kan den felaktigt debiterade momsen ändå komma att delas ut till fordringsägare i konkursen – till exempel till en leverantör som ingår i konkursgäldenärens vänkrets. Av den anledningen bör för övrigt Tillsynsmyndigheten i konkurs (Kronofogden) också intressera sig för dessa frågor.

Den källa som SKV åberopade tidigare för att en konkursförvaltare skulle fakturera beställare av en byggnadsentreprenad för tjänster som inte har utförts och inte heller skulle komma att utföras efter konkursbeslutet var – enligt min erfarenhet – SKV:s Handledning för mervärdesskatt 2005. Där angavs följande på sidan 946 i avsnitt 41.3.8, Byggnadsföretags konkurs:

”Om entreprenören försätts i konkurs ska momsen redovisas på alla a conton och förskott som har erhållits före konkursutbrottet. Momsen ska anges i en faktura eller i en motsvarande handling som upprättas då entreprenörens arbete upphör och ska beräknas efter den skattesats som gällde när skattskyldighet inträdde för a contobetalningarna. I fakturan ska vidare anges momsen på eventuella krav utöver vad som har betalats i förskott eller a conto.”

Det är alltså den sista meningen i citatet som både konkursförvaltare och SKV – enligt min erfarenhet – har åberopat till stöd för att konkursförvaltare skulle ha att utfärda faktura med moms till beställare av byggnadsentreprenad för tjänster som beställaren aldrig har erhållit och inte heller kommer att få utförda av konkursgäldenären eller konkursboet. Meningen fanns kvar i SKV:s Handledning för mervärdesskatt 2009, men utmönstrades till slut i och med utgåvan 2010.[2] Att så skedde kan bero på att någon hos SKV till slut insåg att det för beställare, fastighetsägare, med avdragsrätt för ingående moms inte förelåg avdragsrätt för moms på tjänster som inte utfördes i faktisk mening. Därvidlag gjorde inte byggnadsentreprenören en motsvarande omsättning som föranleder skattskyldighet enligt huvudregeln 1 kap. 1 § första stycket ML, och debiterad moms utgjorde inte ingående moms hos beställaren, fastighetsägaren, enligt en motsatsvis tolkning av 8 kap. 2 § andra stycket ML. Att beställaren av byggnadsentreprenaden, fastighetsägaren, saknar avdragsrätt för ett sådant förvärv av tjänst tydliggjordes genom den momsreform som genomfördes 2008, genom SFS 2007:1376. Den innebar att så kallad betalningsskyldighet infördes för felaktigt debiterad moms enligt 1 kap. 1 § tredje stycket och 2 e § ML, med stöd av artikel 203 i EU:s mervärdesskattedirektiv (2006/112/EG), men avdragsrätt för en motsvarande ingående moms föreligger inte för mottagaren av fakturan, eftersom sådant belopp inte utgör moms enligt ML.[3] Genom den regeländringen 2008 kan det ha blivit tydligare för SKV att sista meningen i citatet ovan från äldre lydelser av dess Handledning för mervärdesskatt måste utmönstras, vilket således skedde i och med utgåvan 2010.

Konklusioner

SKV:s uppfattning att konkursboet ska fakturera med momsdebitering avseende byggnadsentreprenadarbeten som inte utförs, det vill säga trots att någon omsättning inte sker, kan ha baserats på tanken att en skattskyldig beställare, fastighetsägare, ändå skulle få avdrag för debiterad moms som ingående moms. På så sätt kan en faktisk gällande rätt hos SKV ha bildats utan stöd i vad som följer av reglerna om rättigheter och skyldigheter i ML och rättspraxis från HFD och EU-domstolen, det vill säga utan stöd i gällande rätt i en egentlig mening. Problemet är att lagstiftaren ofta tar SKV:s handledningar till stöd för att i förarbeten beskriva gällande rätt, vilket enligt min uppfattning har bidragit till att handläggare och

Läs alla fördjupningsartiklar på vår webb:
tidningenbalans.se

konkursförvaltare har tolkat SKV:s handledningar 2005–2009 på det beskrivna sättet.

Problemet i dag är att det är oklart om en faktisk gällande rätt ännu tillämpas av SKV och konkursförvaltare, där de hävdar att moms ska debiteras på byggnadsentreprenadarbeten som inte kommer att slutföras på grund av byggnadsentreprenörens konkurs. Att SKV tog bort den ovan citerade skrivningen, när 2010 års Handledning för mervärdesskatt gavs ut, skedde utan någon kommentar, och läget är således oklart i nämnda hänseende. Det visar enligt min mening att lagstiftaren bör göra egna empiriska undersökningar av vad som sker i verkligheten, och inte tämligen okritiskt anamma SKV:s uppfattning i en viss beskattningsfråga som om den skulle ge uttryck för gällande rätt. Det är särskilt viktigt när det gäller områden där EU-rätten styr, och således två regelverk måste beaktas vid bestämningen av gällande rätt avseende materiella momsfrågor: det nationella ML respektive från EU-rätten – i första hand – mervärdesskattedirektivet.

Att SKV, förvaltningsrätterna och kammarrätterna etablerar en faktisk gällande rätt vid sidan av HFD:s rättspraxis i skattefrågor, det vill säga vid sidan av vad som anses ge uttryck för gällande rätt i en egentlig mening, innebär, som nämnts, en stor rättsosäkerhet för den enskilde som inte kan överblicka rättsläget. Den enskilde missar kanske att gällande rätt i en egentlig mening ändras genom lagstiftning eller avgöranden från HFD eller EU-domstolen. Dessutom förstärks enligt min mening rättsosäkerheten i förevarande hänseende av att SKV numera har övergått från att trycka momshandledningarna till att från och med Handledning för mervärdesskatt 2014 enbart ge ut handledningen i digital form på hemsidan www.skatteverket.se.

I stället för att ge uppdaterade hela årgångar av momshandledningen arbetar SKV med en enda handledning (från 2014), vilken enbart byggs på med pdf-filer avsnitt för avsnitt. Det går inte att se när i tiden något nytt har tillförts. Under arbetet med min doktorsavhandling blev jag varse detta problem beträffande SKV:s handledning om skatteförfarandet, som gavs ut med anledning av införandet av SFL 2012 – och som för övrigt bara har uppdaterats med vissa avsnitt (pdf-filer) 2013. För mig spelade det ingen roll, eftersom jag var klar med mitt avhandlingsarbete 2013, men för dagens forskare, ombud eller domare som ska hantera momsfrågor lär detta försvåra för dem att enkelt få en överblick och kunna gå vidare med studier av rättsläget. Jag tog dock upp denna informationsfråga med SKV i samband med mitt avhandlingsarbete, och jag har en del andra idéer om att forskningen inom skatterätten borde samarbeta med SKV för att SKV ska upprätthålla sin traditionellt höga standard när det gäller information på skatteområdet. Det finns ingen motsats mellan den inställningen och att jag ifrågasätter att SKV ska utveckla en faktisk gällande rätt vid sidan av gällande rätt i en egentlig mening. Det problemet ligger framför allt hos domstolarna, och förstärks av att det krävs prövningstillstånd för att få upp exempelvis en momsfråga i HFD.

BJÖRN FORSSÉN
är juris doktor och verksam som advokat i egen verksamhet i Stockholm

Fotnoter

1) Se även avsnitten 3.11.3 och 3.11.5 i Ord och kontext i EU-skatterätten: En analys av svensk moms i ett law and language-perspektiv Andra upplagan, av Björn Forssén. Melker Förlag. Laholm 2017.

2) Jfr SKV:s Handledning för mervärdesskatt 2009 Del 2, avsnitt 41.3.1.3 (s. 1173) resp. SKV:s Handledning för mervärdesskatt 2010 Del 2, avsnitt 40.3.1.3 (s. 1189).

3) Jfr prop. 2007/08:25 (Förlängd redovisningsperiod och vissa andra mervärdesskattefrågor) s. 91 (punkt 2).

Associations-rättsliga konsekvenser

av en hård brexit

Hur påverkas handeln med varor och tjänster mellan Storbritannien och EU om det blir en så kallad hård brexit? I den här artikeln pekar Carl Svernlöv på ett antal konsekvenser som en hård brexit får för svenskt associationsrättsligt vidkommande.

text: **Carl Svernlöv**

29

MARS 2017 lämnade Storbritannien en anmälan om sin avsikt att lämna Europeiska unionen enligt artikel 50 i Fördraget om Europeiska unionen (”FEUF”) och efter långa och segdragna förhandlingar kom EU och Storbritannien i mitten av november 2018 fram till ett *Draft Agreement on the withdrawal of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland from the European Union and the European Atomic Energy Community*. Avtalet, som måste godkännas av det brittiska parlamentet för att bli gällande, innehåller bestämmelser om en övergångsperiod från 30 mars i år till 31 december 2020. Under den tiden kommer Storbritannien att kvarstå inom EU:s Tullunion och gemensamma marknad och EU-rätten kommer i allt väsentligt att fortsätta tillämpas i och med avseende på Storbritannien, men landet kommer att tappa möjligheten att påverka EU:s regelbildning och kan inte längre utnyttja de frihandelsavtal som EU har med tredje land. Rent praktiskt innebär detta att under övergångsperioden påverkas inte handeln med varor och tjänster mellan Storbritannien och EU. Det är även möjligt för övergångsperioden att sträckas ut genom ömsesidig överenskommelse mellan parterna, dock enligt avtalet endast en gång. Det är emellertid i skrivande stund synnerligen oklart om Storbritanniens parlament kommer att godkänna det framförhandlade avtalet eller om det blir en avtalslös, så kallad hård brexit.

I det senare fallet kommer EU:s primär- och sekundärrätt att upphöra att gälla med avseende på Storbritannien från och med kl. 00:00 CET natten till 30 mars 2019. Ur ett EU-rättsligt perspektiv blir Storbritannien då ett ”tredjeland”.

Förberedelserna för brexit är inte bara en fråga för Storbritannien, EU och dess övriga medlemsstater utan även för företag och individer. För ett drygt år sedan offentliggjorde Kommissionen en så kallad Notice to Stakeholders[1] med avseende på brexits bolagsrättsliga konsekvenser om inget annat skulle komma att avtalas. Med tanke på de stora osäkerheterna, särskilt när det gäller de avtalade villkoren för brexit, pekar Kommissionen på ett antal frågor på bolagsrättens område som måste beaktas när Storbritannien blir ett tredjeland. Frågorna har nu fått ny aktualitet inför risken att Storbritannien lämnar EU utan något avtal.

Den omedelbara effekten för företag med hemvist i Storbritannien, är att de kommer att utgöra företag i tredjeland och kommer därför inte automatiskt att erkännas enligt artikel 54 i FEUF. Med avseende på företag med bolagsrättslig hemvist i Storbritannien men med central förvaltning eller säte i en annan medlemsstat kommer medlemsstaterna därför inte att vara skyldiga att erkänna dessa företags rättspersonlighet och begränsade ansvar för aktieägarna, såvida inte annat följer av nationell lagstiftning eller internationella avtal. I värsta fall kan sådana företag komma att tappa sin rättspersonlighet i det andra landet, vilket skulle innebära att aktieägarna blir personligen ansvariga för dess skulder.

Brexiteffekter

För den svenska aktiebolagsrättens vidkommande innebär brexit mot ovanstående bakgrund bland annat följande:

- Betalning för tecknade aktier vid bolagsbildning enligt 2 kap. 17 § ABL eller nyemission enligt 13 kap. 21 §, aktieteckning med utnyttjande av optionsrätt enligt 14 kap. 39 § eller betalning för tecknade konvertibler enligt 15 kap. 22 § ABL får inte längre ske genom insättning på konto hos en bank, ett kreditmarknadsföretag eller ett motsvarande utländskt kreditinstitut i Storbritannien.
- Personer bosatta i Storbritannien kommer inte längre att uppfylla kravet på bosättning inom EES enligt 8 kap. 9 § ABL (vad gäller styrelseledamöter), 8 kap. 30 § ABL (vad gäller vd) eller 8 kap. 37 § ABL (vad gäller firmatecknare). Bosättningskravet gäller även för revisorer; det följer av 4 § revisorslagen (2001:883) att en auktoriserad revisor ska vara bosatt i Sverige eller i en annan stat inom EES. Samma krav gäller för godkända revisorer enligt 6 § revisorslagen. Styrelse, vd och revisorer i många svenska bolag kan därmed komma att bli obehöriga 30 mars. Om inte bosättningskravet uppfylls efter föreläggande av Bolagsverket kan bolaget komma att tvångslikvideras enligt 25 kap. 11 § ABL.
- Förvärv och överlåtelser av egna aktier med stöd av undantagsregeln i 19 kap. 13 § ABL för vissa publika bolag får inte längre ske på en reglerad marknad i Storbritannien utan tillstånd från Finansinspektionen, se 19 kap. 14 § och 32 § ABL.
- Svenska aktiebolag kan inte längre lämna lån till sina engelska ägarbolag med stöd av det så kallade EES-gruppundantaget i 21 kap. 2 § ABL från låneförbudet i 21 kap. 1 § ABL. Att existerande lån som lämnats med stöd av undantaget inte torde bli ogiltiga följer av NJA 2015 s. 578, enligt vilken tidpunkten för låneavtalets ingående är avgörande för tillämpningen av låneförbudet.
- Det blir inte längre möjligt att genomföra en gränsöverskridande fusion mellan ett svenskt aktiebolag och en juridisk person med hemvist i Storbritannien, se 23 kap. 36 § ABL.

”Bolagsformen Europabolag (SE) kommer inte längre att vara tillgänglig i Storbritannien.”

Filialer till företag med hemvist i Storbritannien kommer att anses vara filialer av företag i tredjeland och regler som är relevanta för filialer av företag i tredjeland kommer att gälla. Det innebär bland annat följande:

- Företag med hemvist i Storbritannien kommer inte längre att kunna åberopa att näringsverksamheten omfattas av bestämmelserna om fri rörlighet för varor och tjänster i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt eller motsvarande bestämmelser i EES-avtalet som undantag från behovet att etablera en filial, se 2 § lag (1992:160) om utländska filialer (LUF).
- Enligt samma paragraf måste det för näringsverksamhet som bedrivs i Sverige av svenska eller utländska medborgare som är bosatta i Storbritannien finnas en i Sverige bosatt föreståndare med ansvar för den här bedrivna verksamheten.
- En person bosatt i Storbritannien kommer inte längre att uppfylla kravet på bosättning inom EES för filial-vd enligt 9 § LUF. Om vd är bosatt i Storbritannien blir det vidare enligt 10 § LUF nödvändigt för det utländska företaget att bemyndiga och till Bolagsverket anmäla en person som är bosatt i Sverige att på det utländska företagets vägnar ta emot delgivning.
- Det undantag från kravet att enligt 13 § LUF varje år till Bolagsverket inge filialens redovisningshandlingar och revisionsberättelse för det senaste räkenskapsåret samt motsvarande handlingar för företaget i dess helhet, om de gjorts offentliga i företagets hemland som gäller företag som lyder under lagstiftningen i en stat inom EES kommer inte längre att vara tillämpligt för företag med hemvist i Storbritannien.

EU:s lagstiftning slutar gälla

EU:s lagstiftning om offentliggörande, införande, kapitaltäckning och förändring, och gränsöverskridande fusioner kommer inte längre att gälla för Storbritannien. Intressenter, inklusive anställda, fordringsägare och investerare i brittiska företag kommer då att behöva förlita sig endast på de nationella reglerna i Storbritannien. EU-regler om obligatoriskt offentliggörande av viss företagsinformation i företagsregistret (till exempel handlingar och uppgifter som rör bolagsordning och bildandedokument, tillsättning, entledigande av och uppgifter om ett företags företrädare, likvidation av ett bolag eller byte av säte) kommer inte längre att gälla.

EU:s regler om tillgång, inklusive gränsöverskridande, till företagsinformation som finns tillgänglig i EU:s företagsregister,kommer inte längre att gälla Storbritannien. Det innebär att Storbritanniens företagsregister inte längre kommer att vara kopplat till samtrafiksystemet för företagsregistret (BRIS). Information om brittiska företag kommer inte längre att vara tillgänglig via e-justiceportalen.

Bolagsformen Europabolag (SE) kommer inte längre att vara tillgänglig i Storbritannien. Följaktligen kommer inte heller ett svenskt SE-bolag att kunna flytta sitt säte till Storbritannien med stöd av de särskilda reglerna i SE-förordningen.

CARL SVERNLÖV
Advokat på Baker McKenzie och adjungerad professor vid Uppsala universitet.

För mer information hänvisas till Kommissionens webbplats om bolagsrätt https://ec.europa.eu/newsroom/just/item-detail.cfm?item_id=607669

Fotnoter

1) European Commission Directorate-General Justice and Consumers, Notice to stakeholders withdrawal of the United Kingdom and EU rules on Company Law, Bryssel, 21 november 2017, https://ec.europa.eu/newsroom/just/document.cfm?action=display&doc_id=48467.

Rörelseförvärv enligt IFRS 3, trettonde året

– spänningen stiger, IASB överväger förändringar

Koncernredovisningarna i de noterade företagens helårsrapporter för 2017 upprättades för trettonde året enligt International Reporting Standards (IFRS). Björn Gauffin och Sven-Arne Nilsson har åter studerat särskilt hur dessa företag identifierar immateriella tillgångar. Dessutom för tredje gången även goodwill i den efterföljande redovisningen, särskilt nedskrivningar.

text: **Björn Gauffin, Sven-Arne Nilsson**

ETT VIKTIGT INSLAG i IFRS 3 *Rörelseförvärv*, som gavs ut inför 2005, är utvecklade regler för identifiering av immateriella tillgångar. Meningen är att ett reducerat belopp för goodwill gör sättet att redovisa goodwill mindre viktigt. Vidare är ett inslag att företags resultat förfinas genom att immateriella tillgångar med olika nyttjandeperioder skrivs av över dessa var för sig, eller värdenedgångsprövas och belastar resultatet enligt denna prövning. Slutligen ändrades IAS 36 *Nedskrivningar* inför 2005 så att goodwill, och identifierbara immateriella tillgångar med obestämbar nyttjandeperiod, inte skrivs av utan endast prövas för värdenedgång minst årligen.

Vår studie av 2017

De tolv föregående undersökningarna har vi alltså nu följt upp, genom att undersöka samtliga 296 företag noterade på Stockholmsbörsen[1]. Av dem genomförde 107 företag minst ett rörelseförvärv under 2017, enligt vad som kan utläsas av koncernredovisningarna, och vi har analyserat 102[2] av de företagen. Liksom i elfte och tolfte undersökningarna har vi med nedskrivningar av goodwill, av varje av de 267 företagen med goodwill i balansräkningen.

Det totala förvärvsbeloppet minskade något 2017 till cirka 100 miljarder kronor, efter att det ökade kraftigt 2016 till cirka 108 miljarder kronor, från cirka 52 miljarder kronor 2015. Vi ser allt fler större förvärvsbelopp: förvärvande företag med förvärv totalt under året över 500 MSEK uppgick såväl 2017 som 2016 till 40 företag, från 22 företag 2015 och 27 företag 2014.

Fördelning på finansiella och materiella tillgångar, immateriella tillgångar och goodwill

I studien av trettonde året fortsätter vi att som elfte och tolfte åren relatera tillgångskategorierna enligt förvärvsanalyserna, inklusive goodwill, till summan av dessa tillgångar, i stället för att relatera goodwill, identifierade immateriella tillgångar och ”netto materiella tillgångar” till köpeskillingarna i varje företags förvärv. Det gör vi för att undvika dels att statistiken påverkas av skuldsättningsgraden i förvärven och därmed den relativa köpeskillingen, dels det svårbegripliga begreppet ”netto materiella tillgångar”. Hela tiden är vi främst intresserade av identifieringen av immateriella tillgångar, och därmed goodwill som den resterande delen.

Studien av 2017 visar bland annat att av förvärvsanalysernas totala förvärvade tillgångar utgjorde i genomsnitt[3]:

- Finansiella och materiella tillgångar 16 %.
- Immateriella tillgångar (med avdrag för uppskjuten skatt), såsom varumärken, kundrelationer, patent, pågående forskning och utveckling, 24 %.
- Goodwill (resterande del) 60 %.

Figur 1
Fördelning av köpeskilling 2017

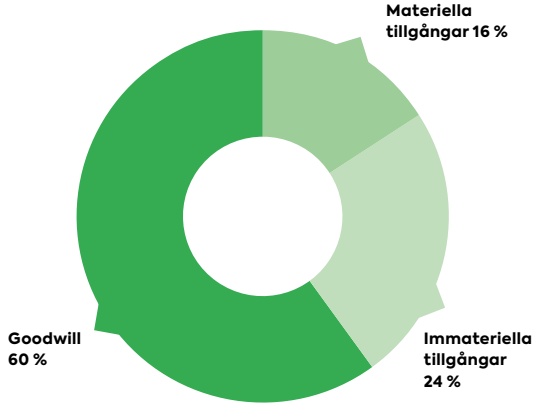

Utifrån vårt fokus på identifieringen av immateriella tillgångar visar vi att fördelningen på identifierade immateriella tillgångar och goodwill ser ut enligt följande under alla tretton åren (se figur 2 på nästa sida).

Året 2017 var alltså liksom 2016 ett år med förvärv med en relativt genomsnittlig nivå av identifierade immateriella tillgångar, med konsekvensen att andelen goodwill också var relativt genomsnittlig. Vi noterar även att 2017 och 2016 ser nästan lika ut som 2005, och att de verkligt avvikande åren var 2007, 2009 och 2013. Den låga andelen immateriella 2007 kan förklaras av uppdrivna priser på förvärv före finanskrisen, utan att värdena på immateriella drevs upp motsvarande, och den höga andelen 2009 i så fall

Figur 2
Utveckling 2005-2007 för alla förvärvade företag respektive år

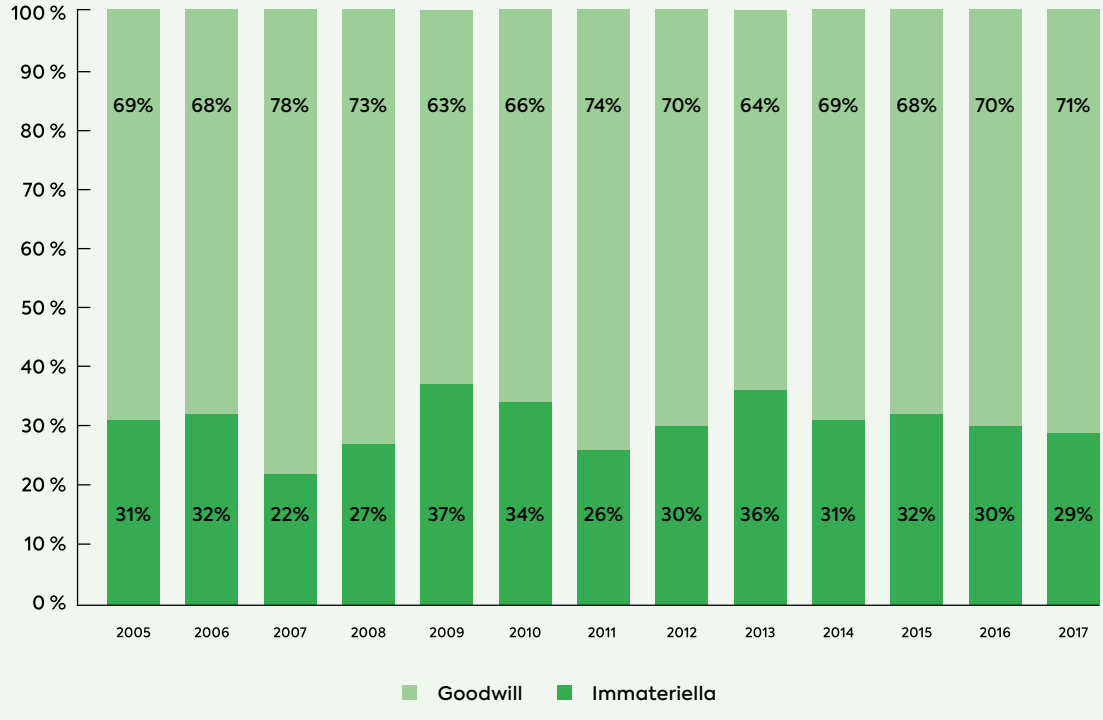

av nedtryckta priser under finanskrisen. Året 2013 skiljer sig dock från 2007 genom väsentligt högre andelar för immateriella.

Relationen mellan immateriella tillgångar och goodwill hos olika förvärvare

Ett annat sätt som vi analyserar förvärven på är relationen mellan å ena sidan goodwillvärdet och å den andra totalt värde på identifierade immateriella tillgångar och goodwill. Vi har även analyserat förvärven 2017 på detta sätt och grupperat 101 av de 102 analyserade företagen i respektive tioprocentsintervall. Ett företag, med inga identifierade immateriella tillgångar, är ej med. (Det företaget identifierade alltså enbart materiella tillgångar, men inga immateriella tillgångar, och fick inte heller någon goodwill.)

Alltså redovisade 11 förvärvare 2017 (eller 11 %) goodwill men ej alls några identifierade immateriella tillgångar. Detta år fanns det inga företag som hade netton av förvärvade tillgångar (materiella, finansiella och immateriella) och övertagna skulder som precis motsvarade köpeskillingen och därmed inte fick någon goodwill (se figur 3 på nästa sida).

Gruppen 100 %, goodwill men inga identifierade immateriella tillgångar, minskade påtagligt till den lägsta någonsin, se vidare figur 4, med alla tretton åren på nästa sida. Dock ligger de senaste fem åren på en lägre nivå än 2008 – 2012, utom den låga andelen 2010.

Gruppen 100 % kan, som tidigare år, förklaras med att en del av företagen gör begränsade insatser för identifiering av immateriella tillgångar vid mindre förvärv. I IFRS 3 finns inget undantag från att göra egentliga förvärvsanalyser även av mindre förvärv, och det är ett problem att föreställnings-

Figur 3
Goodwill/Identifierade immateriella tillgångar och goodwill

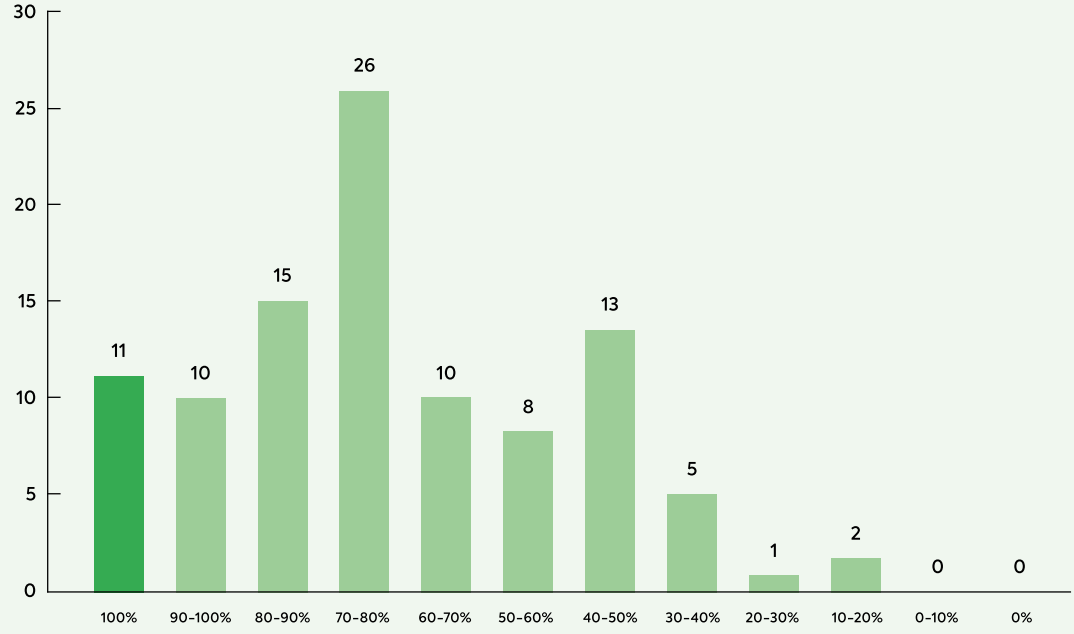

Figur 4
Andel 100% goodwill men inga identifierade immateriella tillgångar

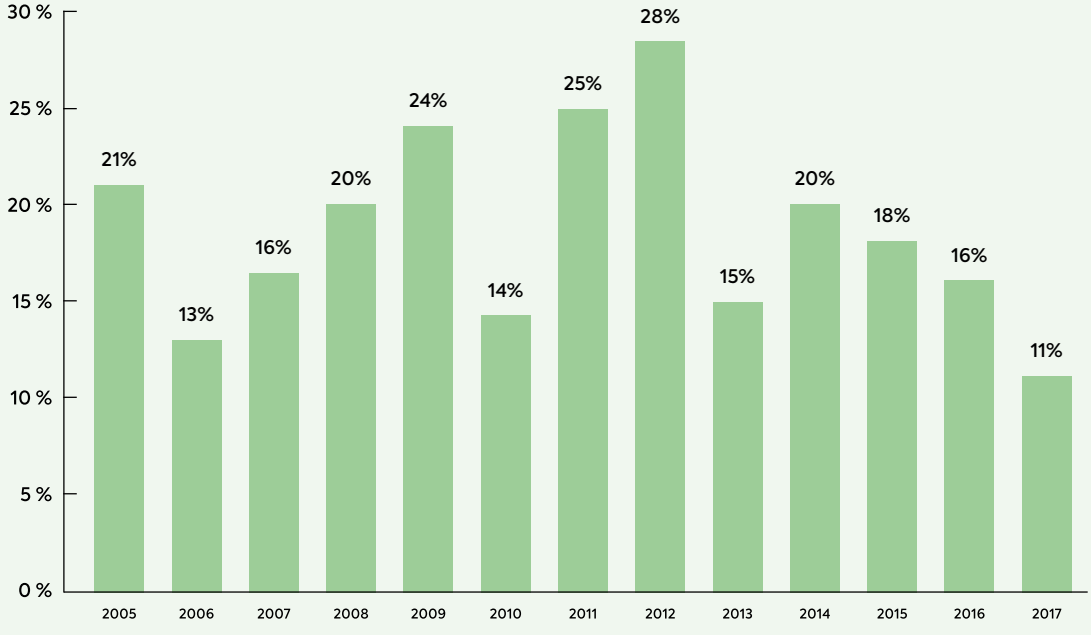

Figur 5
Saknar specifikation immateriella

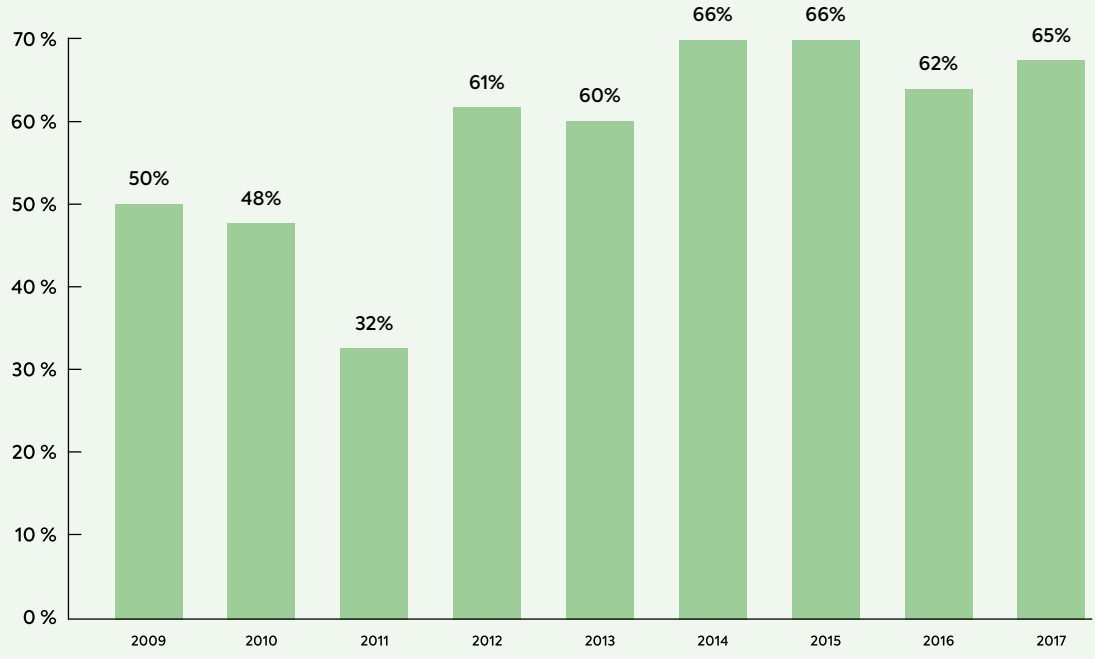

ramens egenskap avseende väsentlighet inte verkar ha någon enhetlig tillämpning för förvärvsanalyser. Möjligen kan man av IFRS 3 (2008 punkt B 65) om upplysningar dra slutsatsen att om det under rapportperioden är ett enda oväsentligt förvärv, eller flera förvärv som även tillsammans är oväsentliga, behövs ingen egentlig förvärvsanalys[4]. Dock har vi, som sagt inledningsvis, ur hela undersökningen exkluderat 5 företag med förvärv där antingen företaget angett att förvärvet eller förvärven ej är väsentliga, varför det inte lämnar mer information, eller vi ej kunnat utläsa tillräcklig information ur förvärvsnoten.

Beskrivning av förvärvade immateriella tillgångar

Vi ser att trenden med en försämring vad gäller att specificera vilka immateriella tillgångar som identifierats försämrades något 2017 (se figur 5 ovan), nästan till hur det var 2014 och 2015. Under 2017 var det 59 utav 91 företag med immateriella tillgångar (det vill säga 65 %) som ej närmare specificerade vad förvärvade immateriella tillgångar bestod av och hur det verkliga värdet för immateriella tillgångar fördelade sig mellan de olika beståndsdelarna. Dessa 59 angav alltså i noten enbart att immateriella tillgångar identifierats och dessas totala verkliga värde. Alltså

Figur 6
Goodwill och nedskrivningar

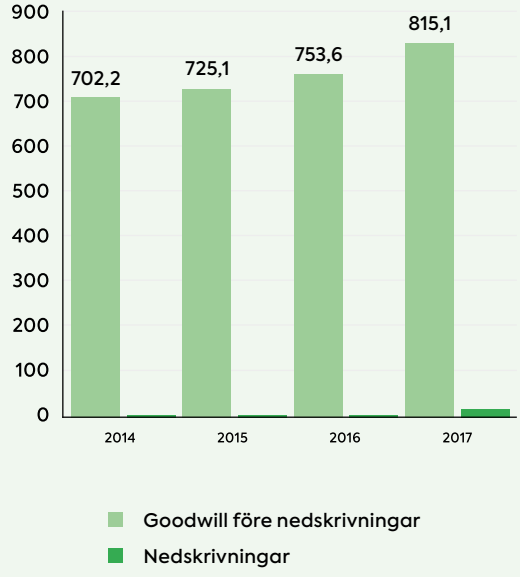

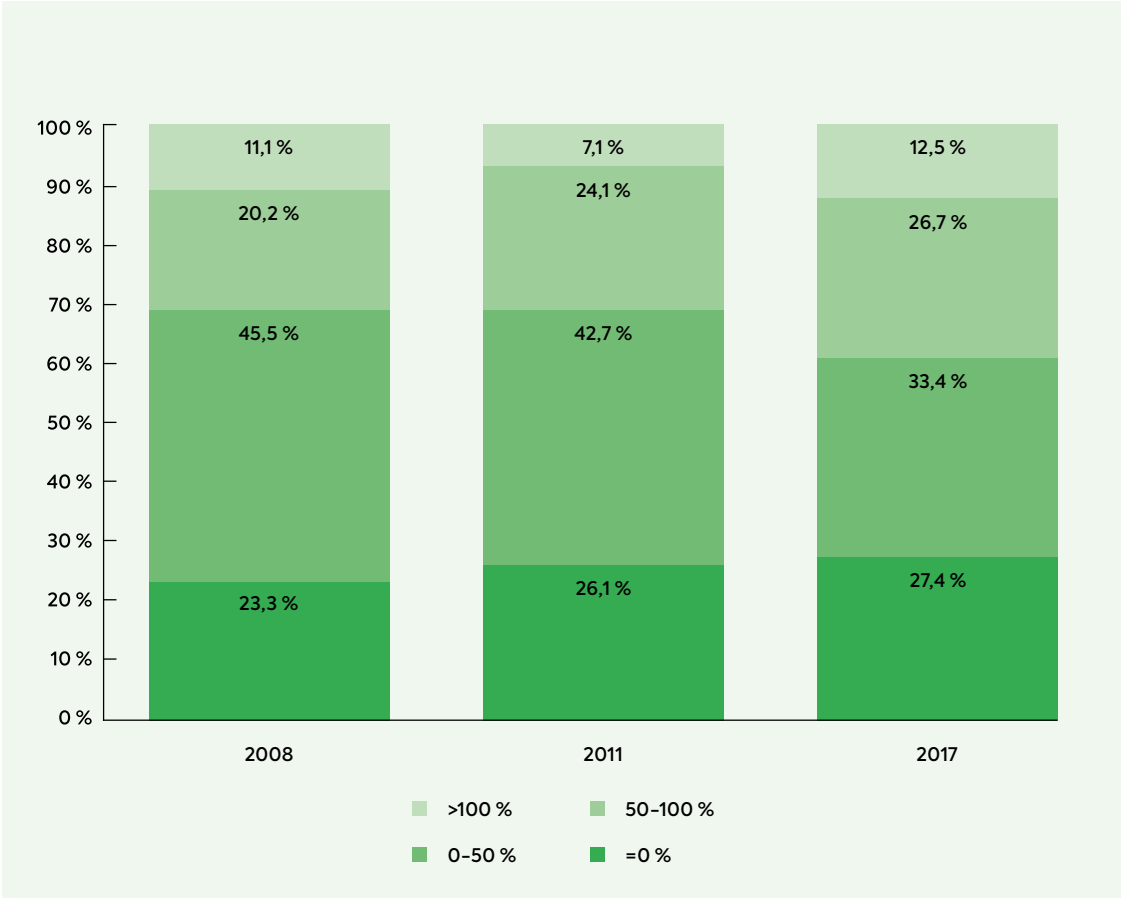

enligt figuren kraftiga variationer mellan åren och försämring de senaste åren. De saknade specifikationerna förefaller vara en snäv tolkning av att upplysning ska lämnas om: ”De belopp som redovisats per förvärvstidpunkten för varje större slag av förvärvade tillgångar och övertagna skulder” (IFRS 3 2008 B 64 i), särskilt som upplysningarna ska hjälpa användare ”att bedöma karaktären på och den finansiella effekten av ett rörelseförvärv […]” (IFRS 3 2008 p. 59)[5]. Ett exempel på en långtgående tolkning av varje större slag är Björn Borg-koncernens förvärv av Baseline BV där de uppger att ”förvärvat övervärde är i sin helhet hänförligt till goodwill” och redovisar såväl materiella som immateriella tillgångar i en enda post.

Värdenedgångar på och nedskrivningar av goodwill

Vi har alltså precis som de två föregående åren också undersökt alla företag med goodwill i balansräkningen[6]: vilket beloppet av goodwill var och gjorda nedskrivningar 2014, 2015, 2016 och 2017[7]. Summan av goodwill före nedskrivningar var 2017 815,1 Gkr. Antalet företag som gjorde nedskrivningar 2014 var 32, och de skrev tillsammans ner med 6,3 Gkr eller 0,9 %. Under 2015 var det endast 23 företag som skrev ner goodwill, med tillsammans 6,4 Gkr eller likaså 0,9 %. Under 2016 gjorde endast 17 företag nedskrivningar med tillsammans 4,8 Gkr eller 0,6 %. Under 2017 gjorde endast 19 företag nedskrivningar men med totalt 18,7 Gkr, hela 2,3 %. Av denna total står dock Ericsson för 13 Gkr (motsvarande 1,6 %) och övriga 18 företag för 5,7 Gkr (motsvarande 0,7 %). Reduceringar av goodwill till följd av avyttringar ingår i princip inte i dessa nedskrivningsbelopp.

Figur 6 (på föregående sida) illustrerar hur små nedskrivningarna är i förhållande till totalt redovisad goodwill, mellan 0,6 och 0,9 % av goodwillposten, vilket även gäller 2017 exklusive Ericssons nedskrivning. I den takten kommer det att ta långt mer än hundra år innan all nu redovisad goodwill är nedskriven. Som framgår ovan fylls dessutom total goodwill på varje år med betydligt mer än vad som skrivs ner.

Beloppet av goodwill i förhållande till företagets eget kapital kan också analyseras (se figur 7). Vid en jämförelse med en tidigare undersökning framgår att andelen bolag där goodwillposten utgör mer än koncernens egna kapital ökat kraftigt sedan 2008. Som synes i ovanstående figur har visserligen andelen bolag med ingen goodwill alls ökat, men samtidigt har bolagen där goodwill utgör mer än 50 % av det egna kapitalet ökat från 31,3 % av bolagen till 39,2 %.[8]

Immateriellt allt större andel i de stora börsföretagen

Som en komplettering till analyserna av förvärvs-

Figur 8
Bolagets totala tillgångar, fördelning

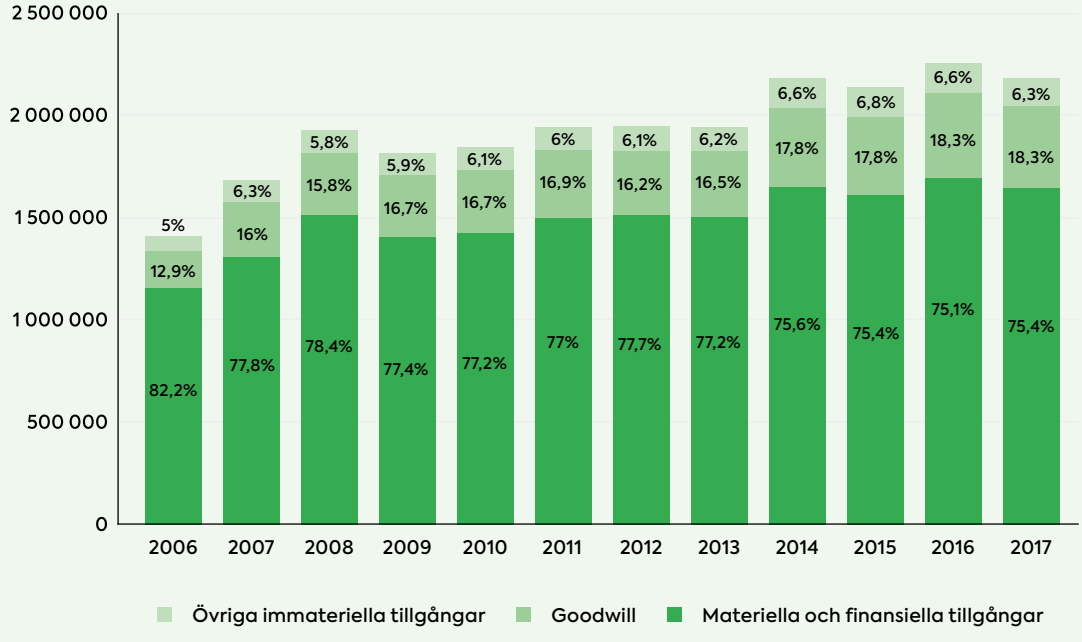

Figur 9
Förvärvsbelopp börsbolagen

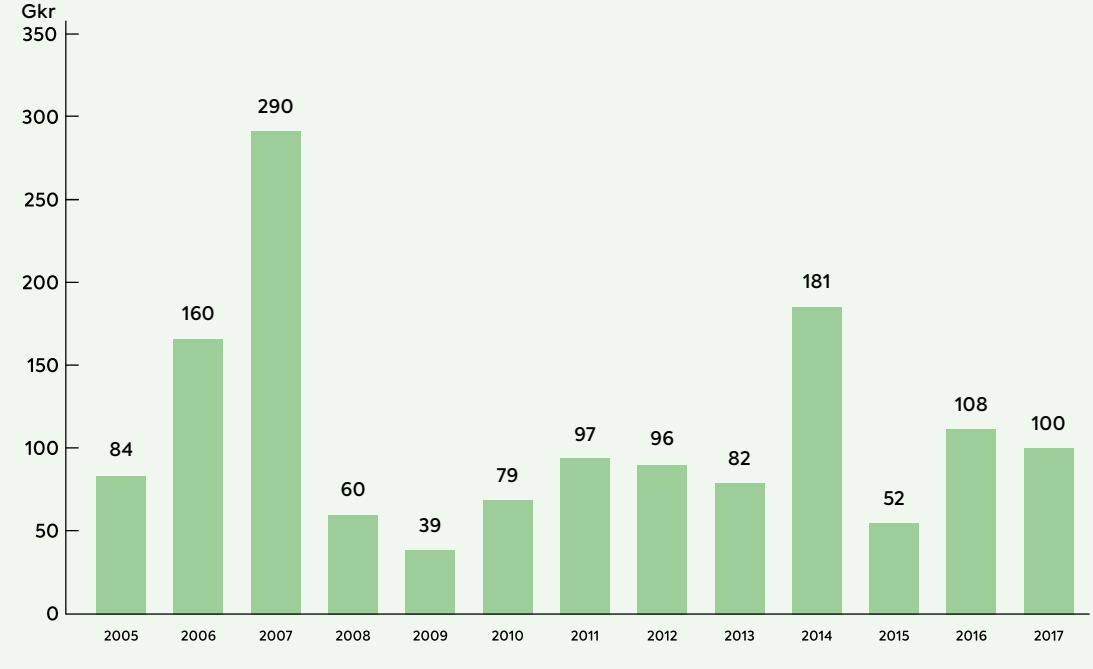

noter visar vi att goodwill och övriga immateriella tillgångar blir allt viktigare i börsföretagen. Utvecklingen av tillgångarnas andelar i 28 företag på Nasdaq OMX Stockholm Large Cap-lista, exkluderat för så kallade tillgångsbolag (fastighets-, investment- samt gruv- och oljebolag) framgår i figur 8 (på föregående sida).

Utvecklingen av de olika tillgångskategoriernas andelar i de 28 företagen är ju en ökning i andelen goodwill och immateriella tillgångar från cirka 23 % 2013 till 24 à 25 % 2014, 2015, 2016 och 2017, för att inte tala om från knappt 18 % 2006.

Sammanfattning av studien av 2017

Efter att ha studerat även helårsrapporterna för 2017 kan vi konstatera:

- Summerat förvärvsbelopp även 2017 det dubbla jämfört med 2015 men fortfarande avsevärt lägre än beloppet 2014, efter mer än fördubblat från 2013 till 2014. För de tidigare åren se figur 9 på föregående sida.
- Fortsatt andel identifierade immateriella tillgångar (av immateriella tillgångar och goodwill) på nivån de föregående fem åren utom 2013; och inte högre än de första två åren.
- Fortsatt minskad andel av förvärvarna som redovisar goodwill utan att alls identifiera immateriella tillgångar, 2017 lägsta andelen hittills och klart bättre än 2009, 2011 och 2012. Alltså en klart positiv trend.
- Andelen som inte närmare anger vilka immateriella tillgångar som identifierats däremot något sämre 2017 (65 %) än 2016 (62 %), och på en klart sämre nivå från och med 2012 än åren 2009-2011.
- Åter närmast försumbara nedskrivningar av goodwill av totalt redovisad goodwill, ned 2016 till 0,6 %, från såväl 2014 som 2015 knappt 0,9 %, och 2017 0,7 % exklusive Ericssons nedskrivning.

Debatt och andra undersökningar

IASB överväger en *shake-up* av reglerna för redovisning av goodwill, skrev The Economist i början av hösten[9]. Vad tidningen troligen menar är att IASB överväger att återgå till att skriva av ett bestämt belopp av goodwill varje år, snarare som skruvar skrivs av över tid. Det skulle dock innebära falsk precision: ingen har någon uppfattning alls om hur fort ett företag tär på sitt varumärke varje år. Vidare skulle rapporterade resultat avvika från kassaflöden, och placerare skulle ignorera vilken årlig belastning som helst enligt rapporterna. Därför stannar The Economist vid att status quo, trots alla dess brister, är den bästa, tillgängliga ansatsen.

Lite runda svängar kan man konstatera att till och med The Economist tar, när de blandar goodwill med varumärke. Visserligen nämner de den nya ansatsen vid början av 2000-talet, men identifiering av immateriella tillgångar, i praktiken främst varumärken, verkar ha gått dem förbi. Även de är kvar i att goodwill motsvarar skillnaden mellan priset för det förvärvade och förvärvets redovisade egna kapital.

Uppslaget till att IASB överväger en *shake-up* fick The Economist från ett tal som ordföranden Hans Hoogervorst höll[10]. Beträffande goodwill anknöt han till Post-implementation Review (PiR) av IFRS 3, som avslutades sommaren 2015 med en återföring i vilken IASB rapporterade vad de iakttagit och angav möjliga svar på dessa iakttagelser[11]. Inledningsvis avsåg IASB inte att återuppta idén att återinföra avskrivning av goodwill, då de kände att det fanns otillräckligt nytt belägg som skulle motivera utredning av en sådan idé. Emellertid hade IASB i juli beslutat att ta med en omfattande analys av goodwill redovisning i en kommande diskussionsrapport inklusive en diskussion av möjligheten att återinföra avskrivning. Det som föranledde IASB att ändra sin uppfattning var redan kända brister som att den årliga värdenedgångsprövningen är både kostsam och subjektiv, så att reduceringar av goodwills redovisade värde tenderar att komma alltför sent. När en reducering slutligen sker har den informationen bara ett svagt bekräftande värde för placerare. Till det kom att staben hade övertygande visat hur goodwill tenderar att skyddas av det som kallas frihöjd ovanför huvudet. Dessa skäl tillsammans med andra föranleder IASB att ta med återinförande av avskrivning i en diskussionsrapport, men Hoogervorst avslutade med att varna för en förutfattad slutsats att denna diskussionsrapport kommer att leda till återinförande av avskrivning.

Vid IASB:s möte i oktober 2018 diskuterades det arbete som återstår före författandet av en diskussionsrapport och tidplanen för detta arbete, utan att några beslut fattades. Staben räknar med att presentera vad de kommer fram till vid möten under första halvåret 2019. En diskussionsrapport skulle kunna ges ut under första halvåret 2020. – Jämfört med stabens förslag i oktober 2015 att ge ut en diskussionsrapport i mitten eller slutet av 2016 får detta åter ses som en påtaglig temposänkning.

Beträffande arbete som ska utföras för att identifiera bättre upplysningar beslutades vid mötet i juli 2018 att undersöka förbättring av upplysningar som skulle göra det möjligt för placerare att mera effektivt fastställa:

a) huruvida en koncernbildning/ett förvärv är ett gott investeringsbeslut (av förvärvaren) och

b) huruvida den förvärvade rörelsen presterar efter koncernbildningen som förväntat.

Förbättringen i a) anser staben kan uppnås genom

> ”I sju av tio analyserade branscher sågs goodwill öka under 2017.”

att uppfylla de befintliga upplysningsmålen i IFRS 3, p. 59, och genom riktade förbättringar av tillhörande upplysningskrav. Förbättringen i b) skulle däremot kräva tillägg av upplysningsmål.[12]

I stabens underlag till mötet i oktober återges att IASB vid mötet i december 2017 beslutade preliminärt att överväga att lägga till krav att varje år upplysa om:

a) oredovisat headroom (det belopp varmed återvinningsvärdet överstiger det redovisade värdet) i en kassagenererande enhet till vilken goodwill är allokerad och

b) en nedbrytning av goodwill på tidigare förvärv, med förklaring av varför det redovisade värdet på goodwill är återvinningsbart.

Staben kommenterar detta med att den avser att gå igenom de möjliga förbättringar i upplysningskraven i IAS 36 som redan diskuterats.

Även den tredje punkten i beslutet i december 2017 återges, att upplysa om skälen till betalning av ett premium som överstiger värdet av nettot av identifierbara tillgångar, om nyckelantaganden eller mål som stödde övervägandena vid förvärvet och en efterföljande årlig jämförelse av utfall med dessa antaganden eller mål. Staben noterar att flera medlemmar i den rådgivande gruppen Accounting Standards Advisory Forum (ASAF) allmänt stödjer dessa upplysningar, dock uttrycker medlemmar också bekymmer för upplysningarna:

a) Informationen kunde vara kommersiellt känslig, som skulle kunna leda till att företag endast lämnar boilerplate-information.

b) Uppföljning av förvärv skulle vara svårt och dyrt om den förvärvade rörelsen har integrerats i förvärvarens övriga rörelser.

c) Verifiering av informationen kunde vara svårt.

Som sagt är IASB klara över att reduceringar av goodwills redovisade värde tenderar att komma alltför sent, och när reduceringar sker har den informationen bara ett svagt bekräftande värde för placerare. Det anknyter till att IFRS får Patrik Wahlén, styrelseordförande för Volati, att se rött[13]. För honom skapar redovisningsregler omöjligheter att penetrera resultat och balansräkning; ledningen ges alldeles för stora möjligheter att påverka rapporteringen. Den enskilt ”knäppaste grejen” uppstår när en förvärvare redovisar hela den rörliga köpeskillingen, följt av att förvärvet utvecklas sämre och tilläggsköpeskillingen faller inte ut. Avsättningen för den löses upp och blir ett positivt resultat. Samtidigt ”så låter du goodwillen vara när du testar nedskrivningsbehovet”.

ESMA offentliggör inför varje års granskning av årsredovisningar sina fokusområden, och vid granskningen 2018 av årsredovisningarna för 2017 rörde ett antal specifika punkter IFRS 3. Först och inte minst påminde ESMA företag om betydelsen av att utföra analysen av immateriella tillgångar i överensstämmelse med kriteriet för avskiljbarhet i IFRS 3 B 33 och att, där det är relevant, upplysa om de betydande bedömningar som ligger till grund för slutsatsen huruvida avskiljbarhet bedömdes nödvändig[14].

Återkommande brister

I Börsens rapport om övervakning av finansiell information under 2018 anges redan i sammanfattningen att återkommande brister konstaterades även i upplysningar avseende bland annat rörelseförvärv[15]. I avdelningen med påpekanden och övriga kommentarer är ett avsnitt om rörelseförvärv och tre olika upplysningar som ofta saknades eller var knapphändiga, dock inget om vad vi konstaterar rörande identifiering av immateriella tillgångar eller angivande av vilka immateriella tillgångar som identifieras. Ett av besluten (06/18) gäller bristande tillämpning av IFRS 3, men bristen är att bolaget för ett förvärv under andra kvartalet inte lämnade upplysningar motsvarande ett förvärv under första kvartalet, trots att bolaget (i sitt svar till Börsen) angav att förvärvet under andra kvartalet (i motsats till förvärvet under första kvartalet) var ett väsentligt förvärv. I likhet med de två föregående åren noterar Börsen i ett stort antal fall brister i upplysningar om värdenedgångsprövningar eller nedskrivningar. Omständigheten att nedskrivningar av goodwill inte utgör ens nära 1 % berörs dock inte heller denna gång.

Inte heller i det tyska nationella övervakningsorganets verksamhetsberättelse för 2018[16] nämns ESMA:s fokusområden rörande IFRS 3, men kategorin med flest inträffade fel är åter rörelseförvärv och -avyttringar samt goodwill. De sex felen avsåg huvudsakligen såväl inkorrekta förvärvsprisallokeringar som bristande notupplysningar om allokeringar, och värdnedgångsprövningar av goodwill. Av berättelsen framgår också att organet yttrat sig till IASB om den balansmässiga risken med ständigt stigande redovisad goodwill, som genom avskrivning borde bli tydligt reducerad.[17]

Duff & Phelps i USA firade 2018 tionde årets studie av trenderna vad det gäller värdenedgång för goodwill,

generellt och branschvis i mer än 8 400 noterade företag[18]. Bland många iakttagelser finns att den totala goodwillreduceringen i amerikanska noterade företag ökade från 2016 till 2017 med 23 %. Dock blev den bara tre femtedelar av reduceringen under 2015. Procentuellt ökade reduceringen 2017 endast till 1,1 % av det totala goodwillbeloppet, alltså nästan tillbaka till andelen 2014 och 2106, 1,0 %, och alltså 2015 som det avvikande toppåret med 2,1 %. Antalet företag med reduceringar ökade 2017 men endast från 288 till 293, varför genomsnittlig reducering per företag ökades med 21 %.

Goodwill för nästan 319 miljarder dollar lades till i balansräkningarna under 2017, den högsta nivån sedan 2008 och en avspegling av ett stjärnår för förvärv och samgåenden. (Ändå pekade summan av reduceringar under 2018 när rapporten gavs ut i december att 2018 var på väg att passera 2017.) I sju av tio analyserade branscher sågs goodwill öka under 2017, med Energi och IT som notabla undantag, enligt Duff & Phelps.

Identifiering av immateriella tillgångar i förvärvsanalyser är eller kan i alla fall ses som disaggregering, varför vi finner en rapport om den roll som disaggregering allmänt spelar i förvärvsbeslut intressant[19]. Forskarnas resultat stödjer uppfattningen att bättre kvalité på disaggregeringen (av finansiella rapporter) i såväl målföretaget som förvärvaren förbättrar lönsamhet av förvärv. De sluter sig, utifrån vad de funnit, till att det beträffande målföretagets disaggregering beror på att förvärvare kan bättre uppskatta målföretagets framtida kassaflöden. Kvalité på förvärvarens disaggregering förbättrar lönsamhet av förvärv eftersom styrelseledamöter, långivare och aktieägare kan bättre övervaka företagsledningens handlingar.

Huruvida och hur förvärv skapar värde har länge varit av intresse för finansiella ekonomer, inleder en annan rapport[20]. Tidigare studier har visat aggregerat värdeskapande och synergivinster vid tidpunkten för meddelande om förvärvet, men forskare har haft svårt att identifiera källorna till sådana synergivinster eller förklara varför förvärvarens aktieägare ofta verkar att förlora. Rapportens forskare använder alternativ empiri utifrån att sedan 2001 (i USA) måste alla noterade företag upplysa om hur de allokerar köpeskillingen inte bara till de ekonomiska värdena av målföretagets materiella nettotillgångar och goodwill utan också till det ekonomiska värdet av identifierbara och tidigare orapporterade immateriella tillgångar. De hävdar att dessa upplysningar möjliggör att identifiera källor till synergivinster som förväntas av placerare vid tiden för meddelande om förvärvet. De finner att högre andelar av förvärvad teknologi, forskning och utveckling och varumärken är positivt förknippade med synergier. Vidare är dessa synergier mer troliga i relaterade än i diversifierande förvärv. Å andra sidan är en större andel förvärvad goodwill inte förknippad med synergier, utan positivt förknippad med förvärvarrikedom och positivt förknippad med budpremier, vilket indikerar en högre sannolikhet för överbetalning.

Avslutning

Vi erinrar oss att Post-implementation Review (PiR) av IFRS 3 inleddes 2014, och då ställdes frågor bland annat mot bakgrund av att IASB, vid utarbetandet av IFRS 3 (2004), ansåg att användbarheten av rapporter skulle höjas om immateriella tillgångar skiljdes från goodwill. Den skulle höjas eftersom sådana tillgångar antingen har bestämda nyttjandeperioder, och ska skrivas av över dessa, eller har obestämda nyttjandeperioder, och ska utsättas för värdenedgångsprövning. Alltså en komponentansats rörande immateriella tillgångar. Som framgår ovan fortsätter IASB med IFRS 3, men som vi noterar ovan är tidplanen nu att en diskussionsrapport skulle kunna ges ut under första halvåret 2020. Så det gäller att vara uthållig i att följa hur det går med standarden och därmed hur den tillämpas.

Jan Marton (docent och verksam vid Handelshögskolan i Göteborg samt krönikör i Balans) frågade sig nyligen om det finns lugna perioder i IFRS och konstaterade att om det blir en kraftigare nedgång i ekonomin skulle det kunna leda till större förändringar i redovisningen[21]. Han nämnde som exempel effekter på redovisningens normsättare av nedgången i början av 2000-talet och av finanskrisen 2007-2008. Om man beaktar vad The Economist också skrev, att goodwillsumman för globalt alla noterade företag uppgår till 8 trillioner dollar (teradollar, att jämföra med 14 trillioner dollar materiella tillgångar) och att ungefär hälften av de 500 europeiska och 500 amerikanska företagen med högst börsvärde har ”en tredjedel eller mer av sitt redovisade egna kapital uppbundet i goodwill”, kan man ganska lätt föreställa sig en *shake-up* i de noterade företagens ekonomi som tvingar fram större förändringar av redovisningen av goodwill.

Å andra sidan ledde finanskrisen inte till redovisning av större värdenedgångar i goodwill i Sverige, för ungefär tio år sedan. Historien visar snarare på att redovisningsregler om nedskrivningar mjukas upp under kriser. Även om spänningen stiger, IASB överväger förändringar, lär vi inte hoppa till av några stora tilltag de närmaste åren.

BJÖRN GAUFFIN
är verksam vid Kanton AB.

SVEN-ARNE NILSSON
är verksam vid Deloitte och var gästprofessor vid Linköpings universitet.

Fotnoter

1) Samtliga svenska aktiebolag med aktier noterade på Stockholmsbörsen (OMX Nordic Exchange Stockholm) 2018-05-11, utom de som inte var noterade även 2017-12-31.

2) Alltså har vi exkluderat 5 företag med förvärv där antingen företaget angett att förvärvet eller förvärven ej är väsentliga, varför det inte lämnar mer information, eller vi ej kunnat utläsa tillräcklig information ur förvärvsnoten.

3) Liksom i studierna av de föregående tolv åren ovägda genomsnitt.

4) I Börsens rapport (se vidare i Debatt och andra undersökningar) står det att upplysningar ska lämnas för varje förvärv men att punkt B 65 tillåter sammanslagning av enskilt oväsentliga förvärv, men det står inget om att egentlig förvärvsanalys inte behövs av oväsentliga förvärv. Vidare har Börsen noterat att det finns skillnad i hur väsentlighet beskrivs i delårsrapporter och i den senare sammanslagningen. En förklaring om vad som anses som väsentligt förvärv borde, enligt Börsen, vara en mer företagsspecifik upplysning enligt IAS 1 p. 122.

5) Det står kontrast mot att upplysningar ska lämnas för varje slag av immateriell tillgång, enligt IAS 38 *Immateriella tillgångar* p. 118.

6) I år hade 205 aktiebolag goodwill, utav 296 svenska aktiebolag med aktier noterade enligt ovan. De följande beloppen för 2014, 2015 och 2016 är från undersökningarna i förrfjor och i fjor.

7) Dock undersökte Björn Gauffin och Anders Thörnsten goodwillnedskrivningarna under 2008 och 2009, även då begränsade till 1-2 % (trots mitt under finanskrisen): Gauffin, B., & Thörnsten, A. (2010). Goodwillnedskrivningar 2009, en svårbedömd historia. Balans, (8-9), 49-52.

8) Enligt Börsens rapport (se vidare i Debatt och andra undersökningar) specialstuderades de 63 bolag vars redovisade goodwill utgjorde mer än 100 % av det egna kapitalet – eller en lite lägre andel men med svag lönsamhet – som kan vara ett tecken på ett nedskrivningsbehov. Studien gällde dock i första hand om tillräckliga upplysningar lämnades om deras värdenedgångsprövningar. Om studiens resultat nämns inget utöver att 4 av bolagens revisorer inte hade värdet av goodwill som ett särskilt betydelsefullt område i revisionsberättelsen.

9) The Economist. (2018-09-01). Schumpeter As good as it gets.

10) Hoogervorst, H. (2018-08-29). Chairman's speech: Japan and IFRS Standards. Tillgängligt 2019-02-01: https://www.ifrs.org/news-and-events/2018/08/chairmans-speech-japan-and-ifrs-standards/

11) IFRS Foundation. (2015). Report and Feedback Statement Post-implementation Review of IFRS 3 Business Combinations. Tillgänglig 2018-02-15: http://www.ifrs.org/-/media/project/pir-ifrs-3/published-documents/pir-ifrs-3-report-feedback-statement.pdf

12) IFRS. (2018). Goodwill and Impairment research project. October 2018. IASB Agenda ref 18B. Tillgänglig 2018-11-13: https://www.ifrs.org/-/media/feature/meetings/2018/october/iasb/ap18b-gi.pdf

13) Bråse, R. (2018-12-12). "Vill du slå marknaden måste du göra saker annorlunda". Dagens industri.

14) ESMA. (2017). PUBLIC STATEMENT European common enforcement priorities for 2017 IFRS financial statements. ESMA32-63-340. Tillgänglig 2018-12-02: https://www.esma.europa.eu/press-news/esma-news/listed-issuers-must-focus-new-ifrs-standards-in-2017-annual-financial-reports

15) Nasdaq Stockholm. (2018). NASDAQ STOCKHOLM ÖVERVAKNING AV REGELBUNDEN FINANSIELL INFORMATION 2018. Tillgänglig 2019-01-12: https://business.nasdaq.com/media/2018_Arsrapport_Redovisningsovervakning_tcm5044-68204.pdf

16) Deutsche Prüfstelle für Rechnungslegung. (2019-01-24). Tätigkeitsbericht 2018. Tillgänglig 2019-01-30: http://www.frep.info/presse/taetigkeitsberichte.php

17) Intressant kan också vara att det tyska organet i avsnittet om europeiska utvecklingar ägnar en hel sida åt införandet även i Sverige av övervakning i två nivåer. Tyskland kombinerar sedan 2005 och Österrike sedan 2013 den rent privaträttsliga, anglosaxiska övervakningsmodellen med den i Kontinentaleuropa utbredda, rent statliga modellen, och nu har även Sverige bestämt sig för den kombinationen.

18) Duff & Phelps. (2018). 2018 U.S. Goodwill Impairment Study. Tillgänglig 2018-12-31: https://www.duffandphelps.com/-/media/assets/pdfs/publications/valuation/gwi/2018-us-goodwill-impairment-study.ashx

19) Lopatta, K., Comprix, J., Trenkle, J., & Tideman, S A. (2018). The Role of Disaggregation in Acquisition Decisions. Paper presented at the Nordic Accounting Conference 2018. Tillgängligt 2018-12-18: https://conference.cbs.dk/index.php/noracc/noracc/paper/view/3159

20) Beneish, M. D., Tseng, A., & Vorst, P. (2018). Know What You Buy: Explaining Merger Wealth Effects using Allocated Merger Prices. Paper presented at the American Accounting Association Annual Meeting 2018. Tillgängligt 2019-01-03: https://www2.aaahq.org/AM2018/abstract.cfm?submissionID=12114

21) Marton, J. (2018). Finns det lugna perioder i IFRS? Balans, (7), 34. Tillgänglig 2019-01-04: https://www.tidningenbalans.se/kronika/finns-det-lugna-perioder-i-ifrs/

Aktivering av ränta och andra låneutgifter

i anskaffningsvärdet för tillgångar i en förändrad skattevärld

Från 1 januari 2019 gäller nya regler om avdragsbegränsning för ränta och andra låneutgifter. Syftet med de generella avdragsbegränsningsreglerna är förutom att motverka vinstförflyttning mellan länder att skapa neutralitet mellan olika finansieringsformer. För att inte reglerna om avdragsbegränsning för negativt räntenetto ska kunna kringgås, införs särskilda regler om förbud mot att vid beskattningen aktivera ränta i anskaffningsvärdet för tillgångar. Detta väcker exempelvis frågan om vid vilken tidpunkt som ränteutgiften då ska dras av skattemässigt. Vilket kan påverka redovisningen - direkt och indirekt. I denna artikel belyser Eva Törning och Peter Nilsson framför allt de skattemässiga effekterna av att företaget väljer att i redovisningen aktivera ränta i anskaffningsvärdet för fastigheter och andra tillgångar. Men de kommenterar även möjliga redovisningsmässiga effekter.

text: **Eva Törning, Peter Nilsson**

RESULTATET AV inkomstslaget näringsverksamhet ska beräknas enligt bokföringsmässiga grunder. Vidare gäller att inkomster ska tas upp som intäkt och utgifter dras av som kostnad det beskattningsår som de hänför sig till enligt god redovisningssed.[1]

I inkomstskattelagen (IL) finns särskilda regler om beräkning av anskaffningsvärde för lager, inventarier (fasta och lösa) och byggnader. Dessa regler är emellertid inte heltäckande och när specifika skatteregler saknas ska god redovisningssed tillämpas vid beräkning av anskaffningsvärde och, i vissa fall, även beträffande avskrivning. I dag styr redovisningen avdragstidpunkten för ränteutgifter och väljer företaget att i redovisningen aktivera ränta i anskaffningsvärdet ska motsvarande ske vid beskattningen. I kommunalskattelagen (som upphörde år 2000) fanns en regel om att i det fall den skattskyldige i sina räkenskaper lagt till ränteutgifter till en tillgångs anskaffningsvärde så skulle ränteutgiften hanteras på motsvarande sätt inkomstskattemässigt. Regeln avskaffades i samband med att IL infördes eftersom detta ansågs följa av 14 kap. 2 § IL om inkomstberäkning.

För internt upparbetade immateriella tillgångar finns inga särskilda regler i IL utan såväl beräkning av anskaffningsvärde som avskrivning ska ske enligt god redovisningssed.

Nu införs en särskild regel om att ränteutgifter inte får räknas in i anskaffningsvärdet, se 14 kap. 16 a § IL. Aktiveringsförbudet gäller för sådana ränteutgifter som avses i 24 kap. 2 § första stycket IL och träffar rörelsetillgångar:

- Lagertillgångar enligt 17 kap
- Inventarier (inklusive byggnadsinventarier och markinventarier) enligt 18 kap
- Byggnader enligt 19 kap
- Markanläggningar enligt 20 kap

Skälet till att det inte ska vara möjligt att aktivera ränteutgifter med mera i anskaffningsvärdet är för att möjliggöra att sådana utgifter alltid ska kunna omfattas av de generella avdragsbegränsningsreglerna. I det fall ränteutgiften räknas in i anskaffningsvärdet skulle, utan en begränsningsregel, skattemässigt avdrag medges inom ramen för värdeminskningsavdraget (normalt avskrivningar) och, i fråga om lagertillgångar, inom ramen för kostnaden för sålda varor.[2]

I förarbeten diskuterades olika modeller för att uppnå syftet med att alla ränteutgifter ska omfattas av avdragsbegränsningen. En modell som diskuterades var att den skattskyldiga varje år skulle bryta ut räntedelen från avskrivningen. Modellen avfärdades, enligt vår mening helt korrekt, framför allt på grund av att det skulle bli såväl komplicerat som administrativt betungande för både företag och Skatteverket.[3]

De nya reglerna innebär således att ränteutgiften aldrig kan ingå i det skattemässiga anskaffningsvärdet för att förhindra att räntebegränsningsreglerna kringgås.

Frågan här är om och i så fall hur detta kan komma att påverka redovisningen? Vi kan konstatera att det kommer att påverka redovisningen direkt eller indirekt beroende på vilket tillgångsslag det är fråga om.

Det måste framhållas att de nya bestämmelserna inte innebär att det blir ett förbud att göra avdrag för ränteutgiften utan det är endast tidpunkten för avdraget som ändras. När tidpunkten för avdrag inträtt kan avdragsrätten dock vara begränsad inom ramen för de generella avdragsbegränsningsreglerna ("EBITDA-reglerna").

ÅRL[4] och den kompletterande normgivningen

Enligt ÅRL ska en anläggningstillgång tas upp till ett belopp som motsvarar utgifterna för tillgångens förvärv eller tillverkning. Utöver inköpspriset ska utgifter som direkt kan hänföras till förvärvet räknas in men även ränteutgifter kan inom vissa ramar aktiveras till en anläggningstillgångs anskaffningsvärde. Detta gäller ränta på kapital som har lånats för att finansiera tillverkningen av en tillgång.[5] Ytterligare ledning för aktivering av ränta kan sökas i den kompletterande normgivningen, vilket innebär K3 och RFR 2. (Vi behandlar inte IFRS här eftersom det endast är redovisning i juridisk person som har betydelse för beskattningen.)

Enligt K2[6] får inte ränteutgifter räknas in i anskaffningsvärdet för tillgångar. Det innebär att det kommer finns en överensstämmelse mellan redovisningen och beskattningen i denna del. Vi behandlar därför inte heller K2 i denna artikel.

För företag som tillämpar K3 eller RFR 2[7] finns särskilda bestämmelser avseende behandling av låneutgifter. Oavsett om redovisningen enligt K3 avser koncern eller juridisk person finns en valmöjlighet att aktivera eller kostnadsföra låneutgifter. Huvudregeln enligt K3 är att ett företag ska kostnadsföra låneutgifter. Ränta på kapital som har lånats för att finansiera tillverkningen av en tillgång får räknas in i anskaffningsvärdet till den del som räntan hänför sig till tillverkningsperioden.[8] För att låneutgifterna ska få räknas in i anskaffningsvärdet ska de kunna hänföras till inköp, konstruktion eller produktion av en tillgång som tar betydande tid att färdigställa innan den kan användas eller säljas. Typexempel är ett lån som tas upp för att finansiera uppförandet av en byggnad. För mer information om vilka belopp som aktiveras, se K3 kapitel 25. I RFR 2

> ”Ett närliggande problem är om det är möjligt att aktivera ränta i anskaffningsvärdet för exempelvis fastigheter men inte för inventarier i ett och samma företag.”

finns ett undantag som innebär att företag i juridisk person inte behöver aktivera låneutgifter (i IFRS finns i vissa fall ett krav att aktivera låneutgifter).

Oavsett om företaget tillämpar K3 eller RFR 2 är det således tillåtet att kostnadsföra låneutgifter i juridisk person även om låneutgifter aktiveras i koncernredovisningen.

Detta leder också till frågan om ett företag som i dag aktiverar ränta i anskaffningsvärdet kan byta princip och framgent i stället omedelbart kostnadsföra räntan. Enligt K3 får ett företag byta redovisningsprincip bland annat om det krävs på grund av en ändring i lag.[9] Ändrade skatteregler torde vara ett godtagbart skäl eftersom företag som äger tillgångar som skattemässigt utgör inventarier och tillämpar räkenskapsenlig avskrivningsmetod annars riskerar att mista rätten att tillämpa denna metod. Motsvarande problematik finns inte vad gäller fastigheter eftersom skattereglerna för dessa är frikopplade från beskattningen. Detta innebär att företag som enbart har fastigheter inte torde kunna byta princip enbart på grund av ändrade inkomstskatteregler, det vill säga en ändring i lag, och därmed inte längre aktiverar ränta i anskaffningsvärdet. Den ändrade skatteregeln hanteras i redovisningen genom uppskjuten skatt.

Ett närliggande problem är om det är möjligt att aktivera ränta i anskaffningsvärdet för exempelvis fastigheter men inte för inventarier i ett och samma företag. En sådan tillämpning leder till att företaget tillämpar olika principer för anläggningstillgångar.

Sambandet mellan redovisning och beskattning

Den generella avdragsbegränsningen av ränteutgifter är resultatorienterad enligt de nya bestämmelserna. Avgörande för beräkning av bland annat avdragsutrymmet är därför vilket år en ränteutgift eller en ränteinkomst ska hänföras till. Några särskilda regler om vilket år en ränteinkomst eller en ränteutgift ska hänföras till införs inte utan även fortsättsvis gäller huvudregeln i 14 kap 2 § IL, det vill säga att vid beräkning av resultatet ska inkomster tas upp som intäkt och utgifter dras av som kostnad enligt god redovisningssed. Vid beräkning av positivt och negativt räntenetto ingår därför de ränteinkomster och de ränteutgifter som utgör ränteintäkt eller räntekostnad för ett visst beskattningsår.[10]

Med ränteutgifter avses i detta sammanhang även utgifter som är jämförbara med ränta. Som exempel kan nämnas ersättningar på derivatinstrument, exempelvis termins- eller swapavtal som går ut på att förändra eller säkra ränta på lånat kapital. Sådana derivatinstrument anses normalt vara kapitaltillgångar. För kapitaltillgångar ska reglerna om kapitalvinster tillämpas. Detta innebär att kapitalvinsten eller kapitalförlusten från ett sådant instrument ska tas upp eller dras av när derivatinstrumentet avyttras.[11] Det går inte att generellt uttala sig om när en avyttring skett utan det måste avgöras i varje enskilt fall utifrån hur det enskilda avtalet är utformat. Således även ersättning på derivatinstrument som används för valutasäkring ska i vissa fall behandlas som ränta.[12]

Byggnader

Ränta i redovisningen

Möjligheten att räkna in låneutgifter i anskaffningsvärdet enligt 4 kap. 3 § ÅRL och K3 kapitel 25 gäller under tiden en byggnad uppförs. Intressant i sammanhanget är hur utgifterna klassificeras under byggtiden. Enligt ÅRL:s uppställningsschema ska ett pågående projekt, exempelvis byggprojekt, klassificeras som *Pågående nyanläggningar och förskott avseende materiella anläggningstillgångar.* Noterbart är att även om utgifterna klassificeras som pågående nyanläggning är det fråga om utgifter hänförliga till byggnad eller annat slag av materiell anläggningstillgång. Genom att särredovisa utgifterna visar företaget att det är tillgångar som man inte börjat skriva av på, detta med anledning av att tillgångarna inte tagits i bruk.

När byggnaden är färdigställd omklassificeras den till posten *Byggnader och mark* och företaget börjar göra avskrivningar. Efter omklassificeringen får inte

> ”Vi kan konstatera att det kommer att påverka redovisningen direkt eller indirekt beroende på vilket tillgångsslag det är frågan om.”

låneutgifter längre läggas till anskaffningsvärdet eftersom byggtiden är avslutad. Således är det enbart under den tid som tillgången räknas som pågående nyanläggning som låneutgifter kan läggas till anskaffningsvärdet.

Möjligheten att lägga till låneutgifter till anskaffningsvärdet gäller inte enbart när en helt ny byggnad uppförs utan även vid komponentbyte om dessa tar betydande tid att färdigställa.

Värt att notera här är att god redovisningssed inte har några egna regler om klassificering av materiella anläggningstillgångar, förutom indelningen i ÅRL;s uppställningsschema för balansräkning vilket förtydligas i BAS-kontoplanen och RedR 1 *Årsredovisning i aktiebolag* samt i uppställningsformen i K2. Grunden är den civilrättsliga klassificeringen men även den skatterättsliga klassificeringen påverkar.

Skatterättslig tillämpning

I 19 kap. IL finns regler om skattemässigt avdrag för utgifter på byggnader (i form av utgifter för reparation och underhåll samt värdeminskningsavdrag). Enligt ordalydelsen i den nya lagtexten om ränteutgifter och att dessa inte får läggas till anskaffningsvärdet för byggnader finns tillgångsslaget pågående nyanläggningar inte med. Det kan då hävdas att under den tid en byggnad uppförs, den klassificeras som *pågående nyanläggning* och ränteutgifter aktiveras i redovisningen, så skulle motsvarande behandling kunna göras skatterättsligt.[13] En viktig fråga här är därför den skattemässiga definitionen av byggnad och vilka utgifter som räknas som anskaffningsutgifter för denna.

Någon definition av vad som ska räknas som byggnad finns inte i IL. I den skattemässiga tillämpningen faller man under sådana förhållanden tillbaka på den civilrättsliga definitionen.[14] Civilrättsligt räknas som fastighet också tillbehör till marken. Byggnad är ett sådant tillbehör. Även en byggnad som är under uppförande ska ur Jordabalkens synvinkel normalt hänföras till fastigheten och närmast till hands är då i form av byggnad. Är det fråga om till- eller ombyggnation räknas även en inte färdigställd åtgärd till byggnaden. Detta torde påverka även den skatterättsliga klassificeringen.

Reglerna i 19 kap. IL reglerar tidpunkten för avdrag för utgifter hänförliga till byggnader. Värdeminskningsavdrag medges från den tidpunkt då byggnaden är färdigställd och beträffande till- och ombyggnationer från tidpunkten då en sådan åtgärd är färdigställd. Det kan då hävdas att det är först när byggnaden är färdigställd som 19 kap. IL ska tillämpas.

Uppförs en byggnad av den skattskyldige, är anskaffningsvärdet utgiften för att uppföra den.[15] I anskaffningsvärdet ska också räknas in utgifter för till- eller ombyggnad.[16] Det är därmed tämligen klarlagt att samtliga utgifter för att uppföra byggnaden eller färdigställa till- eller ombyggnationen räknas som byggnad enligt 19 kap. IL.

Vidare är frågan vilken betydelse klassificeringen i redovisningen har för den skattemässiga klassificeringen. Allmänt gäller att vägledning kan sökas i god redovisningssed när de skatterättsliga reglerna inte behandlar frågeställningen. Utgångspunkten torde dock vara att rubricering eller klassificering av en post i redovisningen är av underordnad betydelse för beskattningen.[17] När det inte finns en klar skatterättslig klassificeringsregel styrs klassificeringen av andra regler, som framgår ovan beträffande fastigheter av civilrätten. Detta innebär att även om en utgift i redovisningen klassificeras som en pågående nyanläggning under en viss period så är det alltjämt fråga om utgifter som efter färdigställande såväl civilrättsligt som skatterättsligt ska hänföras till posten *Byggnad*. Som vi angav ovan tar den redovisningsmässiga klassificeringen i första hand sikte på om företaget börjat skriva av på en tillgång. Det är dock hela tiden fråga om en tillgång som klassificeras som byggnad. Detta innebär att även om utgifterna i redovisningen klassificeras som pågående nyanläggning är det skattemässigt alltjämt en fråga om utgifter för byggnad. Därmed är det inte möjligt att skattemässigt lägga till ränteutgifterna till anskaffningsvärdet under byggtiden.

Nästa frågeställning är när företaget skattemässigt ska

göra avdrag för den ränta som aktiverats i redovisningen men som inte får aktiveras skattemässigt. Två alternativ finns, antingen successivt i takt med att räntan utgår eller i sin helhet det år omklassificering sker i balansräkningen från pågående nyanläggningar till byggnad.

I detta fall kan inte god redovisningssed tillämpas. Enligt 14 kap. 2 § IL ska resultatet beräknas enligt bokföringsmässiga grunder. Denna inkomstberäkningsprincip är övergripande i inkomstslaget näringsverksamhet men någon definition av begreppet finns inte. Ledning får därför sökas i förarbetena. Det anges att inkomster och utgifter inte ska redovisas med tillämpning av en kontantprincip utan hänföras till den period som de med tillämpning av företagsekonomiska principer belöper sig på, den s.k. belöpandeprincipen[18]. Principen innebär att inkomster och utgifter ska redovisas som intäkter och kostnader det år på vilka de belöper. Tillämpat på nu aktuell problematik blir enligt vår uppfattning effekten att ränteutgifter normalt ska dras av som kostnad i den takt de uppstår.

Effekten av detta blir att ränta kan aktiveras i anskaffningsvärdet för byggnaden i redovisningen men skatterättsligt ska ränteutgiften omedelbart dras av som kostnad. I de fall ränta aktiveras i redovisningen uppstår en temporär skillnad och uppskjuten skatt ska redovisas enligt K3 kapitel 29.[19]

Ett exempel får illustrera problematiken med uppskjuten skatt i detta fall[20].

Ett företag kommer att börja uppföra en byggnad under 2019 vilken beräknas vara färdigställd vid utgången av 2020. Företaget, som tillämpar K3, har följande utgifter:

- 2019: Utgifter för byggnation 34 000 tkr (1.) och ränteutgifter 900 tkr (2.) Uppskjuten skatt räknas som (34 900 – 34 000) * 20,6% = 185,4 (3.)[21]
- 2020: Utgifter för byggnation 25 000 tkr (4.) och ränteutgifter 1 300 tkr (5.) Uppskjuten skatt beräknas som (61 200-59 000)*20,6% = 453,2. Förändringar av uppskjuten skatt uppgår därmed till 453,2-185,4 = 267,8 (6.)

Under byggtiden aktiveras såväl utgifter för byggnation som ränta. Uppskjuten skatt beräknas utifrån en skattesats på 20,6 %. Beloppet redovisas som skuld i balansräkningen och i den mån uppskjuten skatt ökar som kostnad i resultaträkningen.

Skatterättsligt gör företaget avdrag för ränteutgifterna i takt med att de uppstår, 900 tkr år 2019 och 1 300 tkr 2020. När byggnaden är klar framgår följande belopp i balansräkning (se faktarutorna ovan).

2021 är byggnaden färdigställd och tas omedelbart i bruk. Antag att avskrivning (utifrån komponentindelningen) ger sammanlagd avskrivning med 3 % på anskaffningsvärdet medan skattemässig avskrivning är 4%. Följande belopp framgår i balansräkningen. Avskrivningen för 2021 uppgår då till:

2019:

Pågående nybyggnad		Uppskjuten skatt	
1. 34 000 2. 900	UB 34 900	UB 185,4	3. 185,4

2020:

Pågående nybyggnad		Uppskjuten skatt	
IB 34 900 4. 25 000 5. 1 300	UB 61 200	UB 453,2	IB 185,4 6. 267,8

* i redovisningen: 61 200 * 3% = 1 836
* skattemässigt: 59 000 * 4% = 2 360

Redovisat värde uppgår då till 61 200 – 1 826 = 59 364
Skattemässigt värde uppgår då till 59 000 – 2 360 = 56 640

Temporär skillnad: 2 724

Uppskjuten skatt: 2 724*20,6 % = 561,1
Ökningen från 453,2 till 561,1, det vill säga 107,9 utgörs av skillnaden i avskrivning (2 360-1 826)*20,6 och redovisas i resultaträkningen.

Inventarier (lösa och fasta)

Det skattemässiga begreppet inbegriper normalt posterna *Maskiner och andra tekniska anläggningar* och *Inventarier, verktyg och installationer*, det vill säga kontogrupp 12 i BAS. Vi benämner dessa ”maskiner och inventarier” nedan.

Ränta i redovisningen

Möjligheten att räkna in ränteutgifter i anskaffningsvärdet är aktuellt även för maskiner och inventarier men är inte lika vanligt som att aktivera ränta på byggnader. På motsvarande sätt som gäller för byggnader klassificeras utgifterna under tillverkningsperioden som *Pågående nyanläggningar och förskott avseende materiella anläggningstillgångar* och när tillgången färdigställts sker en omklassificering i balansräkning. Efter omklassificering är det inte möjligt att lägga till ränteutgifter till anskaffningsvärdet eftersom tillverkningsfasen är avslutad.

Skatterättslig tillämpning

Med det skatterättsliga begreppet inventarier avses

inte enbart inventarier av karaktären lös egendom utan även byggnads- och markinventarier, det vill säga som vi nämner ovan kontogrupp 12 i BAS-kontoplanen.

När det gäller inventarier finns skatterättslig praxis angående från vilken tidpunkt värdeminskningsavdrag ska medges. Är det fråga om förvärvade tillgångar är tidpunkten för leverans avgörande. Värdeminskningsavdrag medges således även om tillgången inte börjat nyttjas. Innehav (ägande) av ett inventarium är således tillräckligt för värdeminskningsavdrag. Bedömningen när det gäller värdeminskning på egentillverkade tillgångar är dock svårare. Utifrån det synsätt som gäller för byggnader (se ovan) och som även tillämpas i redovisningen vad gäller maskiner och inventarier torde det inte vara möjligt att göra värdeminskningsavdrag innan tillgången är färdig. Fram till denna tidpunkt är det en pågående nyanläggning och det är ju under denna tid som ränteutgifter får läggas till anskaffningsvärdet.

Även i detta fall uppstår frågan när ränteutgifterna under tillverkningstiden skattemässigt ska dras av som kostnad, om detta ska ske succesivt eller i sin helhet det år omklassificering sker i balansräkningen. Systematiken i IL är densamma för byggnader och inventarier och bedömningen blir därför densamma. Det innebär att det skattemässigt inte är möjligt att lägga till ränteutgifter till anskaffningsvärdet under tillverkningstiden utan även här ska ränteutgifter kostnadsföras löpande.

En viktig aspekt i sammanhanget är att i det fall företaget väljer att räkna in ränteutgifter i anskaffningsvärdet och detta inte är möjligt enligt IL kommer det uppstå en differens mellan det skattemässiga värdet och värdet i redovisningen. Effekten blir att rätten till räkenskapsenlig avskrivning därmed går förlorad och företaget måste tillämpa restvärdesavskrivning.[22]

Internt upparbetade immateriella tillgångar (anläggningstillgångar)

Ränta i redovisningen

Utgifter för internt upparbetade immateriella tillgångar kan enligt K3 kostnadsföras när de uppstår, kostnadsföringsmodellen, eller aktiveras, aktiveringsmodellen. Även enligt RFR 2 finns denna valmöjlighet. När ett företag tillämpar aktiveringsmodellen kan företaget räkna in även låneutgifter i anskaffningsvärdet. Det är låneutgifter som uppstår från den tidpunkt då förutsättningarna för att tillämpa aktiveringsmodellen är uppfyllda. Låneutgifter som uppstår före eller efter denna tidpunkt kostnadförs när de uppkommer.

En skillnad mot materiella anläggningstillgångar är att det i ÅRL:s uppställningsform för balansräkningen inte finns någon post liknande den för pågående nyanläggningar utan enbart för förskott för immateriella anläggningstillgångar. Utgifter som aktiveras enligt aktiveringsmodellen redovisas därför ofta som *Balanserade utgifter* för utvecklingsarbeten och liknande även under utvecklingsfasen. Någon omklassificering sker inte när tillgången är färdigställd. Konto 1080 i BAS-kontoplanen innehåller dock även pågående projekt så det är möjligt att använda detta konto. Om det pågående projektet är väsentligt ska det enligt ÅRL särredovisas i räkningen eller i not.

Immateriella anläggningstillgångar ska precis som materiella anläggningstillgångar skrivas av systematiskt över dess nyttjandeperiod.

Skatterättslig tillämpning

Reglerna i 18 kapitlet IL omfattar bara förvärvade immateriella tillgångar[23] Den skattemässiga behandlingen av internt upparbetade tillgångar följer god redovisningssed.[24]

Två problemställningar uppkommer här. För det första uppkommer, på motsvarande sätt som gäller för övriga tillgångar, frågan om när ränteutgifter som inte får räknas in i anskaffningsvärdet ska dras av som kostnad. Till skillnad från vad som gäller för byggnader, inventarier och förvärvade immateriella rättigheter finns det för internt upparbetade immateriella tillgångar inga regler om värdeminskningsavdrag i IL. Vidare sker ofta ingen omklassificering i redovisningen vilket vi beskriver ovan.

Eftersom det inte finns några särskilda skatterättsliga regler för internt upparbetade immateriella tillgångar gäller motsvarande vid tillämpningen av IL som vi beskriver ovan om byggnader och inventarier. Tillämpningen av de nya reglerna innebär således att ränteutgifterna inte ska läggas till det skattemässiga anskaffningsvärdet. I stället ska, på motsvarande sätt som gäller för andra tillgångar, ränteutgifter enligt bokföringsmässiga grunder kostnadsföras det år på vilka de belöper. Effekten blir således även här att ränteutgifter normalt ska dras av skattemässigt i den takt de uppstår.

Den andra frågan gäller avskrivningar. Som angavs ovan finns inga särskilda regler i IL om värdeminskningsavdrag på internt upparbetade immateriella tillgångar. Det innebär att avdrag ska medges enligt god redovisningssed. I dag innebär detta att god redovisningssed styr storleken på årets skattemässiga avskrivning. Som grund ändras inte detta genom den nya regeln om aktiveringsförbud.

Nyttjandeperioden torde alltjämt bestämmas av god redovisningssed. Eftersom den skattemässiga anskaffningsutgiften och anskaffningsutgiften i redovisningen kommer att skilja sig åt kommer

Funderar du på att skriva en fördjupningsartikel?

Hör av dig till pernilla.halling@far.se

även årets avskrivningar att skilja sig åt eftersom det ska tillämpas samma nyttjandeperiod skattemässigt och i redovisningen. Ett ”kvasi-samband” mellan redovisningen och beskattningen har uppstått.

Företag som lägger till ränteutgifter till anskaffningsvärdet måste därför varje år i inkomstdeklarationen återföra viss del av årets avskrivning, närmare bestämt den del som motsvarar avskrivning på den aktiverade ränteutgiften. Detta är ytterligare en komplikation i ett redan komplicerat ränteavdragssystem.

Lagertillgångar

Aktivering av ränta i redovisningen

Möjligheten att räkna in ränteutgifter i anskaffningsvärdet gäller för lagertillgångar om bestämmelserna i 25 kap. K3 är uppfyllda. Att aktivera låneutgifter vid tillverkning av lagertillgångar är tämligen ovanligt eftersom det ska vara tillverkning under en längre tid. Det som kan komma ifråga framför allt vid uppförande av fastigheter och tillgångar som kräver lång lagerhållning såsom vin och ost. Trots att det är tämligen ovanligt tar vi ändå upp det här för fullständighetens skull.

Skatterättslig tillämpning

Med anskaffningsvärde med mera avses enligt huvudregeln detsamma som i 4 kap. 9 § ÅRL.[25] Detta innebär att det värde som lagertillgången tas upp till i redovisningen ska ligga till grund för beskattningen.[26] Genom den nya regeln om ränteavdragsbegränsning kan anskaffningsvärdet i redovisningen och det skattemässiga anskaffningsvärdet skilja sig åt om räntan aktiveras till anskaffningsvärdet i redovisningen men inte skattemässigt. Frågan är hur de eventuellt skilda värdena påverkar beskattningen.

Den nya regeln om aktiveringsförbud innebär att det kommer att beräknas ett särskilt skatterättsligt anskaffningsvärde som ska användas i lagervärderingen om ränta aktiverats i redovisningen. Effekten är att det skattemässiga lagervärdet är lägre än det redovisningsmässiga lagervärdet. I RÅ 2011 ref. 64 förvärvades lagerfastigheter genom gåva och förvärvaren hade i räkenskaperna tagit upp fastigheterna till värden som översteg överlåtarens skattemässiga värden. Av praxis följer enligt HFD att anskaffningsvärdet i ett fall som detta ska bestämmas genom att förvärvaren inträder i överlåtarens skattemässiga situation. Effekten blir att det skattemässiga värdet på lagertillgångarna skiljer sig från det som används i räkenskaperna. Skillnaden är en konsekvens av att det skattemässiga anskaffningsvärdet bestäms på annat sätt än genom tillämpning av huvudregeln (det vill säga att det skattemässiga anskaffningsvärdet är detsamma som redovisat värde). Enligt HFD ska skillnaden inte tas upp som intäkt. Motsvarande effekt uppstår vid tillämpning av reglerna om aktiveringsförbud för ränta.

Slutligen torde det inte finnas något krav enigt IL att skillnadsbeloppet redovisas som en obeskattad reserv, jfr. HFD 2015 ref. 68.

Övergångsreglerna

De nya reglerna ska tillämpas första gången för beskattningsår, eller i fråga om svenska handelsbolag räkenskapsår, som börjar efter 31 december 2018.

Av förarbetena framgår att även om aktiveringsförbudet gäller för tillgångar som har förvärvats före ikraftträdandet så är avsikten att enbart räntor som har aktiverats i redovisningen efter ikraftträdandet ska omfattas av det skatterättsliga aktiveringsförbudet.[27] Det innebär att räntor som har aktiverats innan ikraftträdandet inte berörs.

Byte av redovisningsprincip?

Den vanligaste situationen har varit att företag kostnadsför ränteutgifter i den juridiska personen och aktiverar i koncernredovisningen.

En anledning till detta är säkert att ränteutgifterna varit skattemässigt avdragsgilla. Ett företag som aktiverar ränta på byggnad har ingen anledning att byta princip eftersom det är inom det frikopplade

området. Aktiverad ränta precis som skillnad i avskrivning samt det kommande primäravdraget hanteras genom redovisning av uppskjuten skatt. Räntan måste dock särredovisas då även den typen av ränta ska omfattas av de generella avdragsbegränsningarna.

Företag som aktiverar ränta på andra tillgångar än byggnad kan behöva ändra sin princip, framför allt om företaget inte vill tappa rätten till räkenskapsenlig avskrivning avseende inventarier.

Sammanfattning

Vi kan konstatera att de nya skattereglerna i vissa delar är svårtillämpade. För byggnader är det fortfarande möjligt att aktivera låneutgifter i redovisningen utan att det påverkar beskattningen. Effekten blir att det kan uppstå en större temporär skillnad än i dag för företag som redovisar enligt K3 eller RFR 2. Skälet till ökningen är att anskaffningsvärdet blir högre i redovisningen än vid beskattningen. (Dessutom gör primäravdraget att den skattemässiga avskrivningen blir större än i dag vilket kan öka den temporära skillnaden.)

För de tillgångar som omfattas av räkenskapsenlig avskrivning kommer det i praktiken bli svårt att motivera aktivering av låneutgifter i juridisk person eftersom företaget då måste tillämpa restvärdesavskrivning. Detta kan innebära att företagen måste ändra redovisningsprincip.

För egenupparbetade immateriella tillgångar uppstår, liksom för byggnad, en temporär skillnad om företaget aktiverar låneutgifter i redovisningen.

EVA TÖRNING
Är redovisningsspecialist och ansvarig för redovisningsfrågor inom Grant Thornton.

PETER NILSSON
Arbetar inom KPMG:s skatteavdelning och är professor i skatterätt och vice ordförande i Bokföringsnämnden.

Fotnoter

1) 14 kap. 2 § IL.

2) Även i direktivet mot skatteundandragande, rådets direktiv (EU) 2016/1164 av den 12 juli 2016 om fastställande av regler mot skatteflyktsmetoder som direkt inverkar på den inre marknadens funktion (kapitel 1 artikel 2 p 1), framgår att kapitaliserad ränta som ingår i balansräkningsvärdet ska ingå i räntedefinitionen.

3) Prop. 2017/18:245, s. 150.

4) Årsredovisningslagen (1995:1554).

5) 4 kap. 3 § ÅRL.

6) BFNAR 2016:10 Årsredovisning i mindre företag.

7) Rådet för finansiell rapporterings rekommendation 2 Redovisning för juridiska personer.

8) K3 punkt 25.3-4.

9) Punkterna 10.2 och 10.4.

10) Prop. 1999/2000:2, dels 2 s. 177.

11) Se 25 kap. 2-3 §§ IL. Se vidare Nilsson, Ränteswap – ett svårbeskattat derivat, Svensk skattetidning 2015, s. 75.

12) 24 kap. 4 § IL. Även sådana instrument kan vara kapitaltillgångar.

13) 14 kap. 2 § IL.

14) Se bl.a. HFD 2017 ref. 36.

15) 19 kap. 9 § IL.

16) 19 kap. 13 § IL.

17) Bl.a. Knutsson, Norberg och Thorell, Redovisningsfrågor i skattepraxis, tredje upplagan s. 165.

18) prop. 1999/2000:2 del 2 s. 177.

19) Det uppstår även temporär skillnad vid införandet av det skattemässiga primäravdraget för företag som tillämpar K3 och RFR 2 och även här ska därmed en uppskjuten skatteskuld redovisas.

20) Balansartikeln Nya skatteregler för företagssektorn - påverkan värdering av uppskjuten skatt av Policygruppen för redovisning genom Jörgen Nilsson och Therese Hagström.

21) Uppskjuten skatt beräknas utifrån den skattesats som den temporära skillnaden beräknas återföras till.

22) 18 kap. 13 och 14 §§ IL och prop. 2017/18:245 sid 149.

23) 18 kap. 1 § IL.

24) Varken förvärvade eller internt upparbetade immateriella tillgångar räknas som kapitaltillgångar utan beskattningstidpunkten vid en avyttring följer god redovisningssed, 25 kap. 3 § IL.

25) 17 kap 2 § IL.

26) Detta gäller även om en fastighet klassificeras som anläggningstillgång i redovisningen och lager skatterättsligt.

27) Prop. 2017/18:245, s. 151.

Klassificering av finansiella instrument

– skuld eller eget kapital, del 3

IASB har publicerat ett diskussionsunderlag i vilket de introducerar en modell som syftar till att förbättra IAS 32. I denna tredje och avslutande del beskriver Pär Falkman och Åsa Klasson hur redovisningen av så kallade sammansatta instrument - finansiella instrument som består av en fordran eller en skuld i kombination med ett eller flera derivat-instrument, exempelvis ett konvertibelt skuldebrev ska hanteras i enlighet med den presenterade modellen.

text: **Per Falkman, Åsa Klasson**

IASB HAR PUBLICERAT ett diskussionsunderlag (DP), Financial Instruments with Characteristics of Equity (FICE) i vilken de introducerar en modell som syftar till att förbättra IAS 32 genom att:

- inrätta tydligare principer för klassificering av finansiella instrument som antingen skuldinstrument eller eget kapitalinstrument och
- förbättra upplysningarna som ska lämnas avseende skuld- och eget kapitalinstrument.

I två tidigare artiklar publicerade i Balans Fördjupning nr 4/2018 och i detta nummer av Balans Fördjupning har vi beskrivit hur den aktuella modellen inverkar på klassificeringen av kumulativa preferensaktier samt hur finansiella derivat utställda på egna eget kapitalinstrument ska redovisas i balansräkningen, båda områden innebärande en förändring i relation till dagens praxis.

Avslutningsvis vill vi i detta nummer beskriva hur redovisningen av så kallade sammansatta instrument – finansiella instrument som består av en fordran eller en skuld i kombination med ett eller flera derivatinstrument, exempelvis ett konvertibelt skuldebrev som består av en lånedel och en konverteringsrätt till aktier (option) ska hanteras i enlighet med den presenterade modellen.

DP diskuterar förhållandet mellan sammansatta instrument och så kallade inlösenförpliktelser och föreslår att transaktioner som har samma ”utsläcknings”-resultat ska redovisas konsekvent oberoende av hur transaktionen är strukturerad – till exempel ett konvertibelt skuldebrev och en teckningsoption på egna eget kapitalinstrument. IASB:s förslag innebär även att det finansiella instrumentet kan komma att delas upp i en skulddel och en egetkapitaldel, en redovisning som tillämpas i dag vad gäller bland annat konvertibla skuldebrev. Andemeningen är alltjämt att den presenterade modellen ska göra klassificeringsarbetet enklare även om komplexa instrument är svåra att redovisa just för att de är komplexa. Men andemeningen är mycket god, finansiella instrument som i slutändan kan ge upphov till samma effekter i de finansiella rapporterna ska hanteras redovisningsmässigt på samma sätt.

Under IAS 32 kunde ett bolag välja att för till exempel ett konvertibelt skuldebrev antingen dela upp instrumentet och värdera konverteringsoptionen till verkligt värde via resultaträkningen och värdera värdkontraktet till upplupet anskaffningsvärde alternativt att designera hela instrumentet till ”Fair value through profit or loss”.

Bakgrund

Kritiker menar att dagens otydlighet har givit upphov till olikheter i praxis. Trots detta så menar IASB i sin utredning att syftet är att ändra så lite som möjligt med avseende på tillämpningen av IAS 32. En diskussion förs vidare i DP huruvida en uppdatering av Conceptual Framework och andra standarder är nödvändigt att genomföra som en direkt effekt av uppdateringen.

Under alla omständigheter inkluderar IAS 32 inte mycket vägledning vad gäller klassificering av sammansatta finansiella instrument utöver traditionella konvertibla skuldebrev. Även i fallet med sammansatta finansiella instrumentså är IASB:s utgångspunkt att den grundläggande modellen ska tillämpas (se nedan).

Figur 1
Modell för klassificering av finansiella instrument som skuld- eller eget kapitalinstrument

Amount feature / Timing feature	Obligation for an amount independent of the issuer´s available resources	No obligation for an amount independent of the issuer´s available economic resources
Obligation to transfer of economic resources required at a specified time other than liquidation	Liability	Liability
No obligation to transfer economic resources at a specified time other than at liquidation	Liability	Equity

”IASB:s mål är att hanteringen vad avser olika instrument i största möjliga mån ska ge upphov till samma typ av lösningar om de kan komma att ge upphov till samma slutgiltiga reglering.”

En tvådimensionell klassificeringsmodell

Den presenterade modellen är tvådimensionell till skillnad från dagens ”modell”. Svaret på två separata frågeställningar (dimensioner) ger svaret på hur ett instrument ska klassificeras.

När det gäller finansiella instrument som består av två eller fler delar (dessa instrument kan komma att regleras på olika sätt) skiljer IASB på två olika typer av instrument:

- Kontrakt vilket innebär att bolaget erhåller likvida medel i utbyte mot egna eget kapitalinstrument (asset/equity instrument).
- Kontrakt som innebär att en skuld utsläcks i utbyte mot egna eget kapitalinstrument och eller kontrakt som innebär att egna eget kapitalinstrument utsläcks i utbyte mot att en skuld redovisas (liability/equity instrument).

Så kallade liability/equity instrument ger under normala omständigheter upphov till någon av följande slutgiltiga händelser:

- Konvertering av skuld till eget kapital, exempelvis ett konvertibelt skuldebrev
- Förpliktelse att ”släcka ut” egna eget kapitalinstrument, exempelvis utgivna eget kapitalinstrument och en utgiven sälj (put) option på desamma.

IASB:s mål är att hanteringen vad avser olika instrument i största möjliga mån ska ge upphov till samma typ av lösningar om de kan komma att ge upphov till samma slutgiltiga reglering. IASB skriver att händelser där liknande kontraktuella rättigheter och förpliktelser uppstår ska hanteras på ett liknande sätt oavsett hur de paketeras, det är helheten som ska bedömas.

Sammanfattningsvis skriver IASB att det är möjligt att strukturera rättigheter och skyldigheter på något av följande sätt och ända skapa samma ekonomiska förutsättningar för det emitterande företaget:

- En finansiell skuld och ett finansiellt derivat som kan komma innebära att en skuld ersätts med en leverans av egna eget kapitalinstrument
- Ett eget kapitalinstrument och ett finansiellt derivat som kan komma att innebära att eget kapitalinstrumentet (utsläcks) ersätts med ett skuldinstrument som uppfyller den presenterade modellens definition av ett skuldinstrument

Ovanstående beskrivningar kommer alltså i flera fall att ge upphov till samma effekter och det är detta faktum som IASB söker visa och lösa så att olika namngivna instrument trots allt ger upphov till samma redovisningslösningar. IASB:s förslag innebär sammanfattningsvis att ett företag ska:

- För ett fristående derivat som används för att släcka ett eget kapitalinstrument, överväga helheten, det vill säga rättigheter och skyldigheter avseende det utgivna derivatet och icke-derivatinstrument som kommer att släckas.
- För ett sammansatt instrument eller en förpliktelse att lösa in eget kapitalinstrument ska den finansiella skulden och eget kapitalkomponenterna klassificeras och redovisas separat. I de fall ett företag inte har en ovillkorlig rätt att undvika utsläckning som har funktionen/egenskaperna av en finansiell skuld ska företaget:
  - klassificera den oundvikliga förpliktelsen som en icke-derivativ finansiell skuld i enlighet med modellen,
  - klassificera eventuella kvarvarande rättigheter och förpliktelser som ett eget kapitalinstrument, en finansiell tillgång eller en finansiell skuld i enlighet med derivatklassificeringsprincipen i modellen.
  - Om ett företag har en ovillkorlig rätt att undvika alla utsläckningsresultat för ett finansiellt instrument som har funktionen/egenskaperna av en finansiell skuld innehåller det finansiella instrumentet inte en skuldkomponent.

Antag följande scenarier:

1. Ett företag emitterar 100 egna eget kapitalinstrument och ger samtidigt ut en säljoption (put option) som ger innehavaren möjlighet att ”lämna” tillbaka eget kapitalinstrumenten och då erhålla 110. Optionen kan användas om två år.

2. Ett företag emitterar 100 eget kapitalinstrument som är ”puttable” om två år för 110.

3. Ett företag emitterar ett skuldinstrument som ger innehavaren 110 kronor om två år samtidigt som de ger ut en option som ger innehavaren rätten att konvertera det aktuella lånet till 100 egna eget kapitalinstrument (antingen som ett optionskontrakt eller som en option som en del av låneförbindelsen).

Samtliga beskrivna förutsättningar ovan innebär att företaget har en förpliktelse (finansiell skuld) att betala 110 om två år samtidigt som det föreligger en alternativ förpliktelse att ersätta förpliktelsen att betala 110 (låneförbindelsen) med en skyldighet att istället leverera 100 egna eget kapitalinstrument. Andemeningen i arbetet som IASB har utfört är att likvärdiga rättigheter och förpliktelser ska redovisas på samma sätt. Under alla omständigheter kommer det aktuella företaget att antingen betala 110 eller leverera 100 eget kapitalinstrument (alternativt ha 100 eget kapitalinstrument utestående om inte optionen nyttjas).

Rättigheterna och skyldigheterna som illustreras ovan kan alltså komma att regleras på olika sätt men den ekonomiska substansen är likvärdig.

Exempel 1: Utgivande av ett konvertibelt skuldebrev (scenario 2)

Ett företag emitterar ett konvertibelt lån uppgående till 100 000 som innebär att emittenten måste betala innehavaren av konvertibeln 110 000 om två år. Lånet ger också innehavaren rättigheten att erhålla 100 000 eget kapitalinstrument istället för att erhålla 110 000 i form av återbetalning av lånet (detta utgör en konverteringsoption). Nuvärdet av en framtida utbetalning av 110 000 uppgår vid transaktionen till 82 000. Priset för ett eget kapitalinstrument uppgår till 1,25. Det aktuella förslaget ger upphov till följande bokningar:

Steg 1
Redovisning av konvertibel

Debet Kassa	100 000
Kredit Finansiell skuld	82 000
Kredit Eget kapital (konverteringsoption)	18 000

Steg 2
Redovisning av räntekostnad

Under den aktuella perioden (2 år) kommer det att löpa en ränta på den utestående finansiella skulden uppgående till 28 000 innebärande att den finansiella skulden kommer att uppgå till 110 000 efter två år.

Debet Räntekostnad	28 000
Kredit Finansiell skuld	28 000

Förklaring i enlighet med modellen: När det konvertibla skuldebrevet initialt ska redovisas delas det upp i en skulddel och en eget kapital-del.

Steg 3
Reglering av konvertibel eller inte reglering av konvertibel

Efter det har gått två år står innehavaren av konvertibeln inför ett val, att antingen nyttja konvertibelrättigheten eller att inte göra det. Antag först att konvertering äger rum:

Debet Finansiell skuld	110 000
Debet Eget kapital (konverteringsoption)	18 000
Kredit Eget kapital (stamaktier)	128 000

Om konverteringsmöjligheten inte äger rum:

Debet Finansiell skuld	110 000
Kredit Kassa	110 000
Debet Eget kapital (konverteringsoption)	18 000
Kredit Eget kapital (stamaktier)	18 000

Exempel 2: Utgivande av en säljoption (scenario 1)

Företaget ger ut 100 000 eget kapitalinstrument till ett värde av 0,9 per eget kapitalinstrument. Sam-tidigt ger företaget ut en sälj (put) option på 100 000 egna eget kapitalinstrument med ett lösenpris motsvarande 1,1. Optionen kan nyttjas om två år och det emitterande företaget erhåller i detta fall 10 000 som optionspremium. Nuvärdet av lösenpriset (110 000) uppgår till 82 000. Priset på ett eget kapitalinstrument uppgår till 1,25 om två år. Det aktuella förslaget ger upphov till följande bokningar:

Steg 1
Redovisning av utgiv aktier och av utgivande av utställd option

Debet Kassa	90 000
Kredit Eget kapital (stamaktier)	90 000

Bokningar vad avser optionen innebär sedan att den första bokningen avseende det utgivna eget kapitalinstrument bokas bort (till verkligt värde) och ersätts med en finansiell skuld som motsvaras av nuvärdet av återköpsvärdet samt en eget kapitaldel.

Debet Kassa	10 000 (options-premie)
Kredit Eget kapital (stamaktier)	90 000
Kredit Finansiell skuld	82 000
Kredit Konverteringsoption	18 000

Steg 2
Redovisning av räntekostnad

Under den aktuella perioden (2 år) kommer det att löpa en ränta på den utestående finansiella skulden uppgående till 28 000 innebärande att den finansiella skulden kommer att uppgå till 110 000 efter två år.

Debet Räntekostnad	28 000
Kredit Finansiell skuld	28 000

Steg 3
Reglering av option eller inte reglering av option

Efter det har gått två år står optionsinnehavaren inför ett val, nämligen att antingen nyttja optionen eller att inte göra det. Antag först att optionen inte nyttjas:

Debet Finansiell skuld	110 000
Debet Eget kapital (konverteringsoption)	18 000
Kredit Eget kapital (stamaktier)	128 000

Om optionen nyttjas och regleras genom att leverera likvida medel bokas den finansiella skulden bort och värdet av konverteringsoptionen omklassificeras inom eget kapital. I dessa två exempel så framgår det att en finansiell skuld som en del av ett sammansatt instrument och en förpliktelse att utsläcka ett finansiellt instrument skall hanteras likvärdigt. Eftersom detta inte framgått explicit i IAS 32, har det inverkat på praxis genom att det finns obesvarade frågeställningar såsom:

- Hur ska en förpliktelse att utsläcka ett variabelt antal egna eget kapitalinstrument hanteras?
- Hur ska transaktioner inom eget kapital ska hanteras, exempelvis vad gäller optioner utställda på icke bestämmande inflytande?

Om optionen inte nyttjas ska skulden och konverteringsrättigheten bokas bort och de ursprungligt utgivna aktierna redovisas. Och om konverteringsmöjligheten äger rum:

Debet Finansiell skuld	110 000
Kredit Kassa	110 000
Debet Eget kapital (konverteringsoption)	18 000
Kredit Eget kapital (stamaktier)	18 000

Avslutning

Som framgår av ovanstående exempel så leder de olika uppsättningarna till samma redovisning under de aktuella förutsättningarna och det är just det som är poängen. Ett finansiellt derivat som potentiellt kan leda till att ett eget kapital-instrument utsläcks ska analyseras för att bedöma helheten vad avser de kontraktuella rättigheterna och åtagandena vad gäller det faktiska derivatet och det underliggande eget kapitalinstrumentet. Detsamma ska inte göras vad gäller finansiella skulder och tillhörande derivat som kan innebära att den finansiella skulden regleras genom att egna eget kapitalinstrument levereras. Den konceptuella andemeningen i det aktuella kapitlet i DP är beundransvärd. Ett grundläggande problem vad gäller dessa finansiella instrument är just att de är mycket komplexa till sitt innehåll och IASB:s arbete och modell skapar under alla omständigheter ett verktyg för att diskutera eventuella lösningar, marginalnyttan är hög, vilket inte är konstigt med tanke på innehållet i IAS 32.

PÄR FALKMAN
är redovisningsexpert på KPMG.

ÅSA KLASSON
är redovisningsexpert på KPMG.

Utökad extern rapportering – vad är det?

Och kommer revisorerna kunna kvalitetssäkra sådan rapportering?

Utökad extern rapportering är ett samlingsnamn för ett antal olika rapporter och uppgifter som har det gemensamt att de inte avser att lämna finansiell information utan annan information. I denna artikel belyser Mats Olsson utvecklingen inom området.

Text: **Mats Olsson**

TÖKAD EXTERN rapportering, så kallad EER (extended external reporting, tidigare definierat som emerging external reporting), är ett samlingsnamn för ett antal olika rapporter och uppgifter vilka har det gemensamt att de inte avser lämna finansiell information utan annan information. Exempel på sådana rapporter och uppgifter är:

- KPI:er, det vill säga nyckeltal. Det finns en rad nyckeltal vilka inte inkluderas i den eventuellt förekommande revisionen utan ligger utanför denna. Det gäller många gånger uppgifter vars värde för till exempel investerare är väl så högt som den finansiella rapporten i sig. Det kan gälla nyckeltal som rör personal, resursförbrukning, kundrelationer samt även uppgifter om underleverantörers påverkan av de tjänster och produkter man levererar.
- Riskhantering. Redovisningen av en verksamhets riskbeskrivning.
- Integrerad rapportering. Att beskriva en verksamhets strategi, styrning, resultat och potential att skapa värde över tid.
- Miljöredovisning. Allt fler organisationer redovisar i dag sin miljöpåverkan på olika sätt, såväl på grund av lagstiftning som frivilligt.
- Hållbarhetsredovisning. Större företag har sedan några år i Sverige lagkrav på hållbarhetsredovisning där man bland annat beskriver ekonomiska, miljömässiga och sociala områden.

I denna artikel beskriver jag översiktligt vart utvecklingen är på väg rörande den utökade externa rapporteringen och med den det från revisorn följande bestyrkandet utifrån det arbete som sedan början av 2018 sker i IAASB (International Auditing and Assurance Standards Board). IAASB har tillsatt en arbetsgrupp som arbetar med dessa frågor. Kopplat till denna arbetsgrupp finns ett antal experter från olika delar av såväl världen som näringslivet.

Arbetet som bedrivs liknar IAASB vid ett husbygge där man nu är i slutet av fas 1, se figur 1.

Revisorn måste kunna branschen

Ett intressant problemområde IAASB tidigt stött på i arbetet med EER är hur revisorn ska kunna verifiera att informationen som lämnas inte ger felaktiga signaler till omvärlden, även om den i sak är korrekt. Det finns sannolikt nyckeltal som är viktiga för en verksamhet men som kan leda läsaren till felaktiga slutsatser. Detsamma torde gälla till exempel riskhantering och hållbarhet. Revisorn måste alltså vara så bekant med branschen i allmänhet och organisationen i synnerhet att man kan verifiera att den lämnade informationen är:

- relevant,
- komplett,
- neutral,
- tillförlitlig samt
- begriplig.

Då det i flera fall av bestyrkande kan komma att handla om att intyga beskrivningar i text, prydda med väl valda data, så kommer revisorns arbete precis som i revisionsarbetet inte bara handla om att det som ”finns där” också bör och ska finnas där, utan väl så mycket om ”vad som borde funnits där”. För det sistnämnda krävs flera av de klassiska attributen för en god revisor – erfarenhet, skepticism och oberoende.

Vidare måste den som upprättar rapporten göra lämpliga avgränsningar, och här märks skillnader mot traditionell ekonomisk rapportering. Antag att ett byggnadsbolag till exempel vill visa sin värdekedja eller sin miljöpåverkan. Då inhämtas uppgifter från såväl varuleverantörer som underentreprenörer. Dessa kan i sin tur ha materialleverantörer och underleverantörer. Frågan är var man ska sätta gränsen? Vad är tillräckligt för att lämnad information från ”ditt” byggnadsbolag ska bli relevant – och hur ska sådan information, som kan omfatta icke-finansiell information i flera led vid sidan om kundens egen, kunna granskas på ett effektivt sätt?

Fler utmaningar

Ett annat exempel som visar på utmaningar jämfört med ”vanlig” revision kan till exempel röra en maskin eller en maskinpark. Som revisor bekräftar du värde, existens och tillhörighet och det finns ganska klara regler för hur man verifierar detta. I en EER-rapport kanske du ska bestyrka när maskinen är byggd eller genomsnittsåldern på maskinparken, var den fysiskt finns, hur många enheter den kan producera per timma, hur många enheter den producerat rent faktiskt senaste året och så vidare. Helt eller delvis kan man som intygslämnare hamna i situationer man inte kunnat förutse och det är därför givetvis extra viktigt att innan man tar på sig ett EER-uppdrag ha uppdragets omfattning samt förutsättningar så klara som möjligt för sig.

Den som upprättar rapporten har ansvar för densamma inklusive val av vilken information som lämnas, vad den baseras på, att den är komplett, relevant, tillförlitlig, begriplig samt neutral. Revisorn, den som bestyrker, har som uppgift att bedöma att rapporten har ett rationellt syfte. Revisorn ska vidare hitta vägar för att verifiera de olika påståenden som rapporten innehåller samt dra slutsatser och kommunicera dem i en bestyrkanderapport.

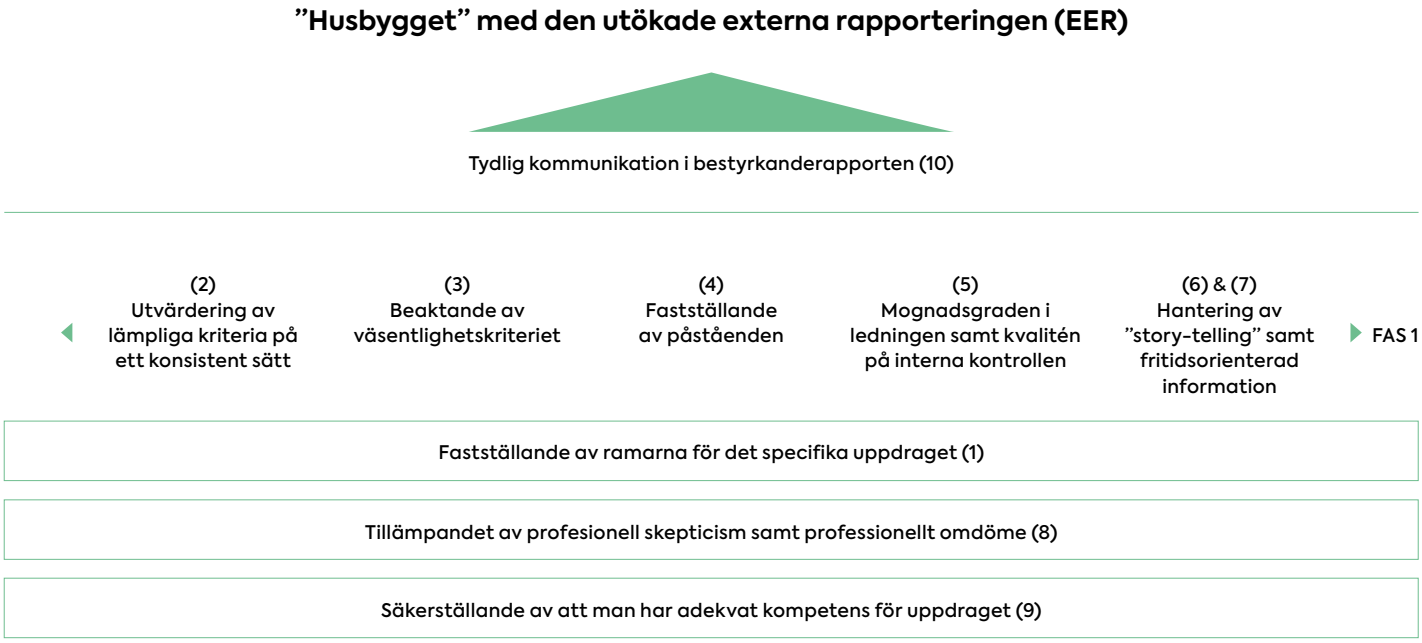

FIGUR 1 IAASB:s ”husbygge”

IAASB:s arbete med utökad extern rapportering, så kallad EER, är nu så långt kommet att man i början av 2019 avser att lämna ett exposure draft över första fasen av arbetet. Under våren är det möjligt att lämna synpunkter och därefter går IAASB vidare i processen.

IAASB:s avsikt är att i möjligaste mån standardisera revisorernas rapportering rörande de nya områdena av icke-finansiell information på vis att den ska kunna gå att granska i enlighet med ISAE3000. Initialt har man identifierat tio ”key challenges”.

De tio ”key challenges” är:

1) Fastställande av ramarna för det specifika EER-uppdraget
2) Utvärdering av lämpliga kriterier på ett konsistent vis
3) Beaktande av väsentlighetskriteriet för att avgöra vad som ska framgå av rapporten
4) Fastställande av påståenden
5) Mognadsgraden i organisationens ledning samt den interna kontrollen
6) Hur man säkerställer att den beskrivande informationen (vilken kan vara kortare eller längre ”story-telling”) från organisationen är relevant
7) Hur man säkerställer relevansen i framtids orienterad information
8) Hur man tillämpar professionell skepticism samt professionellt omdöme
9) Hur man säkerställer att man har adekvat kompetens tillgänglig för genomförandet av uppdraget
10) Hur man kommunicerar på ett tydligt sätt i sitt bestyrkande

Hur dessa kopplas till den befintliga ISAE3000 framgår av figur 2 på nästa sida.

Ett problem är den i flera fall bristande mognadsgraden hos de rapporterande organisationerna. EER är en så pass ung vetenskap att många upplever problem redan när det handlar om definitioner (av till exempel KPI:er) samt till exempel kraftigt varierande mognadsgrader på interna processer och kontroller hos de uppgiftslämnande organisationerna. Dessutom görs iakttagelsen att de som rapporterar har en tendens att välja ”fördelaktig information” och alltså exkludera eventuellt negativ information. I detta avseende kan revisorerna få en intressant roll. Antag att alla företag i en viss bransch initialt väljer att redovisa viss icke-finansiell information, information som i sig är korrekt men som kan leda läsaren till beslut som inte hade fattats med en mer rättvisande beskrivning. Om inte vi som bransch uppmärksammar detta, kan det ju bli så att ”när alla säger fel, då blir det rätt”, något som i detta läge måste betecknas som en risk.

En annan intressant skillnad är hur väsentlighetskriteriet hanteras. Vid granskning av finansiell information är det ju i regel kvantitativa siffror som arbetas fram som grund för vad en revisor anser vara väsentligt. När vi ska granska icke-finansiell information hamnar vi i en annan situation. Vi får då ta ställning till vilken information som är väsentlig givet att den kan få stor påverkan på tredje mans agerande, men samtidigt bedöma om informationen

FIGUR 2
Kopplingen mellan EER och ISAE3000

ISAE3000			EER-uppdrag
Struktur	**Punkt i ISAE3000**		**Key challenge**
Accept av uppdraget, p 21–23	21–23		
Förutsättningar för uppdraget, p 24–26	24–26	5	Mognadsgrad i governance och intern kontroll
Uppdragsbrev/avtalsvillkor, p 27–29	27–29	1	Fastställande av EER-uppdraget
Kvalitetskontroll			
Krav på ansvarig revisor, p 31, 33–35	33–35	9	Säkerställa att rätt och tillräcklig kompetens finns för uppdraget
Sammansättning av teamet, p 32	32	9	Säkerställa att rätt och tillräcklig kompetens finns för uppdraget
Uppdragsanknuten kvalitetskontroll, p 36	36		
Prof skeptiskt inställning, prof omdöme och skicklighet i och tekniker för bestyrkande, p 37–39	37–39	8	Utöva profesionell skepticism och professionellt omdöme
Planera och utföra uppdraget, p 40	40		
Fastställa om kriterierna passar omständigheterna i uppdraget, p 41–43	41–43	2	Bedöma lämpligheten av kriterias konsistens över tid
Väsentlighet, p 44	44	3	Använda väsentliga begrepp för att bedöma vad som bör ingå i rapporten
Förstå det underliggande granskningsobjektet och andra omständigheter för uppdraget, p 45	45		
Inhämta bevis, p 48	48		
Övervägande av risk och hantering av risk, p 48 B	48B	4	Göra uttalanden och antaganden
Utforma och utföra åtgärder för att hantera de bedömda riskerna, p 48 B–50	48B–50	4, 6, 7	Hantera bestyrkande av berättande information
Arbete utfört av en specialist, p 52–55	52–55	7	Hantera bestyrkande av framtidsorienterande information
Skriftliga uttalanden, p 56–60	56–60	4, 6, 7	Väsentlighet i genomförandet
Efterföljande händelser, p 61	61		
Annan information, p 62	62		
Beskrivning av tillämpa kriterier, p 63	63		
Dra slutsatser, p 64–66	64–66		
Utvärdering av tillräcklighet och riktighet i de bevis som inhämtas, p 64	64		
Bedöma om det finns väsentliga ej korrigerade felaktigheter, p 65	65	3	Bedöma om lämnad information är fri från väsentliga felaktigheter
Upprätta bestyrkanderapporten, p 67–77	67–77	10	Kommunicera tydligt i bestyrkanderapporten

”Utvecklingen går snabbt men den kanske största frågan för vår bransch är om det verkligen kommer att finnas en efterfrågan på andra bestyrkanden än lagstadgade?”

i sak bör vara av intresse för den avsedda målgruppen. I den bästa av världar skulle dessa båda bedömningar sammanfalla, se den prickade linjen i figur 3, men sådan är inte verkligheten. Vi har dessutom inga belopp att ”luta oss mot”.

IAASB:s arbete är nu i inne i den senare delen av första fasen. Som framgår av figur 1 är det en hel del arbete som återstår. Under den världsturné som gjordes under hösten 2018, och där jag hade möjlighet att delta vid ett möte i Bryssel, har framkommit att användare av bestyrkta rapporter fortfarande lever i vantro om vad en begränsad säkerhet är i förhållande till en rimlig säkerhet.

Utvecklingen går snabbt men den kanske största frågan för vår bransch är om det verkligen kommer att finnas en efterfrågan på andra bestyrkanden än lagstadgade? Och kommer omvärlden någonsin begripa vad vi intygar samt med vilken grad av säkerhet? Tankarna går osökt till vad den franske filosofen Voltaire påstås ha skrivit en gång: ”Det enda vi vet med säkerhet är att allt är osäkert.”

Figur 3 Bedömning av väsentligheten

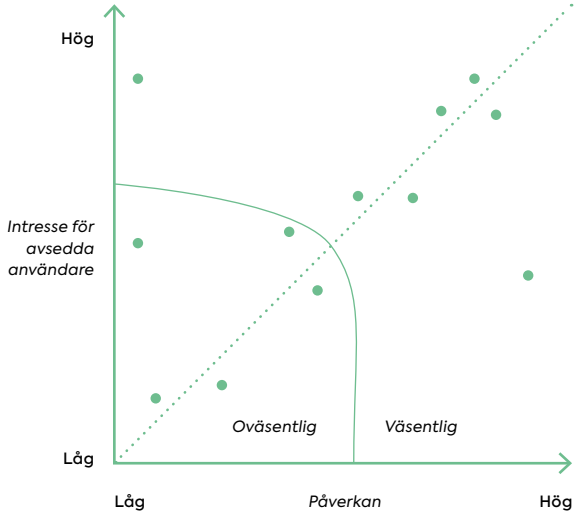

MATS OLSSON
är auktoriserad revisor på Adrian & Partners i Göteborg, tidigare ledamot samt vice ordförande i IFAC:s SMP-kommitté 2012-2017.

Carl Henrik Witts pris för bästa artikel i Balans

Är det du som skriver årets bästa artikel i Balans?

Peter Clemedtson

Ordförande i juryn för Carl Henrik Witts pris och auktoriserad revisor och styrelseordförande för PwC Sverige

VARJE ÅR BELÖNAS en eller flera författare med Carl Henrik Witts pris för bästa artikel i Balans. Juryn utgår från kriterier som språk, självständighet, kunnande och nyskapande. Pristagaren belönas med 40 000 kronor.

– Förhoppningen är att priset ska stimulera till välskrivna, initierade fördjupningsartiklar i Balans och att artiklarna kan bidra till ökade kunskaper och mer debatt. Det är viktigare än någonsin, säger Peter Clemedtson, juryns ordförande.

Priset delas ut av PwC i samarbete med FAR, och har delats ut sedan 1981.

Juryn

PETER CLEMEDTSON auktoriserad revisor och styrelseordförande PwC
EWA FALLENIUS civilekonom
PETER MALMQVIST chefsanalytiker Remium
SOPHIE NACHEMSON-EKWALL PhD Stockholm School of Economics
JOHAN RIPPE auktoriserad revisor PwC och ordförande i FAR

Är du interesserad av att skriva en fördjupningsartikel? Hör av dig till chefredaktör Pernilla Halling, **pernilla.halling@far.se**.
Läs mer på tidningenbalans.se.

FAR pwc